

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ BİLİM DALI

HALKEVLERİ VE HALKEVLERİNİN 1932–1940 ARASI EĞİTİM
FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Oğuz TEMİZHAN

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr. Şakir BERBER

Ankara – 2006

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Oğuz TEMİZHAN'a ait, "Halkevleri ve Halkevlerinin 1932–1940 Arası Eğitim Faaliyetleri" adlı çalışma, j¼rimiz tarafından Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalında Y¼ksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Y¼cel GELİşLİ

¼ye : Yrd. Doç. Dr. şakir BERBER (Danışman)

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Ayşe Fusun ÖKSÜZOğLU

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, Cumhuriyet'in ilk yaygın eğitin kurumlarından olan Halkevlerinin 1932–1940 yılları arasında yapmış olduğu halk eğitimi faaliyetleri ele alınmaktadır.

Araştırma süresince bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, araştırma süresince göstermiş olduğu rehberlik, anlayış ve yardımlarından dolayı tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. şakir BERBER'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, bana araştırmanın çeşitli safhalarında yardımının esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Serdar ÖZTÜRK'e, Arş. Gör. Beyhan ZEBUN'a, tablo oluşturulması ve yazım aşamasında desteğini gördüğüm Nafuz TEMİZHAN'a saygı ve şükranlarımı sunarım.

Oğuz TEMİZHAN

ÖZET

Bu araştırmada Halkevlerinin 1932–1940 yılları arasındaki eğitim faaliyetleri ele alınmıştır.

Tarihten günümüze kadar, toplumların gelişmesinde yaygın eğitim büyük önem arz etmiştir. Osmanlı yıkılmış ve yerini genç Türkiye Cumhuriyeti almıştır. Cumhuriyetin kurulması ile toplumsal değişim süreci çok büyük bir ivme kazanmıştır. Bu değişim sürecinde inkılâplar yapılmış, birçok yeniliğin altına imza atılmıştır. Yapılan yeniliklerin toplum tarafından kabul edilmesi ve benimsenmesi kolay olmamıştır. Bu süreçte toplumun eğitilmesi, yapılan yeniliklerin topluma anlatılması gerekmiştir. Gerek ekonomik yetersizlikler, gerekse araç gereç ve eğitici yetersizliği bu çalışmaları olumsuz etkilemişlerdir. Bu olumsuz tabloya rağmen genç Türkiye Cumhuriyeti eğitim hizmetlerine büyük önem atfetmiştir.

Halkevleri yapılan inkılâpların halka daha iyi anlatılması, halk ile aydın arasındaki uçurumun giderilmesi için Atatürk tarafından 1932 yılında açılmıştır. Halkevleri örgün eğitim dışında kalan veya örgün eğitimden faydalanamayan toplum kesimine hitap etmiştir. O günün şartlarını düşündüğümüzde Halkevlerinin toplumun büyük bir kesimine halk eğitimi faaliyetlerini götürmesi gerektiğini görmekteyiz. Çünkü gerek şartların olumsuzluğu, gerekse harf inkılâbı yediden yetmişe herkese eğitim verilmesi zorunluluğunu doğurmuştur.

Halkevleri birçok olumsuzluğa rağmen eğitim faaliyetlerini başarılı bir şekilde sürdürmüştür. Eğitim faaliyetlerini daha iyi organize edebilmek için çalışmalarını dokuz şubede gerçekleştirmişlerdir. İl merkezlerinde Halkevleri ile küçük yerleşim yerlerinde de halkodaları ile halka ulaşmışlardır. Yapılan faaliyetlerde iktidar partisi CHP kendini hissettirmiştir. Halkevlerine yapılan en büyük eleştiri de CHP'nin etkisinin çok fazla hissedilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

ABSTRACT

In this study we deal with the education activities of Halkevleri in between 1932–1940 years.

From the past to today, the informal education brought in enormous importance for progressing of the societies. The young Turkish Republic replaced the Ottoman Empire with collapse of it. Social changing process gained great acceleration with foundation of the Republic. At this changing duration, many revolutions were done. Acceptance and adoption to improvements were not so easy. In this process, education of society, expressing reforms to public needed. Economic deficiency, tools and equipment insufficiency negatively effected these works. Despite of all these negative effects the Turkish Republic gave great deal of importance to the educational services.

Halkevleri opened by Atatürk in 1932, in order to express the revolutions to public better and to eliminate the gap between ordinary people and intellectuals. Halkevleri aimed the people who outside of formal education or the people who unable to take advantage of formal education. If we consider circumstances of that era, it can be seen that Halkevleri would have served public education activities to great portion of society. Because the both negativeness of circumstances and alphabet revolution lead to absolute necessity of giving this education to everybody.

Despite of many negativenesses, Halkevleri continued educational activities successfully. In order to organize the educational activities better, it carried out the studies in nine branches. It reached peoples at province centers by Halkevleri, at small settlements by Halkodaları. Massive criticism have been made to Halkevleri comes from sensing the great influence of CHP over activities of it.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş	1
Problem	1
Problem Cümlesi	7
Alt Problemler	7
Araştırmanın Amacı	7
Araştırmanın Önemi	8
Sayıtlar	8
Sınırlılıklar	8
Tanımlar ve Kısaltmalar	8

BÖLÜM II

YÖNTEM

Yöntem	10
Araştırma Modeli	10
Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	10
İlgili Araştırmalar	10

BÖLÜM III
ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE TÜRKİYEDE
YAYGIN EĞİTİMİN TARİHÇESİ

1. EĞİTİM İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	13
1.1. Öğretim	13
1.2. Yetiştirme	14
1.3. Yetişkin Eğitimi	14
1.4. Örgün Eğitim	16
1.5. Örgün Yetişkin Eğitimi	16
1.6. Dönüslü Eğitim	16
1.7. Yaşam Boyu Eğitim	16
1.8. Yetişkin Öğrenen	17
1.9. Yetişkin Eğitimsi	17
2. TÜRKİYEDE YAYGIN EĞİTİMİN TARİHÇESİ	17
Yaygın Eğitim	18
2.1. Yaygın Eğitimin Önemi ve Amacı	19
2.2. Türkiye’de Yaygın Eğitimin Tarihçesi	21
2.2.1. Osmanlı Devletinde Yaygın Eğitim	21
Ahilik ve Ahiler	21
Loncalar	22
Terbiye Ocakları	22
Diğer Çalışmalar	22
2.2.2. Türkiye Cumhuriyeti Devletinde Yaygın Eğitim	23
Millet Mektepleri	23
Halkevleri ve Halkodaları	24
2.2.3. 1950’den Sonraki Gelişmeler	24

BÖLÜM IV
HALKEVLERİNİN KURULUŞU VE ÖRGÜTSEL YAPISI

1. HALKEVLERİNİN KURULUŞU	26
--	-----------

1.1. HALKEVLERİNİN KURULUŞ NEDENLERİ	26
1.2. HALKEVLERİNİN KURULUŞ AMAÇLARI	30
2. HALKEVLERİNİN ÖRGÜTSEL YAPISI	38
2.1. HALKEVLERİ İLE İLGİLİ MEVZUAT.....	38
2.1.1. Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Yönetmeliği	38
2.1.2. Halkevleri Yönetmeliği	39
2.1.3. Halkevleri İdare ve Teşkilat Yönetmeliği	39
2.1.4. Halkevleri Çalışma Yönetmeliği	40
2.1.5. CHP Halkodaları Talimatnamesi	40
2.2. HALKEVLERİNİN ORGANLARI	40
Halkevlerinin kuruluşundan İlk Kapanışına Kadar Süren	
Dönemdeki Uygulama.....	40
2.2.1. Şube Yönetimi Komitesi	41
2.2.2. Halkevleri Yönetim Kurulu	43
2.2.3. Genel Kurul	45
2.3. HALKEVLERİ VE HALKODALARI AÇMADA İZLENEN	
YÖNTEMLER	45
2.3.1. Halkevleri Açmada İzlenen Yöntem	45
2.3.2. Halkodaları Açmada İzlenen Yöntem	47
2.4. HALKEVLERİ VE HALKODALARI AÇMADAKİ ÖLÇÜTLER	48

BÖLÜM V

HALKEVLERİNİN HALKEĞİTİMİ FAALİYETLERİ

HALKEVLERİNİN HALKEĞİTİMİ FAALİYETLERİ	54
1. DİL, TARİH, EDEBİYAT ŞUBESİ	56
1.1. Konferans ve Tören Çalışmaları	57
1.2. Türk Dili ve Folklor Üzerine Çalışmalar	61
1.3. Tarih Çalışmaları	61
1.4. Dergi Çalışmaları	62
1.4.1. Dil	63
1.4.2. Mihverler	63

1.4.3. Yazı Taktiği	64
1.5. Kitap ve Kitapçıklar	68
2. GÜZEL SANATLAR ŞUBESİ	71
3. TEMSİL ŞUBESİ	75
4. SPOR ŞUBESİ	82
5. İÇTİMAİ YARDIM ŞUBESİ	85
6. HALK DERSHANELERİ VE KURSLARI ŞUBESİ	88
7. KÜTÜPHANE VE NEŞRİYAT ŞUBESİ	91
8. KÖYCÜLER ŞUBESİ	96
9. MÜZE VE SERGİ ŞUBESİ	98

BÖLÜM VI

SONUÇ

Sonuç	101
KAYNAKÇA	106

EKLER

Ek-1: Halkevleri Ve Halkodalarının 1945 Yılı Yurt İçi Dağılımı

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. 1940 Yılına Kadar Açılan Halkevi ve Halkodası Sayısı	49
Tablo 2. Halkevleri ve Halkodalarının 1949 Yılında Yurt Genelindeki Sayıları	53
Tablo 3. Talimatnamelere Göre Halkevlerinin Çalışma Alanları	55
Tablo 4. Yıllara Göre Halkevlerinde Verilen Konferans Sayıları.....	60
Tablo 5. Dergi Çıkaran Halkevleri ve Yayın Periyotları	65
Tablo 6. Dil, Tarih, Edebiyat Şubesinin Üye Sayısı	71
Tablo 7. Güzel Sanatlar Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı	75
Tablo 8. Halkevlerinde Sahnelenen Piyesler ve Yazarları	78
Tablo 9. Temsil Şubesinde Sahnelenen Temsil Sayısı	80
Tablo 10. Temsil Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı	82
Tablo 11. Spor Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı	85
Tablo 12. İçtimai Yardım Şubesini Yıllara Göre Üye Sayısı	88
Tablo 13. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubelerinde Kurs Açan Halkevleri Sayısı ve Katılan Kişi Sayısı	89
Tablo 14. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı	90
Tablo 15. Kütüphane ve Neşriyat Şubesinin Kitap ve Okuyucu Sayısı	93
Tablo 16. Kütüphane ve Neşriyat Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı	94
Tablo 17. Köycüler Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı	96
Tablo 18. Müze ve Sergi Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı	98

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Günümüzde bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler; toplumların, kültürel, siyasal ve toplumsal yapılarında değişikliklere hız kazandırmaktadır. Bireylerin bu değişmelere uyumu ve kendisinden beklenen bilgi, beceri ve tutumları kazanmak zorunda kalmaları, bu değişmelerin kaçınılmaz bir sonucu olmaktadır. Burada eğitim sistemlerinin işlevselliği ortaya çıkmaktadır. Örgün eğitim sisteminde belli bir yaşa kadar bireylere belli programlar çerçevesinde düzenlenmiş bilgiler kazandırılmaktadır. Ancak, bireyin örgün eğitim sırasında almış olduğu bilgiler hızla eskimektedir. Örgün eğitime devam eden, etmeyen ve herhangi bir kademesinden ayrılanların bu değişikliklerin gerektirdiği davranışları kazanabilmesi, hem örgün eğitim sırasında, hem de örgün eğitim sonrası halk eğitimiyle olanaklıdır. İşte halk eğitiminin sistem içerisindeki önemi buradan kaynaklanmaktadır.

Halk eğitimi, genel olarak sadece örgün eğitime devam etmeyen bireylere sunulan eğitim gibi algılanmaktadır. Oysa halk eğitimi uygulamada, örgün eğitimin dışında ama yanında yer almış ve almaya devam etmektedir. Çünkü örgün eğitim sistemi, ulusların bilgi toplumu olmaya yöneldiği günümüzde hızla artan bilgilere ulaşmakta ve toplumsallaşma sürecinde yetersiz kalmaktadır. Ayrıca eğitim sistemimizi oluşturan, bu iki öğeden birindeki aksama diğerini olumsuz; başarı ise olumlu yönde etkilemektedir. Bazı araştırmalarda "yetişkin eğitimi", "yaygın eğitim", "sürekli eğitim" kavramlarıyla aynı anlamda kullanılan halk eğitimi, örgün eğitim sistemi dışında kalan ve toplumda üretici rolü üstlenen bireylerin eğitimi olarak tanımlanmaktadır.

Halk eğitimi son yıllarda ki gereksinimlerden dolayı artık aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (MEB, 1992, s.59):

“Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış fertlere bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim, öğretim, üretim, rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümüdür.”

Cumhuriyetin ilk yıllarında topluma, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ni anlatarak, ulus bilincine ulaştırmak, yapılan inkılâpları benimseterek toplumun katılımını sağlayacak yollar aranmış, eğitim, bunu yapmanın tek yolu olarak görülmüştür. Ancak bu niteliklerin yalnızca okulda kazandırılmasının mümkün olmadığı da saptanmıştır. Gedikoğlu'nun (1979, s.74) da belirttiği gibi okur-yazar oranı %10’u bulmayan, eğitim olanakları sınırlı ve yetersiz olan bir ülkede sadece belli yaştaki bireylerin eğitimiyle, yeni düzeni güçlü kılmak, inkılâpları ve toplumsal değişmeyi gerçekleştirmek, mevcut insan gücünden gereği gibi yararlanmak, kişiyi bağımsızlığa, özgürlüğe kavuşturmak imkânsızdı.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra, toplumu bu rejime inandırmak ve onun güvenini sağlamak, bunu yapmak için de, ilk önce kırsal kesimde yaşayan bireylerden başlamak gerekiyordu. Çünkü nüfusun % 80’i köylerde yaşıyordu. Harf inkılâbını benimsetip yeni alfabeyi halka öğretmenin yanı sıra; Cumhuriyet rejiminin ve inkılâpların kalıcılığını sağlamak için de yaş ve eğitim düzeyi gözetmeksizin toplumun eğitilmesi zorunluluğu bulunuyordu. Okul çağına gelmiş çocuklar doğal olarak, okula gidip, buralarda okuma-yazmayı, cumhuriyet rejimini, inkılâpları ve bunların yanı sıra sağlık bilgisi, yurttaşlık bilgisi, tarım bilgisi v.b. gerekli tüm bilgileri edineceklerdi. Ancak, burada sorun olan okul çağını geçmiş yetişkinler ve bulundukları yerleşim birimlerinde okul olmayan okul çağındaki çocuklardı. Kaldı ki bu kesim, ülke nüfusunun çoğunluğunu temsil ediyordu (Turgut, 1998, s.6). Bu eğitim açığını kapatabilmek için devreye halk eğitimi girmektedir.

Türk İnkılâbını gerçekleştiren kadro daha T.B.M.M.'nin ilk kuruluşu sırasında 18 Eylül 1920 günü meclise getirilen "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu" tasarının gerekçesinde “Halkın öteden beri içinde bulunduğu yoksulluk sıkıntısının nedenlerini ortadan kaldırarak, onun yerine bolluk ve mutluluk getirmek Meclisin başlıca amacıdır. Toprak, eğitim, adalet, maliye ve vakıf idareleriyle öteki bütün kurumlar halkın gereksinmelerine göre yenilenecektir. Bunun için gerekli siyasal ve toplumsal ilkeler halkın ruhundan alınacaktır...” deniyordu (Şapolyo, 1935, s.194).

Toplumsal inkılâplarla Türk toplumunu, kısa zamanda çağdaş düzeye getirecek olan sosyal ve ekonomik yenilikler birbirini izlemiştir. Ne var ki, devletin toplumsal inkılâplarını gerçekleştiren öncü kadrolar yeterince halka yaptıklarını anlatamıyorlardı. Halkla bu öncü kadro arasında birlik bütünlük sağlanamıyordu. Halk ise yapılan değişiklikleri zamanında izleyemiyor, bazılarını anlamakta zorluk çekiyordu. Ülkede yapılan yeniliklerin son derece hızlı ve radikal olması, aydınların halka gerektiği kadar yenilikleri anlatamaması ülkede birçok sorun yaratıyordu.

“Aydınlar ile halk arasındaki kopukluğun giderilmesi için, halk ile aydın arasında kaynaşmayı sağlamak gerekiyordu. İşte halk aydın kaynaşmasını sağlayacak, inkılâpların öncü kadrosu ile halk arasındaki bağı kuvvetlendirecek, halkı inkılâp ilkeleri doğrultusunda eğitecek ve yönlendirecek yeni bir kuruluşun, yeni bir düzenlemenin yapılması gerekiyordu” (Çeçen, 1990, s.88).

Kemalist devrimin halkçılık ilkesi yeni yönetimin halk yönetimi olmasını ve yöneticilerinin de halkın içinden gelmesini ve halkla bütünleşmesini öngörüyordu, bu ilke doğrultusunda yeni bir düzenlemenin yeni bir kuruluşun oluşması ve yeni bir örgütlenmenin ülke düzeyinde büyük bir gereksinim olduğu ortaya çıktı. Yöneticilerin yanında bazı halk kesimlerinden kimseler de yeni bir örgütlenmenin yapılmasını devletle halk bütünleşmesi için gerekli görüyorlardı (Çeçen, 1990, s.90).

Mustafa Kemal yurt gezilerinde cumhuriyetin ve demokrasinin ana ilkelerini halka anlatıyor, bunun gereklerinin yerine getirilmesini istiyordu. Hem Osmanlı döneminde ve hem de cumhuriyet döneminde yapılan yenilikler hep tepeden aşağıya doğru yayılma göstermiştir. Bunun için de halkın bilinçlendirilmesi ve halkın devlete sahip çıkması, halkçılık ilkesinin yaygınlaştırıp, halk tarafından anlaşılması için yine devlet tarafından bir örgütlenmeye gereksinim olmuştur. Toplumun ve devletin çeşitli kesimlerinde duyulan bu gereksinim üzerine değişik ülkelerdeki sistemler incelenmeye başlanmıştır.

Günümüzün deyimi ile “Halk eğitimi” veya “Yetişkinler Eğitimi”ne gereksinim vardır. Batılı devletler demokrasilerini geliştirmek, çağdaş düzeye eriştirebilmek için yetişkinlerin eğitimine çok önem vermişlerdir.

Almanya eyaletlerinde halk eğitimi için “Yurtdaşevi” veya “Hemşerievi” adı altında kurumlar oluşturulmuştur. Her türlü toplantı, sosyal çalışmalar için salonların bulunduğu bu kurumların yanı sıra köylerde de bunların küçük birer örneği olarak “Toplumevleri” kuruluyordu. Çok amaçlı salonlarda bölge halkının gereksinmesi olan çeşitli kurslar, toplantılar, seminerler düzenlenerek halkın gelişmesi, bilgilendirilmesi için eldeki tüm olanaklar kullanılıyordu. Sosyal ve kültürel çalışmalar yanında spor çalışmalarına yetişkinlerin de girmesi sağlanıyordu. Boş zaman eğitime önem verilerek insanların işten artan boş zamanlarını en verimli şekilde değerlendirilmesi öğretiliyordu. Yeteneklerine ilgi ve bilgi alanlarına göre boş zamanlarını değerlendirecek hobiler geliştirilerek hem kişilerin hem de ülke üretimine ikinci bir katkıda bulunuyorlardı (Çeçen, 1990, s.92).

Ülkeler arasında gelişmişlik düzeyi okuma-yazma durumları, kısaca halkın eğitim düzeylerine göre ölçülmektedir. Okuma yazma bilmeyen insanlar kendi durumlarını düzeltemedikleri gibi ülke sorunlarını anlamakta ve çözmekte yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla ülke kalkınmasına eğitimsizlik olumsuz katkılar sağlamaktadır.

Bilgisizliğe karşı yapılan çalışmaların yalnız okullarla kazanılamayacağı dünya deneyleri ile ortaya çıkmıştır. Çeşitli nedenlerle eğitimi yapamayan veya eksik yapan halkın eğitimi karşılamak üzere halk eğitiminin yetersiz olması ve tam bir eğitim sistemi kurulamaması yüzünden, yapılan inkılâplar halka zamanında ve tam olarak ulaşamıyordu.

Aydınların, yöneticilerin ve eğitim kurumlarının çabalarının Atatürk devrimlerinin halka götürülmesinde yetersiz olduğu anlaşıldı. İşte bu noktada yeni bir halk eğitimi kurumunun örgütlenmesi sorunu ortaya çıkıyordu. Kemalist kadro bu konuda değişik Avrupa ülkelerinin yetişkinlerin eğitimleri konusundaki çalışmalarını gözden geçirmişler bu bilgileri Türkiye Cumhuriyeti devletinin ve Türk toplumunun ihtiyaçları harmanlayarak kullanmışlardır. Demokratik ülkelerin demokrasiyi tabana yayma konusundaki halk eğitime yönelik çabaları Türkiye için örnek oluşturulmuştur. Bununla birlikte Halkevleri ve Halkodaları ulusal birliğin gelişmesi ve yayılması için resmi kültür kurumlarının çalışmaları yanında halk teşkilatlarının kurularak gençlerin kendilerini ve başkalarını yetiştireceği yerler olarak düşünülmüştür (Çağlar, 1936, s.2).

Bu amaçla Türk halkını gelişmiş ülkeler düzeyine getirmek için halkın bizzat bu çalışmalar içinde bulunması gerekiyordu. Birbiri arkasından yüzyılları yıllara sığdıran inkılâplar yapılmış, kararlar verilmişti. Devrimlerimizi halkın ruhuna sindirmek gerekiyordu. Her devrim ateşinden Türk halkının gönlünde bir kıvılcım yakmak, her Türk'e devrimin önemini kavratmak gerekiyordu. Halkı öyle yetiştirmek gerekiyordu ki Mustafa Kemal ve diğer devrimci kadroların yapacağı ve vereceği kararlara duygu ve düşünce yönünden halkı hazırlamak için Halkevi ve Halkodalarına gereksinim duyuluyordu (Çağlar, 1936, s.3).

İşte bu gereksinimleri karşılamak üzere Halkevleri ve Halkodaları Türk inkılâbının bir kurumu ve özelliği olarak kurulmuştur. Türk halkına hizmet vermek, yetiştirmek, Milliyetçilik, Halkçılık, Devrimcilik, Devletçilik, Laiklik, Cumhuriyetçilik ilkeleri doğrultusunda Atatürkçülük denilen yeni bir siyasal sistemi

yerleştirmek, halkın bu rejime sahip çıkmasını sağlamak kısacası Cumhuriyetin Türk halkının gönlünde yerleşmesi için kurulmuştur.

Halkevleri çalışmalarını dokuz dalda sürdürmüştür. Bu dalların her birine “şube” denilmektedir. Halkevlerinin çalışmaları aşağıdaki şubelerden oluşmaktadır.

1. Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi
2. Güzel Sanatlar Şubesi
3. Temsil Şubesi
4. Spor Şubesi
5. Sosyal Yardım Şubesi
6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi
7. Kütüphane ve Yayın Şubesi
8. Köycülük Şubesi
9. Müze ve Sergi Şubesi

Ozankaya’ya (1994, s.112) göre, demokrasinin ön koşullarından biri demokratik süreçlere katılacak kişilerin gerekli eğitimden geçmeleridir. Genç bir Cumhuriyet rejiminde de öncelikle halkın eğitilmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda Halkevleri, Cumhuriyet tarihinde sürdürölmüş olan en geniş ve en etkili halk eğitimi uygulamasıdır.

1932–1940 yılları arasında, Türkiye'nin dört bir tarafına yayılan bu kapsamlı çalışmalardan, amaçları doğrultusunda olumlu sonuçlar alınmıştır. Kısa zamanda ülke çapında okuma yazma oranında ki artış Halkevlerinin başlatmış olduğu halk eğimi faaliyetlerinin başarısını ortaya koymuştur. Ortaya çıkan bu

olumlu sonuçların, bugün yapılmakta ve gelecekte yapılacak olan modern halk eğitimi çalışmalarına ışık tutacağı düşünülmektedir. Araştırma bu amaçla yapılmak istenmiştir.

Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemi; Halkevlerinde 1932 ile 1940 yılları arasında gerçekleştirilen halk eğitimi faaliyetlerinin belirlenmesidir.

Alt Problemler

Halkevlerinin halk eğitimindeki izlediği metot ve halk eğitimindeki yerini belirlemek amacı ile aşağıdaki alt problemlere cevaplar aranmıştır;

1. Halkevleri hangi koşullarda ve ne amaçla kurulmuştur?
2. Halkevlerinin örgütlenmesi için çıkarılan yönetmelik ve tüzükler.
3. Halkevleri 1932 ile 1940 yılları arasında hangi eğitim faaliyetlerinde bulunmuşlardır?
4. Halkevlerince 1932 ile 1940 yılları arasında sunulan eğitim faaliyetlerinde nasıl bir metot izlenmiştir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, 1932–1940 yılları arasında Türkiye de Halkevlerinin aracılığı ile gerçekleştirilen halk eğitimi faaliyetlerinin alanlarını ve boyutlarını tespit etmektir.

Araştırmanın Önemi

Araştırmanın konusu, yakın geçmişimizdeki halk eğitimi çalışmalarının nasıl yapıldığı ve bununla hangi sonuçlara ulaşıldığının ortaya konulması, tarihin geleceğe ışık tutan bir bilgi birikimi olmasından dolayı önemli bulunmuştur. Ayrıca 1932 ile 1940 yılları arasında başarılı olan Halkevi çalışmalarının, nasıl başarıya ulaştığının bilinmesinin; bugünkü Halkevi ve halk eğitimi faaliyetlerinin düzenlenmesine yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Sayıtlar

Bu araştırma, belgelere dayalı tarihi bir araştırmadır. Dolayısıyla elde edilen belgelerin araştırmayı açıklığa kavuşturacak sayıltısına dayandırılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırmanın tarihi sınırları Halkevlerinin kurulduğu 1932 yılından başlayıp 1940 yılına kadar olan dönemi kapsamaktadır.
2. Araştırmada Halkevlerinin, yalnızca halk eğitimine yönelik çalışmaları ele alınmıştır.

Tanımlar ve Kısaltmalar

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun; çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar (Varış, 1988, s.18).

Halk Eğitimi: Yaygın eğitim terimiyle aynı anlamda kullanılacaktır.

Halkevi: 1932 yılında, Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Devrimcilik, Ulusçuluk, Laiklik ve Devletçilik ilkelerini halka benimsetmek amacıyla açılan, halk eğitimi kuruluşlarıdır.

Halk Odası: En fazla üç şubede faaliyet gösteren ve küçük yerleşim birimlerinde açılan halk eğitimi kuruluşlarıdır.

Örgün Eğitim: Belli bir yaş grubundaki bireylere, Milli Eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir.

Sürekli Eğitim: Yetişkinin örgün eğitimden ayrıldıktan sonra, herhangi bir ödüle ya da bir belge almaya, yönelik olmayabilen örgün, eğitsel etkinliklere katılmasıdır (Okçabol, 1966, s.9).

C.H.F.: Cumhuriyet Halk Fırkası

C.H.P.: Cumhuriyet Halk Partisi

M.E.B.: Milli Eğitim Bakanlığı

T.D.K.: Türk Dil Kurumu

T.T.K.: Türk Tarih Kurumu

BÖLÜM II

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, geçmişte faaliyet gösteren bir kurumu incelemeye yönelik olduğundan tarihsel yöntemle literatür tarama modeli kullanılmıştır. Bununla halkevlerine ilişkin kanun, yönetmelik, çalışma raporları ile döneme ilişkin dergi, gazete ve kitaplar taranarak incelenmiş ve araştırmanın amaçları yönünden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Kaynak taramada YÖK, Milli Kütüphane, Gazi Üniversitesi kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu ve çeşitli üniversitelerin kütüphaneleri, halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi kütüphanesi ve internet'ten faydalanılmıştır.

İlgili Araştırmalar

Halkevleri ve Halkevlerinin çalışmaları konusunda pek çok kitap yazılmış, makaleler yayınlanmış, araştırmalar yapılmıştır. Burada Halkevleri ile ilgili basılmış bütün eserleri ele almamız mümkün değildir. Konu ile ilgili yapılmış olan doktora ve yüksek lisans tezleri ele alınmıştır.

Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalara ulaşmak için; YÖK, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Meclis Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu, Gazi Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Kütüphanesi, Halkevleri Genel Merkezi ve internetten faydalanılmıştır. Diğer taraftan değişik

anahtar kelimeler kullanılarak dijital veri tabanları taranmış ve mevcut yazılı kaynaklar incelenmiştir.

Saraoğlu'nun (1990) yaptığı "Toplumsal Değişmenin Bir Aracı Olarak Halkevleri" adlı çalışmada, Cumhuriyetin kurulması ile hızlı bir toplumsal değişim sürecine girilmesi, bu değişim sürecinde etkin rol oynayan kurumlara ihtiyaç duyulması ve bu kurumların arasında en önemlisi olan Halkevlerinin üstlendiği misyon incelenmiştir. Araştırma sonucunda şu sonuçlara varılmıştır; Halkevleri, Türk halkını ulusal ülkü çerçevesinde birleştirerek çağdaş uygarlık düzeyine erişirme ve ulusal kültürü yaymada bir araç işlevi görmüştür. Halkevleri Batının düşünüş sistemini ülkemizde yerleştirmeye çalışmıştır. Kültür, sanat, edebiyat alanlarında başarılı çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Manka'nın (1997) yapmış olduğu "Halkla İlişkilerin İdeoloji Aşılama İşlevi Örnek Olay: Halkevleri" adını taşıyan çalışmada, Atatürk devrimlerinin gerçekleştirilmesi için üzerinde durulması gereken en önemli öğenin insan ögesi olduğu ve ideolojinin bütün halka anlatılması gerektiği, halkevlerinin bu görevi üstlendiği ve halka ideolojiyi anlattığı ele alınmıştır. Halkevlerine yüklenen misyonun "yeni insan yetiştirme" misyonu olduğu anlatılmaktadır. Araştırma sonucunda şu sonuçlara varılmıştır; İdeolojisi benimsetilmeyen hiçbir hareket başarıya ulaşamaz. İnkılâpların kabul görmesi için Halkevleri yoğun bir çalışma gerçekleştirmiş, bu çalışmalarda da temel olarak Osmanlı geleneğinin ve kültürünün çağdaş devlet anlayışına uymadığı belirtilmiş, ideolojinin anlatılmasında Batının tekniklerinin kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Dinsel, bölgesel ve etnik nedenlerden dolayı oluşabilecek farklılıkların bir pota içinde eritilmesi gerektiği, politikada Türk-İslam sentezinin kabul edilemeyeceği ve Halkevlerinin çalışmalarını bu anlayışla sürdürdüğü çalışmada çıkan bir başka sonuçtur.

Turgut'un (1998) yapmış olduğu "Halkevleri ve Halk Eğitimi (1932–1950)" adlı çalışmada, Halkevlerinin 1932 ile 1950 yılları arasında yapmış

olduğu faaliyetler incelenmiştir. Yapılan faaliyetlerin bu gün ki Halk eğitimi anlayışı ile örtüşüp örtüşmediği ele alınmıştır. Tez üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde problem durumu, ikinci bölümde bulgular ve yorumlar, üçüncü bölümde ise Halk eğitimi ve Halkevleri ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda şu sonuçlara varılmıştır; Halkevlerinin bugün ki halk eğitimi anlayışı çerçevesinde değerlendirildiğinde olumlu çalışmalar yaptığı saptanmıştır. Eğitim faaliyetlerinde özellikle okuma-yazma kurslarında istenilen başarıya ulaşamadı çıkan başka bir sonuçtur. Halkevlerinin “temel eğitim”, “güzel sanatlar eğitimi”, “genel kültür eğitimi” ve “toplum eğitimi” de başarılı oldukları vurgulanmıştır.

Azcan’ın (1999) yapmış olduğu “Halkevleri ve Trabzon Halkevi Örneği” adını taşıyan araştırmada ise, Halkevlerine genel olarak kısa bir şekilde değinilmiş, daha sonra Trabzon Halkevinin faaliyetleri konu edinilmiştir. Trabzon Halkevinin faaliyetleri incelenmiş, yörede yapmış olduğu çalışmaların etkileri araştırılmıştır. Araştırma sunucunda şu sonuçlara varılmıştır; Trabzon Halkevi, Trabzon’un kalkınması için oldukça yararlı faaliyetlerde bulunmuş, birçok sosyal etkinliğe imza atmış, İnan dergisi, Köy mecmuası, Akın dergisi gibi dergileri yayınlamış, köycülük şubesi ile Trabzon ve çevresinde birçok köye ulaşmış ve köylülerin eğitilmesini sağlamıştır.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE TÜRKİYE'DE YAYGIN EĞİTİMİN TARİHÇESİ

Bu bölümde, araştırmaya kavramsal bir çerçeve oluşturması açısından, özellikle eğitim ve yetişkin eğitimi konusuyla ilgili kavramlar açıklanmaya çalışılacaktır. Öncelikle eğitim ile ilgili kavramlar üzerinde durulacak, genel olarak yetişkinin özelliklerine değinildikten sonra, yetişkinin öğrenme özellikleri irdelenecek, daha sonra Türkiye’de yaygın eğitimin durumu ve kısaca tarihi gelişimi Cumhuriyetten önceki dönem ve Cumhuriyet dönemi olarak ele alınacak ve üzerinde durulacaktır.

1.EĞİTİM İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. Öğretim: Öğrenmenin belli amaç / amaçlar doğrultusunda başlatılması, yönlendirilmesi ve gerçekleştirilmesi sürecidir. Öğretim süreci öğeleri öğrenci, öğretmen, program, amaç ve araçlardan oluşur. Bu öğretim sürecinin içinde yer alması gereken ve birbiri ile ilişkili olan işlemler; öğrenciyi istendik hedefler doğrultusunda yönlendirmek ve güdülemek; uygun öğrenme yaşantıları sunarak bu hedeflere ulaşmayı kolaylaştırmak; öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinsel yönleriyle gelişimine katkıda bulunmak olarak sıralanmaktadır. Tüm bu özellikleri ile öğretim sürecini, öğrenciye bir şeyler verme değil de, öğrenmeyi öğrenmenin kolaylaştırılması süreci olarak tanımlamak daha doğru olur (Duman, 1999, s.26,27)

Öğretim veya diğer bir deyişle öğretme, öğrenme sürecini tamamlayan ve onun ayrılmaz bir parçasıdır. Alkan'a (1987, s.210) göre öğretme; belli durumlar veya şartlar altında belli davranımlarda bulunması için bireyin çevresini düzenleme süreci; belli bir durumunda önceden saptanmış hedeflere en etkin biçimde ulaşılacak şekilde uygun personel, materyal ve araçları kullanma süreci; bir kimsenin bir diğerine

öğrenmesi için yardım etme sanatıdır ve öğrenmeyi kolaylaştırmak için bilgi temini, uygun ortam, şartlar ve faaliyetler sağlamayı kapsamaktadır.

1.2. Yetiştirme: Türkçe kaynaklarda yaygın olarak kullanılmayan yetiştirim tanımı, "yetiştirme" ya da "yetişim" olarak karşımıza çıkmaktadır. Genellikle Türkçe eğitim bilimi alan yazınında, yetiştirim yerine hem yetiştirmeye hem de eğitim anlamında sadece eğitim kullanılır ve eğitime hem yetiştirim hem de eğitim anlamları yüklenir. Yetiştirme, daha genel anlamıyla bir meslekteki ya da işteki üretkenliği ya da verimi arttırmak için, o işe ya da mesleğe yönelik bilgi, beceri ve tutumları kazandırmayı hedefleyen eğitim; bir kimsenin belli bir işi gereğince yapabilmesi için kazanması zorunlu olan bilgi, beceri ve tutumların sistemli bir şekilde geliştirilmesi; önceden belirlenmiş bilgi, beceri ya da tutumların sistematik, planlı, denetim altında ve okul sonrasında ya da dışında kazandırılmasıdır. Aslında okul düzeyinde verilen ve belli bir alandaki beceriyi geliştirmeye yönelik verilen eğitim de bir anlamda yetiştirimdir, ancak esasen okul düzeyi dışındaki mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılmasına yönelik eğitim yetiştirim olarak alınmalı ve kavramın doğası itibarıyla bu etkinliklerin planlanması, programlanması, finansmanı, yönetimi ve bireylere olan getirisinin okul düzeyindeki eğitimden farklılık göstermesi beklenir (Duman, 1999, s.22, 24).

Yetiştirmenin önemine vurgu yapan Lovve'a göre, yetişkin eğitiminin aşağı yukarı evrensel olarak kabullenilen tek işlemi meslek öğretimidir (Lowe, 1985, s.33).

Öğrenme, eğitim ve yetiştirme arasındaki ilişki yukarıdaki şekilde belirtildiği gibidir. Buna göre, öğrenmenin eğitim olabilmesi için örgütlü, sistematik ve kasıtlı olması gerekir. Öğrenmenin yetiştirme olabilmesi için ise, önce örgütlü, sistematik ve kasıtlı olması, daha sonra ise mesleki amaçlı ve okul sonrası ya da dışı bir etkinlik olması gerekmektedir (Duman, 1999, s.25).

1.3. Yetişkin Eğitimi: Yetişkin eğitimi aslında çok eski bir kavram olmasına karşın, terim olarak özellikle son dönemlerde kullanılmaya başlanmış,

kavram değişik dönemlerde yaygın eğitim, halk eğitimi, okul dışı eğitim gibi farklı terimlerle ifade edilmeye çalışılmıştır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü tarafından yetişkin eğitimi şu şeklide tanımlanmıştır; zorunlu öğrenim çağının dışına çıkmış, asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayan kimselerin, hayatlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme ihtiyacını ve ilgiyi tahmin etmek üzere özellikle düzenlenen faaliyetleri ya da programları kapsar. Bu faaliyetlerin ve programların içine, mesleki eğitim dışındaki eğitim, meslek eğitimi, genel eğitim, biçimsel nitelik taşıyan ve taşımayan öğrenme türleri girdiği gibi ortak sosyal amaçlara yönelik eğitim de girmektedir. Aynı kavram Unesco tarafından ise, içeriği, düzeyi ve yöntemi ne olursa olsun ve ister okullarda, kolejlerde, üniversitelerde veya çıraklıkta uygulanan ilköğretimin uzantısı bir eğitim olarak düşünölsün veya o eğitimin yerini tuttuğu varsayölsün, yetişkin olarak düşünölen kimselerin yeteneklerini geliştirmelerine; bilgilerini arttırmalarına, teknik veya mesleki yeterliliklerini iyileştirmelerine veya bu yetenek, bilgi ve yeterliliklerine yeni bir yön vermelerine, tutum ve davranışlarını hem kişisel gelişme bakımından, hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeyi katılma bakımından değiştirmelerine imkân sağlayan, düzenli eğitim süreçlerinin tümünü ifade edecek biçimde tanımlanmaktadır. Yetişkin eğitimi ile ilgili tanımlara bakıldığında, bu tanımların ortak noktasının yetişkin eğitiminin asıl uğraşısının artık okula gitmek istemeyen bireylere yönelik olduğu; bu tür eğitim faaliyetlerinin farklı tür ve düzeylerdeki örgün ve yaygın programlar kapsamında yürütölebildiği; rastlantısal değil, düzenli eğitim süreçlerini içerdigi; eğitim süreci sonunda hem kişisel gelişmenin, hem de toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılmanın amaçlandığı söylenebilir (Tekin, 1988, s.26, 28).

Her ölkede yetişkin eğitimin uzun bir tarihsel geçmişı vardır. Önceleri yetişkin eğitimi, daha çok gönüllü kuruluşlar tarafından yürütölen bir sosyal hizmet olarak görölmekteydi ve böyle göröldüğü sürece de örgün eğitim sistemlerinin eksikliklerini gidermek için başvuruolan bir çare sayılmaktaydı (Tekin, 1988, s.1). Ölkemizdeki gelişmelerin de bu çerçevede şekillendiğini söylemek mümkündür.

Ölkemizdeki gelişimi açısından yetişkin eğitimi faaliyetlerine baktığımızda, farklı dönemlerde yaygın eğitim, halk eğitimi gibi terimlerin de kullanölageldiği

görülmektedir. 5–15 Şubat 1962 tarihinde toplanan 7.Milli Eğitim Şurasında halk eğitimi kavramı; "yurttaşların çalışma gücünü arttırmak, yaşayış seviyesini yükseltmek, milli ve insani meziyetlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim çalışmaları" şeklinde tanımlanmıştır (Duman, 1999, s.31, 33).

1.4. Örgün Eğitim: İlk ve orta dereceli okullarda, üniversitelerde, tam zamanlı teknik eğitim ile yüksek öğretim uzmanlık dallarına göre düzenlenen kurslarda yapılan eğitim; resmi olarak planlanan ve ardışık biçimde düzenlenen, öğretmen ve öğrencinin üzerlerine düşen görevlerin açıkça tanımlandığı, öğretmenin eğitim amacıyla öğrenciyi yönetmeye çalıştığı ve sorumluluk aldığı eğitim olarak tanımlanmıştır (Tekin, 1988, s.28).

1.5. Örgün Yetişkin Eğitimi: Unesco Yetişkin Eğitimi Terminolojisi örgün yetişkin eğitimi "öğrencilerin bir öğretmenin hazırladığı ve yönettiği bir çalışma programını izledikleri, resmi olarak planlanmış ve ardışık biçimde düzenlenmiş olan yetişkin eğitimi; eğitimin başarısının kredi, diploma, derece veya mesleki yeterlik belgesi verilmesi yoluyla resmen tanınıp onaylanması amacını güden yetişkin eğitimi olmak üzere iki şekilde tanımlanmıştır (Tekin, 1988, s.28, 29).

1.6. Dönüslü Eğitim: Yaşamboyu eğitimin, çalışma ve boş zaman uğraşısı gibi başka etkinlikleri kapsayacak biçimde sistemli öğrenim dönemleri halinde düzenlenmesi olarak tanımlanmıştır. OECD tarafından 1973 yılında yayımlanan "Dönüslü Eğitim" adlı rapora göre dönüslü eğitim zorunlu eğitim ya da temel eğitim sonrası için önerilen çok amaçlı bir eğitim stratejisidir. Dönüslü eğitim sisteminin temel özelliği dönüslü bir biçimde bireyin tüm yaşamı boyunca eğitilmesidir (Tekin, 1988, s.33).

1.7. Yaşamboyu Eğitim: Yaşam boyu eğitim kavramının babası John Dewey olarak kabul edilir. Zorunlu eğitim sonrasında mesleki ya da genel, tam ya da

yarı-zamanlı olarak düzenlenmiş tüm öğrenme olanaklarına denilmektedir (Duman, 1999, s.85).

Yaşamboyu eğitim çağdaş yaşamın olmazsa olmaz koşuludur. Yaşamboyu eğitimin temel özellikleri; kapsanan alan ve ilgili kitlenin büyüklüğü ve evrenselliği; öğretme ve öğrenme yöntem ve tekniklerinin devingenliği ve çeşitliliği; öğrenenlerin yaşamboyu öğrenme için gerekli olan güdüleme, benlik imajı, değerler ve tutumlar gibi bireysel özellikleri üzerinde odaklaşmalarını desteklemek olarak sıralanmaktadır (Duman, 1999, s.70).

1.8. Yetişkin Öğrenen: Yetişkin eğitimi sürecine dahil olan kişidir. Konuyla ilgili kaynaklarda bu konuda çok farklı tanımlamalara rastlamak olasıdır. Yetişkin öğrenen, öğrenci, kursiyer bu tanımlamalardan sadece birkaçıdır. Bu çalışmada farklı bölümlerde bu terimlere aynı anlamı taşımak üzere yer verilmiştir.

1.9. Yetişkin Eğitimcisi: Yetişkin eğitiminde, yetişkin öğrenenlere eşlik eden kimsedir. Yetişkin eğitimcisi, klasik pedagojik anlamın dışında yetişkinlerle birlikte öğrenen, onlara yardımcı olmaya çalışan bir yol gösterici ve rehberdir. Literatür tarandığında yetişkin öğrenen gibi, yetişkin eğitimcisinin de kolaylaştırıcı, yetişkin eğitimi uzmanı, yetişkin öğretmeni, halk eğitimcisi gibi farklı terimlerle ifade edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu çalışmada bu terimler eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

2. TÜRKİYE'DE YAYGIN EĞİTİMİN TARİHÇESİ

Teknolojinin hızla gelişmesi, örgün eğitim kurumlarında verilen bilgileri kısa sürede geçersiz kılmaktadır.

Ülkemizde yaygın eğitim uygulaması hareket noktasını toplumun ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda belirlemiştir. Örgün eğitimin tamamlayıcısı olan yaygın

eğitim birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de birçok kesime yaş, cinsiyet ayrımı yapmadan hitap etmektedir.

Yaygın Eğitim: Yaygın eğitim çerçevesinde ele alınan eğitim türlerinin çok çeşitli olması nedeniyle, farklı tanımlar yapmak mümkündür. Yasal mevzuatımıza göre; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinden çıkmış fertlere gerekli bilgi ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında, onların ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim-öğretim-rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümüdür.

Yaygın eğitim kavramı konusunda, dünyaca bilinen uzmanlar olan Coombs ve Ahmed'e göre yaygın eğitim; belirli bir gruba, belirli amaçlarla var olan örgün eğitim sisteminin dışında bağımsız olarak ya da daha geniş etkinliğin önemli bir parçası olarak düzenlenmiş bir eğitimsel etkinlik olarak tanımlanabilir (Duman, 1999, s.77).

Ancak üzerinde bileşilebilen netlik ve genişlikte bir tanımda şöyle olabilir: Anında ortaya çıkan ihtiyaçları süratle cevap verecek şekilde her yaşa ve her eğitim seviyesine göre düzenlenen, meslek öncesi, meslek içi, alan değiştirme ve meslek geliştirmeyi sağlayıcı, kısa sürede tamamlanabilen, örgün eğitim kademelerine geçiş imkânları veren maliyetler açısından ekonomik olabilen ve bütün kesimlerin giderek artan bir şekilde, yeni gelişmelere ayak uydurabilmelerini sağlamak amacıyla talep ettikleri ve dinamik boyutu olan bir eğitim türüdür (Şimşek, 1999, s.81).

Mesleki Yaygın Eğitim hizmeti veren 5831 kurumda 1.174.923 kişi öğrenim görmekte ve 41.843 öğretmen görev yapmaktadır. Bu kurumların %30 kamu, %70'i özel sektör kuruluşudur. Kursiyerlerin %70 özel kurs ve dershanelerde, %20'si Çıraklık Eğitim Merkezlerinde ve %10'u Halk Eğitim Merkezlerinde öğrenim görmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı mesleki kurumlar içerisinde en ağırlıklı olanı Çıraklık Eğitim Merkezleridir. Bu merkezlere devam eden öğrenci sayısı,

ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrenci sayısının yaklaşık %25'idir (Şimşek, 1999, s.83, 85).

2.1. Yaygın Eğitimin Önemi ve Amacı

Çağımızın bilimsel ve teknolojik alanda çok hızlı ilerlemesinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları artık sadece örgün eğitim cevaplayamamaktadır. Okul eğitimi, toplumların belli kesimlerine, bireylerin belli yaşlarına hitap etmektedir.

Yaygın eğitimin amaçları, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda belirlenmiştir. Bu ilkeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür;

- Devlet kavramını, hukuk düzenini, Atatürk ilke ve inkılâplarını, demokratik yönetim ana ilkelerini fertlere anlatmak, benimsetmek, ulusal birlik ve dayanışmayı güçlendirmek, bireyleri birbirlerine saygılı, hoşgörülü bir düzeye ulaştırmak,
- Toplumun yapısını ve değer yargılarını kalkınma amaçlarına uygun bir ortam yaratacak şekilde yönlendirmek, özellikle köy ve kasabalarda yaşayan bireyleri; kendi güçleriyle devletin imkânlarını birleştirmek suretiyle sorunlarına çözüm yolları bulabilen ve kendi kendilerine karar verebilen insanlar haline getirmek,
- Zorunlu ilköğretim çağı dışında kalmış bireylere okuma-yazma öğretmek, sürekli eğitim imkânları hazırlamak, ulusal bütünleşmeye ve yurttaşlık görevini bilinçli yapmaya yönelik Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda özgürlükçü demokrasiyi güçlendirmek,
- Çağımızın bilimsel, teknolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkânları hazırlamak,

- Toplumun kalkınmasını için kamu, özel ve yerel kaynaklar harekete geçirilerek kalkınma projelerine halkın katılımını sağlayıcı tedbirler almak, kalkınmayı engelleyen davranış, düşünce ve değerleri değiştirerek, ulusal kalkınmayı en geniş ölçüde destekleyici ekonomik ve toplumsal içerikli projelerin başarıya ulaşmasını sağlamak,
- Ulusal kültür değerlerinin korunması, dünya kültürüne açık olarak geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olmak, toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışmaya yönelik alışkanlıklar kazandırmak,
- Mahalli özelliklere ve ihtiyaçlara göre eğitim-öğretim-istihdam pazarlama ve teşkilatlanmaya yönelik çalışmalar yapmak,
- Kırsal kesimden kente göçenlerin yeni ortama uyum sağlamalarına ve gecekondularda yaşayan yurttaşların ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunlarının çözümüne dönük eğitim çalışmaları yapmak,
- Endüstrileşmenin ihtiyacı olan ara insan gücünün yetiştirilmesine yardımcı olmak için mesleki teknik içerikli eğitim çalışmaları yapmak, çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırma imkânı sağlamak,

Boş zamanları sosyal ve kültürel etkinliklerle değerlendirmeye yönelik eğitim çalışmaları yapmaktır (MEB, 1994, s.5).

Yaygın eğitim yöntemini ve uygulama araçlarını iyi bilmek ve bunları yetişkinlerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda toplum yararına kullanmak, bu sistemin tutunup benimsenmesini sağlayacaktır. Yaygın eğitim topluma yöneldiği takdirde başarılı olacaktır.

2.2. Türkiye'de Yaygın Eğitimin Tarihçesi

Yaygın eğitim çağımızda örgün eğitimden de büyük bir öneme sahiptir. Yaygın eğitim fikri ve ihtiyacı, Türk toplumlarında çok eski tarihlerde sezilmiş, bu ihtiyacı karşılamak üzere çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu bölümde Yaygın Eğitimin gelişimi dönemlere göre incelenmiştir.

2.2.1. Osmanlı Devletinde Yaygın Eğitim

Türk toplumlarında yaygın eğitim hareketine, bir davranış olarak, somut örnekleriyle hemen her devirde rastlanmaktadır. Türklerin Anadolu'ya yerleştikleri 1071 yılından çok önceleri Hun, Göktürk ve Uygur adlarıyla tanınan Orta Asya Türklerinin Tanrıları ve ölüleri için düzenledikleri dini törenler, Türk Beyliklerinin düzenledikleri şöenler, av eğlenceleri temelde birer halk eğitimi hareketidir. Orhun Kitabeleri, Dede Korkut Masalları bu eğitimin tarihe geçmiş canlı belgelendir.

Bununla beraber; bugünkü anlamda yaygın eğitimin temelleri Türk toplumunda Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonra Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde atılmış; yaygın eğitim niteliğindeki çalışmaları yürüten kurumlar, sosyal yapının oluşmasına ve devlet geleneklerinin yerleşmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu kurumları başlıklar altında incelersek;

Ahilik ve Ahiler

13.yy'dan 18.yy kadar etkili bir esnaf kuruluşu olarak fonksiyonda bulunan Ahilik teşkilatı, Anadolu'da esnaf arasında dayanışmayı, birliği ve kardeşliği pekiştirmiştir. Ahiliğin kurulup yayılması Türk İlam sanatının gelişmesinde önemli bir etken olmuştur (Erdoğan, 1989, s.8).

Loncalar

Ahilik teşkilatı, 18. yy'dan itibaren Lonca biçiminde teşkilatlanmış, esnaflar arasında birlik ve dayanışmayı sağlamak olan ana fonksiyonları yanında, kısa zamanda iş ve ticaret ahlakını koruyan; usta, kalfa ve çırak yetiştiren, yetişenlere iş yeri açan yaygın eğitim kurumu özelliği kazanmışlardır.

Terbiye Ocakları

İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethini izleyen yıllarda iş aramak için Anadolu ve Rumeli'den İstanbul'a gelen vatandaşların şehir yaşantısına uyumlarını sağlamaktır. Sosyal problemlerini çözmek amacıyla açılan kurum da döneminde yaygın eğitim kurumları arasına girmiştir.

Diğer Çalışmalar

Tanzimat Fermanını halka benimsetmek üzere yurt çapında bir halk eğitimi seferberliğine girişildi. Bu çabalar halka dönük eğitimin ilk adımlarıydı. 1860 yıllarında yayınlanan “Cemiyet-i Osmaniye Nizamnamesi” halkı aydınlatma maksadı taşıdığından bu dönemin önemli bir yaygın eğitim belgesidir (Kaya, 1984, s.70, 71).

Abdülhamit döneminde açılan "Çırak okulu ve Mekteb-i Muallimat" da bu dönem faaliyetlerinin önemli bir halkasını teşkil etmektedir. Çırak Okulunun amacı çalışan halk arasında okuma- yazma bilmeyenlere, okuma-yazmanın yanı sıra hesap ve din bilgisi vermek idi. Bu okul 1874 yılında kapatılsa da II. Meşrutiyetten sonra yeniden açılmış ve 1928 yılına kadar hizmet vermiştir.

1913 tarihli İlköğretim Kanununda halk eğitimine yer verildiğini görüyoruz. Bu kanunla ilköğretim çağını aşmış olanlar için bilgi, tarım, sanat ve ticaret dersleri ön görülüyordu. Bu yıllar içinde diğer bir gelişme. 1924'te hayatını kazanmak

zorunda kalan çocuklar için geceleri faaliyette bulunacak çırak okullarının açılmasıdır (Erdoğan, 1989, s.13).

2.2.2. Türkiye Cumhuriyeti Devletinde Yaygın Eğitim

Cumhuriyet döneminde de, eğitime yenileşme aracı olarak bakılmış, Atatürk ve arkadaşları Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren laik ve çağdaş eğitim kurumlarını yaygınlaştırmaya büyük önem vermişlerdir. Atatürk'ün inkılâplarından biri olan “Harf İnkılâbı”nın amacı eğitimi hızla yayarak okuma-yazma oranını yükseltmekti.

Bu sebeple Atatürk döneminde, eğitime önem vermektedir. Atatürk geleneğini sürdüren Cumhuriyet hükümetleri döneminde yetişkinlere yönelik çeşitli yaygın eğitim faaliyetleri yapılmış, bu faaliyetleri düzenleyen kanunlar çıkarılmış, kurumlar kurulmuştur.

Cumhuriyet'in kuruluşundan bir ay sonra 25 Kasım 1923de Cumhuriyet döneminin ilk Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa Bey valilere gönderdiği bir genelge ile yaygın eğitimin önemini belirtmiş ve yaygınlaştırılması için gerekli tedbirlerin alınmasını emretmiştir (Okay, 1993, s.61–63).

1926'yılında; bakanlık bünyesi içerisinde "Halk Eğitimi Şubesi" kurulmuş, 1927'de "Halk Derslikleri ve Halk Konferansları Yönetmeliği" çıkartılmıştır (Okay, 1993, s.64).

Millet Mektepleri

Harf inkılâbının kabulünden hemen sonra (1928) açılan millet mektepleri, Türk eğitim tarihinde okuma-yazma öğretim ve vatandaşlık bilgileri kazandıran en kapsamlı yaygın eğitim programlarından birini uygulamışlardır. Atatürk'ün önderliğinde sürdürülen bu çalışmalara 1928–1949 döneminde 12–45 yaşları

arasındaki kadın ve erkekler konu olmuş ve bir buçuk milyon kadar vatandaş sayıları 83.932' yi bulan Millet mektebi sınıflarından sertifika almıştır.

Millet mekteplerinin çalışmaları, okuma odaları ile de desteklenmiştir. Bu odalar, millet mektebini bitirenleri okuma-yazma alışkanlığı ve zevki vermek amacıyla açılmışlardır (Başkan, 1994, s.2).

Halkevleri ve Halkodaları

Halkevleri ve Halkodaları, 1932–1951 yılları arasında ülke çapında olumlu etkileri görülen bir çeşit yaygın eğitim merkezleridir. Bunlar, sadece okuma-yazma çalışmalarına katkıda bulunmamışlar; Türk kültürünün oluşmasında da etkili olmuşlardır. Ana amaçları ulusal kültürü yayarak aydınlarla halk arasındaki uçurumu kapatmaktır. Cumhuriyet rejiminin getirdiği laiklik milliyetçilik uygarlık görüşlerini yaymakta Atatürk ilkelerinin kökleşmesini sağlayacaktı.

Bununla beraber; halk evleri ve odalarının en önemli yaygın eğitim fonksiyonu, ülke çapında gençlerin bu merkezlerde düzenlenen spor, folklor, müzik tiyatro ve sanat gibi çeşitli faaliyetleri aktif olarak katılmalarını sağlamasıdır.

2.2.3. 1950'den Sonraki Gelişmeler

14 Mayıs 1950'de, siyasi iktidar Türk tarihinde ilk defa seçimle değişmiş ve Türkiye yeni bir döneme girmiştir. Bu yeni dönemde tarım ve teknik alanda yaygın eğitim büyük bir ihtiyaç haline gelmiştir. Ancak bu dönemde yaygın eğitim alanında sınırlı bir gelişme sağlanabilmiştir.

1952 yılında Milli Eğitim bakanlığı bünyesinde "Halk Eğitim Bürosu" kurulmuş sonra 1953 yılında köy ve bucaklarda "Halk Okuma Odaları" 1956 yılında da ilçelerde "Halk Eğitim Merkezi" açılmaya başlanmıştır. Unesco desteğiyle, 1959 yılında Türkiye'de bir Temel Eğitim Merkezi kurulmuştur. Bu merkezin çalışmalarına

yerli ve yabancı elemanlar katılmış, bazı köylerde halk eğitimi ve toplum kalkınması denemeleri yapılmıştır (MEB, 1994, s.7).

Türkiye'nin planlı kalkınma dönemine girmeye hazırlandığı 1960 yılında, Halk eğitimi hizmetlerinin etki alanını genişletme, dağınık faaliyetleri yurt düzeyinde teşkilatlanacak bir kuruluşla yürütmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak "Halk Eğitim Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. Genel Müdürlük bir süre Köyleri Bakanlığı bünyesine alınmış, sonra yeniden Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. 18 Ağustos 1972 tarihinde Halk eğitimi Genel Müdürlüğü bünyesine alınmıştır. 5 Eylül 1977 tarihinde genel müdürlüğün adı Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

Aynı tarihlerde Çıraklık Eğitimi genel Müdürlüğü kurulmuştur. Çıraklık eğitiminin de bir yaygın eğitim hizmeti olduğu düşüncesiyle 8 Ağustos 1984 tarihinde iki genel müdürlüğün birleştirilmesiyle Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Aksoy ve diğerleri, 1997, s.23).

BÖLÜM IV

HALKEVLERİNİN KURULUŞU VE ÖRGÜTSEL YAPISI

1. HALKEVLERİNİN KURULUŞU

Bu başlık altında Halkevlerinin kuruluş nedenleri ve Halkevlerinin amaçları yer almaktadır.

1. 1. HALKEVLERİNİN KURULUŞ NEDENLERİ

Atatürk ve arkadaşları yeni bir devlet kurma görevini üstlendiklerinde, başarıya ulaşmanın en etkili yolunun eğitim olduğunu görmüşlerdir. Atatürk 25 Ağustos 1924 yılında toplanmasını sağladığı Öğretmenler Birliği Genel Kurultayında öğretmenlere seslenmiştir; “... Arkadaşlar, yeni Türkiye’nin birkaç yıla sığdırdığı askerlik, siyaset ve yönetim alanlarındaki devrimler, sizin sayın öğretmenler, toplumda ve düşünce yaşamınızda yapacağınız devrimlerdeki başarınızla gerçekleşecektir. Hiçbir zaman unutmayın ki; Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür kuşaklar ister...” (Bingöl, 1993, s.31).

Yeni kurulan Cumhuriyetin temel işi yapılan inkılâplara inanan ve onları benimseyen kuşaklar yetiştirmek, eğitmektir. Eğitilmiş halk dediğimizde ilk akla gelen okuma yazma bilip bilmedikleridir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yaklaşık 13 milyon nüfusun ancak %10’u okuma yazma bilmekteydi (Kaya, 1984, s.81). Halkı eğitmek için sadece örgün eğitim kurumları yeterli değildi, devreye halk eğitimini yürütecek kurumlar girmeliydi. Bu kurumlar yurt genelinde faaliyetlerde bulunmalı ve örgün eğitimden faydalanamayacak yaştaki vatandaşlara hizmet etmeli, büyük kentlerden köylere kadar yapılan inkılâpları anlatmalıydı. Türk ocakları Cumhuriyetin ilk yıllarında bu görevi üstlenmişlerdir.

Osmanlıdan kalan Türk ocakları, Cumhuriyet Türkiye'sindeki halk eğitimi çalışmalarının öncüsüdür. İlk defa Cenevre'deki Türkler arasında örgütlenmiş, bunu 1911'de İstanbul'da açılan şubesi izlemiştir (Başgöz, 1985, s.122). Bu ocaklar aydınlar arasında destek görmüş, Kurtuluş savaşının kazanılmasında etkili olmuşlardır. Destek veren aydınlardan bazıları, "Ziya Gökalp, Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü, Hamdullah Suphi, Yahya Kemal, şair Mehmet Emin, Halide Edip'tir (Şapolyo, 1974, s.66).

Türk Ocakları'nın kuruluş amacında "Türkçülük" ideolojisi yatmaktaydı. 1912 yılında yayınlanan Türk Ocağı Nizamnamesinde, Ocağın amacı şöyle açıklanmıştır; "2. Madde. Cemiyetin maksadı, akvam-ı İslamiyenin temel direği olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve ilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır" (Karaer, 1992, s.30). "Türk Ocaklarından Halkevlerine" isimli yazısında Agah Sırrı Levend de Türk Ocaklarının kuruluşu hakkında şunları söylemiştir (Ulus Gazetesi, 1951, s.2):

"Türk Ocakları, etrafını kuşatan düşmanlık çemberi içinde milli varlığını tehlikede gören Türk gençliğinin bir hayat hamlesi ile meydana getirdiği hususlardır. ... Ocağın gençler üzerinde etkisi büyük olmuştur. Siyası ve sosyal bunaltıcı olaylar karşısında her şeyi karanlık görmeye başlayan Türk genci, ümit ışığını orada görmüş milliyet ateşini orada bulmuştur."

Türk Ocaklarının böyle bir amaçla açılması doğaldır. Fakat ilk kuruldukları yıllarda, Türkiye dışında yaşayan Türkleri de kapsayan bu amacı, yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin oluşumundan sonra sürdürmeleri, Türk Ocaklarını kapanma zeminini hazırlamıştır. Türk Ocakları'nın 1927 yılında toplanan 4. Kurultayında alınan kararlar arasında Halk fıkrası ile hareket edeceği kararı da alınmıştır, ancak bu kâğıt üzerinde kalmıştır (Karaer, 1992, s.30). "Bir müfettiş, Ocakların teşkilat yaptıkları yerlerde, Halk Fıkrasının teşkilat yapamadığından ve yerleşemediğinden şikâyet etmektedir. Gazi böyle haberler alınca kendi emri altında çalışacak Halkevlerini kurmayı düşünmüştür" (Tevetoğlu, 1986, s.198).

Türk Ocakları 1932 yılında kapatılmıştır. Ocaklar kapatılıncaya kadar, konferans, müsamere, konser, ders, kütüphane, spor, sergi, okul, yayın, radyo, sinema gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır(Turgut, 1998, s.14). Reşit Galip yaptığı konuşmada, Türk Ocaklarının yaptığı çalışmaların Halkevlerinin kurulmasında etkili olduğunu, 19 yıl milli kültür sahasında çalışmış olan Ocakların tecrübelerinden istifade edildiğini, Türk Ocakları'nın halk eğitimi çalışmalarının Halkevlerinin kurulmasıyla sonuçlandığını belirtmiştir (Halkevleri Genel Merkezi, 1971, s.11).

Ocaklarının kapatılışı ile Halkevlerinin kuruluşu arasında çok kısa bir zaman vardır. "Türk Ocaklarından Halkevlerine" isimli yazısında Agah Sırrı Levend Halkevlerinin kuruluş gerekçesini şöyle anlatır (Ulus Gazetesi, 1951, s.2):

“Cumhuriyetin ilanıyla yeni bir devir açan Türkiye, bir devrim Türkiye’si idi. Yeni bir anlayışla kurulmuş, birbirini takip eden inkılâp hamleleri ile yeni bir görünüme bürünmüştü. Bu yeni Türkiye’nin inkılâpları kökleştirmek, prensiplerini yaymak ve ülküsünü gerçekleştirmek üzere yeni kurumlara ihtiyacı vardı. İşte Halkevleri de bu ihtiyaçtan doğmuştur”.

Misyonunu tamamlamış olduğuna inanılan Türk Ocakları tasfiye edildi. Tasfiye edilen bu kurumun yerini ise yapılan inkılâplar ve Atatürk ulusçuluğu doğrultusunda çalışacak kurumlar almalıydı. Bu kurumlar halkçılık ideolojisine uygun olarak halk’a hizmet edecek sosyal birimler “Halk Evi” olmalıydı. Her kesimden, her meslek grubundan insanların rahatça gelebileceği yerler olarak düşünülen “Halkın Evi”nde en çok işlenecek tema milliyetçilik ideolojisi olacaktı. Yüzyılların birikimi olan ulusal değerler ortaya çıkarılıp değerlendirilecek ve bu değerler insanlarda ulusal birlik duygusu ile kendine güven hissini oluşturmak üzere kullanılacaktı (Manka, 1997, s.57). Sonuç olarak insanlar da öz değerlerine ve milliyetlerine karşı saygı ve sahiplenme duygularının geliştirilmesi hedefleniyordu.

Halkevlerinin kuruluşunda rol oynayan en önemli kişilerden biri Vildan Aşır Savaşır adında bir genç hanımdır. Cumhuriyet yönetiminin Avrupa'ya eğitime gönderdiği gençlerden olan Vildan Aşır Savaşır, bütün Avrupa ülkelerini gezip inceledikten sonra halk eğitimi üzerinde özel çalışmalar yapmış ve bu arada Çekoslovakya'daki başarılı bir örnek olan Sokollar ilgisini çekmiştir. ... Halkın geleneksel değerlerini ele alarak bunları işleyen Sokollar kısa zamanda Çekler ile Slovakların kaynaşmasını sağlayarak yeni devletlerinin toplumsal tabanlarının oluşturulmasında önemli aşamalar kaydetmişti. ... Vildan Aşır Savaşır: 1931 yılının sonlarına doğru bir gün Türk Ocağı binasında verdiği konferansta Avrupa ülkelerindeki halk eğitimi çalışmaları ile beraber Çekoslovakya'daki Sokollar uygulamasını anlatmıştır (Çeçen, 1990, s.110).

Halkevlerinin çalışmalarının belirlendiği Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi'nin giriş kısmında Avrupa ülkelerindeki halk eğitim çalışmalarından bahsedilmiştir. Bu değerlendirmenin Vildan Aşır Savaşır'ın Avrupa ülkelerindeki eğitim faaliyetlerini ele alan gözlemlerinden olduğu sanılmaktadır. Talimatnamede Avrupa ülkelerinde ki eğitim faaliyetleri ile ilgili şunlar söylenmiştir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s.2):

“Memleketimize nazaran devlet hazineleri daha zengin, maddi imkânları daha geniş veya okuma yazma bilenlerin oranı yüzde yüz veya yüzde doksan beş olan memleketlerde bile halk kültür teşkilatına her gün daha ziyade artan bir ehemmiyet verilmektedir. ... Macaristan'da milli kültür cemiyetlerin teşekkülü 1867 den başlar. ... Çakoslavakya da Mazarik halk terbiye müessesesinin dört yüze yakın kültür yurdu vardır. ... Faşistlerin bütün İtalya'ya şamil Dopolavoro isimli bir milli kültür teşkilatı ve bu teşkilatın 1586 kültür derneği ile milli mevzularda piyesler temsil eden gençlerden mürekkep 1000 kadar amatör temsil grupları vardır. ... Almanların sayılması sayfalar dolduracak kadar çok halk kültür teşkilatı vardır.”

Bu rapor Atatürk ve kadrosuna ışık tutmuş ve Halkevlerinin örgütlenmesi konusunda fikir uyandırmıştır. Dönemin aydın ve eğitimcilerinden oluşan bir komisyon Halkevlerinin ana tüzüğüne hazırlanmasında görev almışlardır. Halkevlerinin kurulmasına 10–18 Mayıs 1931'de toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası 3. Büyük Kongresinde karar verilmiştir. Bu karardan sonra devlet olanakları bu çalışma için kullanılarak hızlı bir hazırlık dönemine girilmiştir. 19 Şubat 1932'de Halkevleri resmi olarak kurulmuştur. Bu tarihte (başkentte yapılan tören ile beraber) 14 kentte aynı zamanda Halkevleri Şubeleri açılmış oldu. Ankara, Afyon, Samsun, Eskişehir, Diyarbakır, İzmir, Konya, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa, İstanbul ve Adana'da Halkevi şubeleri hemen çalışmalarına başlamışlardır (Cumhuriyet Gazetesi, 1932, s.1).

Mustafa Ergün Halkevlerinin Avrupa da ki benzerlerinden farklı olduğunu şu şekilde belirtiyor; “Halkevleri kurulurken Batıdaki buna benzer halk eğitimi kurumları şüphesiz dikkatle incelenmiştir, ama hiçbirisi Halkevlerine tam olarak örnek alınmamıştır. Halkevleri gerek örgüt, gerek çalışma programları yönünden tamamen millî ve orijinal kurumlardır. Yönetim bakımından her kolun kendi yönetim kurulunu seçmesi, kolların başkan ve temsilcilerinin Halkevi yönetim kurulunu oluşturması, o zaman hiç bir ülkenin halk eğitim kuruluşunda yoktu. Esasen Halkevleri, millî kültür ocakları olduğu için "örneği kendinden" olması da çok doğal idi” (Ergun, 1982, s.261).

1.3. HALKEVLERİNİN KURULUŞ AMAÇLARI

Halkevleri 1932 yılında açılmıştır. Halkevlerinin kuruluş amaçları Cumhuriyet Halk Fıkrasının 1932 yılında çıkardığı Halkevleri Talimatnamesinde şöyle ifade edilmiştir;

“Eğitim sahasında çalışmaya her milletin çok fazla mecbur bulunduğu halde maddi ve manevi vasıtaları maalesef çok eksik olan memleketimizde resmi, gayri resmi kuvvetlerin aynı maksatlar

üzerinde teksifi lüzumunun kıymetini tebarüz ettirebilir. Biz bu vadede başka memleketlere nazaran fazla olarak şimdi tarihe geçmiş müesseselerin cemiyet bünyesinin en derin tabakalarına kadar işlemiş köklerini sökmek, cumhuriyet ve inkılâp esaslarını bütün ruhlara ve fikirlere hâkim mukaddes iman şartları halinde perçinlemek vazife ve mecburiyeti karşısındayız.

Fıkramızın program temelleri Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, layıklık ve inkılâpçılıktır. Programımızı bu ana ve temel prensiplerin hâkimiyeti ve edebileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşlar yetiştirilmesini, milli seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, milli kültürün ve ilmi hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tespit ve işaret eder. Bu işaret ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yılları cesur, atılğan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirmeyi, medeniyet sahasında Türkün tabii meziyet ve kabiliyetleriyle mütenasip şeref mevkiini tekrar almasını istihdaf eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkûreci vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktır” (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s.3).

Halkevlerinin amaçları talimatnamenin girişinde yukarıdaki gibi açıklanırken, çalışma esaslarını belirten maddelerden ilki de Halkevlerinin amaçlarına ayrılmıştır; “Halkevi, kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan içinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, m. 1)”.

Halkevlerinin kuruluş amaçları, CHP’ye ait çeşitli yayınlarda ve yapılan konuşmalarda da şöyle özetlenmiştir.

- “ ... Cumhuriyet Halk Fırkasının Halkevleriyle takip ettiği gaye; milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir kütle halinde teşkilatlandırmaktır”

- “ ... Halkevlerinde aydınların halkı yetiştirmesi gibi bir dava yoktur. Halkın yetiştirilmesi davası vardır. Orada halk, münevverden; münevver halktan çok şeyler öğrenir. İkisi birbirini tamamlar. Halkevi ve halkevi anlayışı işte budur. Halkevleri bu özellikleriyle Milli Eğitim müesseselerinden ve sisteminden ayrılır. Çünkü Milli Eğitim sisteminde yalnız yukarıdan aşağı bir öğretme usulü takip edilir” (CHP 16. Yıl, 1948, s.7).

Açılış konuşmasında Parti Genel Sekreteri Recep Peker Halkevlerinin kuruluş amaçlarından şöyle söz etmiştir (Ülkü Dergisi, 1933, s.6-8):

“Arkadaşlar;

Bir milletin yetişip istikbale hazırlanması için klasik vasıtalar ve müesseseler mekteplerdir. Fakat muasır milletler, milli bir mevcudiyet olarak yetişip teşkilatlanmak için mekteplerin yalnız usuller, nizamlar altında çalışmasını kâfi görmüyorlar.

...

Fakat bu asırda milletleşmek için, milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak edasının kurulması lazımdır.

...

Arkadaşlar, bu mahiyette bir Halkevi teşkilatına, bütün halkı yetiştirecek olgun insanlardan mürekkep bir rehber unsura ihtiyaç vardır.

Sınırlandırılacak, yetiştirilecek büyük tabakanın önüne düşecek bu rehber unsurun yokluğundan, kifayetsizliğinden şikâyet edenleri her zaman görürüz.

Bu şikâyetçiler her zaman, bu götürücü, yetiştirici, büyük kümelere rehberlik yapacak insan unsuru nerededir, diye sorarlar.

...

Bu mevzuda büyük eksikliğimiz, memlekette insan mevcut olmaması değil, bilakis memlekette esasen mevcut kıymetli insanların cemiyetleşmek ve cemiyet içinde cemiyetle beraber cemiyet için çalışmak lüzumunu anlamamış olmasıdır.

...

Halkevleri hepimizi bu yolda vazife cephesine sürecektir.

...

Metotlu, zamanlı, programlı ve seneleri dar görmeyen sabırlı bir zihniyetle çalışacağız”

Görüldüğü gibi Recep Peker, ulusal bilinç oluşturulmasında ve ulusça bu bilinç etrafında toplanılmasında aydınlara toplum önderleri olarak görev düştüğünü söylemektedir. Peker'in burada "sınırlandırma" olarak söz ettiği şey, milliyetçilik ideolojisini kitlelere aşılama çabasıdır. Bu çabayı gerçekleştirirken kitlelere ulaşmak için öncelikle aydınlardan, yani toplum önderlerinden yararlanma yoluna gidilecektir. Halka en yakın, hatta halkın içinden gelen en önemli aydın kesim ise öğretmenlerdir. Dolayısıyla bu çalışmada öğretmenlere önemli görevler atfedilmektedir.

Reşit Galip Bey ise açılış töreninde yaptığı konuşmasında Halkevlerinin kuruluş amaçlarından ve yapacağı çalışmalardan söz etmiştir. Reşit Galip Bey ayrıca Halkevleri talimatnamesinin hazırlanmasına da değinerek şöyle demiştir:

“... Talimatname hazırlanmadan önce uzak yakın birçok memleketlerin mümasil kültür ve gençlik teşekkülleri tetkik edilmiş, fakat hiçbirisi taklit olunmamıştır. Memleketimizin muhtelif mıntıkları, içtimai bünyesi, ihtiyaçları ve umumi kültür seviyesi, faal vazifeye girebilecek mesai unsurlarının meslek ve ihtisasları, işlerinden ayırtabilecekleri zamanlar göz önüne alınmış ve 19 yıl milli kültür sahasında çalışmış olan Türk Ocaklarında geçirilen tecrübelerden istifade edilmiştir.

Bu itibarla teşkilat ve mesai programımız tamamı ile millidir ve orijinaldir” (Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 1932, s.3).

Reşit Galip Bey'in konuşmasında değindiği gibi, Halkevleri çalışma biçimi açısından Türk Ocaklarını örnek almıştır. Halkevleri de aynı Türk Ocakları gibi dokuz etkinlik koluna ayrılmış ve çalışmalarını bu kollarda sürdürmüştür. Ancak, Halkevlerini Türk Ocaklarında ayıran temel öge milliyetçilik anlayışıdır. Türk Ocakları özellikle son dönemlerinde diğer ülkelerde yaşayan Türkleri de kapsayan birleştirici bir milliyetçilik anlayışı gütmüştür. Oysa Atatürk, genç Cumhuriyeti sınırlar ötesinde girişilebilecek çekişmelerden uzak tutmak için özen göstermiş, milliyetçiliği de ulusal sınırlar içinde yaşayan tüm halkı kapsayan bir anlayış içerisinde ele almıştır. Halkevlerinin milliyetçilik anlayışı da budur.

Başbakan İsmet İnönü de Halkevlerinin açılışı nedeniyle verdiği demeçte, “silah gücünden, her türlü baskı kuvvetinden daha etkili olan nokta, inancına göre Halkevi gibi kurumlardır. Düşüncelerle bütün ulus içinde ulusal yaşamın kazanacağı beraberlik, yükseklik ve sağlıklıdır. Her silahtan üstün olan budur” diyerek Halkevlerinin kuruluşunu desteklediğini ve hükümetin bu atılımın arkasında olduğunu açıkça gösteriyordu. Atatürk ise tutum ve davranışı ile Halkevlerinin kuruluşunda çok önemli bir role sahip olmuştu. Ülkede arayışı yerinde izleyerek yetkilileri uyandırmış ve onların Halkevleri gibi bir örgütlenme yönelmeleri konusunda asıl kararı kendisi almıştı. Atatürk'ün “Halkevleri ile vatandaşa kucak açılması ile ülkemizde sosyal ve kültürel devrim yapıldı.” Sözü bütünüyle

Cumhurbaşkanının Halkevi atılımına sahip çıktığının ve desteklediğinin göstergesi olarak görülebilir (Çeçen, 1990, s.5).

Atatürk ülkenin tarihini yeniden belirleme aşamasına geldiğinde tek dayanağı daha önce önemsenmemiş olan ulus ve ulusal kimlik kavramıydı. Bağımsızlık ancak ulusal bir kimlikle ve kültürle anlamlı olur ve yaşatılabilirdi. Ülke ancak böyle bir kimlikle kendini koruyabilirdi.

Ancak bu aşamada Atatürk 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu'nun kültüründen gelme öğeleri, oluşturduğu yeni ulusal kültür kimliğine alıp almama konusunda bir tereddüt yaşamıştır. Daha sonra Osmanlı kültüründen alınabilecek öğeleri yeni oluşturulan ulusal kimlikte istememiştir. Bunun yerine Türklerin tarih içinde daha eski Osmanlı öncesi kökenine dayanmıştır. Yüzyıllardır halk arasında yaşayan kültürel değerleri temel alarak işlemiştir(Manka, 1997, s.62).

Atatürk, belirli sınıfların değerlerinin tüm ulusun değerleri olarak benimsenmesinin ve diğerlerinin dışlanması uzun vadede toplumun iç dinamiklerini olumsuz yönde etkileyebileceğini çok iyi görüyordu. Bu yüzden ulusal değerlere ve kültüre bekçilik yapabilecek, bu değerlere anlam katacak ve onların ortak ve ard niyetsiz paylaşımına olanak sağlayacak, çerçevesi kendi ulusuyla sınırlı kalan bir ulusal kültüre ve onunla birlikte pekişecek güçlü bir milliyetçi ideolojiye ihtiyaç vardı.

Görüldüğü gibi Halkevlerinin en önemli amacı Türk ulusunu ortak amaçlar, düşünceler ve duygular çevresinde birleştirmektir. Düşünceler Cumhuriyet rejiminin ve partinin temel ilkeleri, duygular bireylerin birbirine ve ideallere duyacağı bağlılık ve sevgi, amaç ise çağdaş uygarlık yolunda, ama ulusal değerleri temel alarak ilerlemektir.

Partinin halkçılık ilkesi Halkevlerinde uygulanma olanağı bulacak, toplumdaki her meslekten, her sınıftan insanın Halkevlerinde ortak bir ülkü etrafında toplanıp parçalanmaz bir birlik halinde örgütlenmesi sağlanacaktı.

Bu konuda en önemli çaba aydın kesime düşüyordu. Cumhuriyetin temel değerleri ve dayandığı dünya görüşü aydınlar ve toplum önderleri aracılığıyla halka tanıtılacak ve benimsetilecekti. Halkevleri yurt çapında örgütlü olarak çalışan kültür merkezleri olacaklar; halkı ve aydınları kendi çatıları altında birleştireceklerdi. Bir yandan ulusal kültüre ait her ürünü araştırıp ortaya çıkaracaklar, çağdaş bir biçimde işleyerek kitlelere yaygınlaştıracaklardı. Diğer yandan devlet ile halk arasında var olan kopukluğu da halka ulaşılarak gidermeye çalışacaklardı (Manka, 1997, s.63).

Kemal Karpat (1974, s.55) Halkevleri hakkında yazdığı bir makalede, Halkevlerinin temel amacını aydın kesim-halk kesimi ilişkilerine oturtmuş ve "aydınlar ile halk arasındaki uçurumu; aydınlara Anadolu halkı arasında varlığını sürdüren ulusal kültürü tanıtırken, halka da uygarlığın temel prensiplerini ve cumhuriyet rejiminin milliyetçi, laik fikirlerini aşilayarak kapatmak" olarak tanımlamıştır.

1974 yılında yine aynı dergide (1931–1951 yılları arasında Halkevlerinin Türkçedeki iletişimin gelişimi üzerindeki etkisi) adıyla yayımlanan makalesinde Karpat, Halkevlerinin amacını iki kategoride değerlendirir: Biri kültürel, diğeri politik. Kültürel amaç; halk bilgisi ve Türklerin otantik yaşam tarzı üzerine kurulu bir ulusal kültür oluşturmaktır; bu amacı gerçekleştirmek için köylerde geniş çaplı sosyolojik ve folklorik araştırmalar yapmak gerekiyordu, hatta etnik Türk kültürünün hiç bozulmadan kaldığının tahmin edildiği küçük gruplar arasında bile. Halkevlerinin görevi otantik Türk kültürünü keşfetmek, halk arasından masallar, şiirler, hikâyeler toplayarak, şarkıları derleyip kaydederek ve sonra gelişmiş bir teknikle niteliğini yükselttikten sonra tüm ülkeyle paylaştırmaktır.

Modern Türkiye'de halkın yeni Türk kültürü tarafından yoğrulmasında ve Atatürk inkılâplarının halk arasında yayılmasında eğitim açısından en önemli görevi Halkevleri yüklenmiş ve başarmıştır (Ergun, 1982, s.265).

Ulusal kültürü oluşturmak, benimsetmek ve yaygınlaştırmak örgütsel ve istekli bir çaba gerektiriyordu. Bu yeni kurulan bağımsız devletin yaşamsal bir nedeni olmalıydı ve asla baskıcı ve zorlayıcı yöntemlerle gerçekleştirilemezdi. İnsanlara bağımsız ve özgür bir devlet olarak kalabilmenin zorluklarından bahsedilebilecek ortamlar yaratılmalıydı. Halkı-halkla buluşturup onları konuşturmak, eğlendirmek, eğitmek ve onları işlevsel kılmak gerekiyordu. Kültürel olarak başka kültürlerle bağımlı kalmanın o ülkenin sonu olacağı varsayımından hareketle genç Türkiye Cumhuriyetinde yaygın bir halk eğitimi başlatılmış ve Halkevleri aracılığıyla bir ulusal kültür ve bilincin oluşturulması yoluna gidilmiştir (Manka, 1997, s.68).

Halkevlerinin siyasi amacı ise; taşrada mümkün olduğunca çok insanı Türk milliyetçiliğinin gerekli olduğu, cumhuriyetçiliğin ise çağdaş siyasi kimlikleri olduğu konusunda ikna etmektir (Manka, 1997. s.68). “Esasen Halkevleri birer "siyasî terbiye" yeri olarak açılmış, Türk milletini hem Atatürk inkılâplarına bağlı kılmaya, hem de "demokrasiye hazırlamaya" çalışmıştır. Ama bu alanda başarısız kalmış, asıl başarısızın kültürel alanda göstermiştir” (Ergun, 1982, s.265).

Atatürk batılılaşma hedefi doğrultusunda laikliğe önem vermiştir. Laiklik basılı kültürün çoğalmasıyla aynı zamana rastlar. Yazılı kültür bilginin analitik bir biçimde işlenmesine olanak sağlar, okuma olayı önemli ölçüde sınıflandırma, okuduklarından sonuç çıkarma ve okudukları üzerinde akıl yürütme gerektiren bir düşünme yeteneği istediği için, okurların entelektüel gelişimine yardımcı olur. Ağızdan çıkan bir sözün yorumlanması, değerlendirilmesi, saklanması ve kanıt olarak kullanılması mümkün değildir ama yazılı bir eser her zaman okunmaya, yoruma, değerlendirmeye açık olarak bekler. Sonsuza kadar saklanabilir. Üstelik

maddi bir belge olarak bir kanıttır, yazarının onu yazmadığını iddia etmesi söz konusu olamaz.

Tüm bu özellikleriyle ideolojilerin gelişmesine, sanayi toplumuna gidilmesine, sürekli ilerleme hedefinin güç kazanmasına ve eğitimin ve okuryazarlığın zorunlu hale gelmesine yol açan basılı kültürün çoğalması ülkemizde çok geç gerçekleşmiştir. Halkevlerinde basılı iletişim araçlarının kullanılmasıyla hem yukarıda belirtilen gelişme sürecinin Türkiye Cumhuriyeti'nde de başlatılması, hem de ulusal kültür değerlerinin tüm ülkeye yaygınlaştırılarak milliyetçilik ideolojisinin insanlara aşılması hedefleniyordu.

2. HALKEVLERİ'NİN ÖRGÜTSEL YAPISI

Bu başlık altında Halkevlerinin çalışmalarını nasıl ve hangi organlar aracılığı ile yürüttüğü, şubelerin durumu ve gerekli finansmanın ne şekilde sağlandığı üzerinde durulmaktadır. Bu konular hakkında gerekli bilgi Halkevleri ile ilgili mevzuattan sağlanabileceğinden bölümün ilk alt başlığında Halkevleriyle ilgili tüzük ve yönetmelikler üzerinde durulmuştur.

2.1. HALKEVLERİ İLE İLGİLİ MEVZUAT

2.1.1. Halkevleri Teşkilat, İdare Ve Mesai Yönetmeliği

Halkevlerinin kuruluşu sırasında hazırlanan ilk yönetmelik "Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi" ismini taşımaktadır (CHF,1934, s.3). 67 maddelik yönetmelik Halkevlerinin kuruluş amacını ve diğer ülkelerdeki benzer kuruluşları anlatan bir girişle başlayıp üç bölüm içermektedir. Birinci bölümde Halkevlerinin kurulmasındaki genel esaslar, ikine bölümde yönetim kurulu ve çalışmaları, son bölümde ise dokuz faaliyet şubesinin çalışma alanlarına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Yönetmeliğe daha sonra ceza hükümleri (CHF, 1934,

m.27,28,29) ve Halkevlerinde satranç oynanması; balo, düğün, nişan düzenlenmesi, balolarda yerli bira, likör, şampanya kullanılabilmesine ilişkin hükümler eklenmiştir (CHF, 1934, m.12/2-3). Yönetmeliğin sonunda ek olarak CHF Genel Sekreterliği'nin, yönetmelik hükümlerinin uygulanmasına ilişkin bazı açıklamaları içeren bir genelgesi verilmiştir (CHF Genel Sekreterliğinin 1.3.1932 tarih ve 23 sayılı genelgesi).

2.1.2. Halkevleri Yönetmeliği

İsmi daha sonra Türk Dil Kurumu'na dönüştürülen Türk Dilini Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasından sonra başlayan dilde özleştirme ve arı Türkçe akımına uygun olarak Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Yönetmeliği'nin hükümleri öztürkçeleştirilmiş bir şekilde 1935 yılında "Halkevleri Öğreneği" ismiyle yeniden yayınlanmıştır(öğrenek sözcüğü yönetmelik sözcüğünün öztürkçesi karşılığında kullanılmıştır). Yeni eklenen maddelerle madde sayısı 73'e yükselen öztürkçeleştirilmiş yönetmeliğin sonunda Osmanlıca bazı sözcükler karşılığı türetilen yeni sözcüklere ilişkin bir liste bulunmaktadır (İlgili Yönetmelik CHP, 1935).

2.1.3. Halkevleri İdare Ve Teşkilat Yönetmeliği

1940 Yılında Yönetmelik yeni baştan düzenlenmiştir. CHP Genel Yönetim Kurulu tarafından hazırlanıp 20 Nisan 1940 tarihinde Genel Başkanlık Divanınca kabul edilen bu yönetmelik “Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi” ismini taşımaktadır (İlgili Yönetmelik CHP, 1940).

1932'deki yönetmelikten ayrılan en önemli yanı Halkevlerinin dokuz daldaki çalışmalarına ayrılan bölümün çıkarılmış olmasıdır. Bu bölüm ayrı bir yönetmelik şeklinde düzenlenmiştir. Bunun karşılığında öncekinden çok daha ayrıntılı hükümler taşıyan yönetmelik 65 maddeliktir. Özellikle ceza hükümleri ve öğrencilerle çocukların Halkevleri ile olan ilgilerine ilişkin bölümler daha önceki yönetmelikten farklı olan yanlarıdır.

2.1.4. Halkevleri Çalışma Yönetmeliği

Halkevlerinin dokuz çalışma alanı içinde toplanan şubelerinin işleyişine ait esaslar 1940 yılından itibaren “Halkevleri Çalışma Talimatnamesi” ismiyle ayrı bir yönetmelik halinde düzenlenmiştir (İlgili Yönetmelik CHP, 1940). Bu yönetmelikte dokuz şubenin çalışmalarına ilişkin ayrıntılı hükümler 121 madde halinde düzenlenmiştir.

2.1.5. CHP Halkodaları Talimatnamesi

Eleman, bina ve para bakımından Halkevi açılmasına olanak bulunduğu daha küçük yerleşim birimlerinde Halkodaları, açılmıştır. Bunların açılma koşulları ve yönetimleri ise “CHP, Halkodaları Talimatnamesi” ile düzenlenmiştir (CHP, 1939). Bu yönetmelik CHP Genel Yönetim Kurulu tarafından hazırlanıp 8 Ağustos 1939 tarihinde Parti Genel Başkanlık Divanınca onaylanmıştır. 20 maddeden ibarettir.

2.2. HALKEVLERİ'NİN ORGANLARI

Halkevlerinin Kuruluşundan İlk Kapatılışına Kadar Süren Dönemdeki Uygulama

Halkevleri kurulduğunda tek parti yönetimi mevcuttu. Halkevlerinin iktidardaki bu tek partinin ideolojisini geniş halk kitlelerine yayması, yönetim ile halk arasındaki iletişimi sağlaması amaçları güdülmüştür. Bu nedenle Halkevlerinin üst yönetimi ve merkez organları oluşturulmamış, doğrudan doğruya CHP yönetimi bu işlevi yerine getirmiştir. Yönetmeliklerde yalnızca her bir Halkevi biriminin yönetim organları düzenlenmiştir. Buna göre her Halkevi'nde üç organ bulunmaktaydı. Bunlar:

- a. Şube Yönetim Komitesi
- b. Halkevi Yönetim Kurulu
- c. Genel Kurul 'dur.

2.2.1. Şube Yönetim Komitesi (Şube İdare Komitesi)

Burada “şube” sözcüğü ile Halkevlerinin dokuz çalışma kolundan her biri kastedilmektedir. Halkevlerinin her birimi üyelerini doğrudan doğruya çalışma kollarına (şubelere), kaydediyordu. Bu nedenle her Halkevi biriminde kaç çalışma kolu etkinlik gösteriyorsa o kadar üye kayıt defteri vardı. Her çalışma kolunun da ayrı bir yönetim komitesi bulunurdu. Bunlara şube yönetim komitesi denirdi. Görüldüğü gibi “şube” sözcüğü anlam karışıklığına yol açabilecek şekilde ve yanlış olarak kullanılmıştır. Bu sözcüğün yerine “kol” ya da “çalışma kolu” sözcükleri kullanılabilirdi. Nitekim kavram kargaşasına yol açan bu karışıklık ikinci kez açılıştaki tüzük düzenlenirken giderilmiş ve “şube” yerine “kol” sözcüğü kullanılmıştır.

Şube (kol) Yönetim Komitesinin üye sayısı o şubeye kayıtlı üye sayısına göre belirleniyordu. Üye sayısı 10–50 arasında ise Şube Yönetim Komitesi 3 kişi; 50'den fazla ise 5 kişiden oluşuyordu. Üye sayısı 10'dan az olan şubelerde (kollarda) ise Şube Yönetim Komitesi oluşmuyor, bu şubenin (kolun), Halkevi Yönetim Kurulu için seçeceği delege aynı zamanda o şubenin (kolun) yönetim işlerini de görüyordu (Halkevleri Öğreneği, 1935, m.8; Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1940, m. 5). 1940 yılında yapılan düzenlemede ise 25–50 arasında üyesi bulunan şubeler (kollar) 3 kişilik bir yönetim komitesi seçiyorlardı. Üye sayısı 25'in altında ise yönetim komitesi oluşturulmuyordu (Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi 1940'da kabul edilmiştir m. 14).

Her şube çalışmaları ve komite üyeleri arasındaki işbölümüne ilişkin özel yönetmelikler yapabiliyordu. Ancak bu yönetmeliğin Halkevi Yönetim kurulunun

onayından geçmesi şarttır (Halkevleri Öğreneği, 1935, m.9; Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1940, m. 5).

Halkevlerinin ilk yönetmeliğinde Şube Yönetim Komitesi başkanlığından bahsedilmemiştir. 1935 yılındaki öztürkçeleştirme sırasında ise “şube komite başkanlarının, seçime katılanların yarısının oyuna alması şarttır” şeklinde bir hüküm konulmuştur (Halkevleri Öğreneği, 1935, m. 23/c). 1940, yılındaki düzenlemede ise şube komite başkanlığı seçiminin genel kurul yerine şube komiteleri tarafından yapılması öngörülmüştür. Ancak şube komite başkanının fazla bir fonksiyonu yoktur. Çünkü 12. madde her şubenin doğal başkanının Halkevi Başkanı olduğunu, yalnızca onun bulunmadığı zamanlarda şube komite başkanının başkanlık edeceğini, seçim toplantılarına ise mutlaka Halkevi Başkanının başkanlık edeceğini belirtmektedir.

Şube Yönetim Komitesi seçimi iki yılda bir yapılırdı. Seçilebilmek için aranan koşullar şunlardı:

- CHP'ye kayıtlı olmak Devlet Memuru olanlar için bu koşullar aranmazdı.
- Seçimlere üyelerin mutlak çoğunluğunun katılması gerekiyordu. Ancak bunun sağlanamaması halinde bir hafta sonra yeniden toplantı yapıp bu defa yalnızca hazır bulunanların katılması yetiyordu. (Seçimin tarih, yer ve saatinin uygun vasıtalarla bir hafta önce bildirilmesi gerekliydi).
- Seçime katılan üyelerin en az üçte biri kadar oy almak gerekiyordu. En son üyelik için iki kişi eşit oy almışsa kura çekilirdi (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m.17; Halkevleri Öğreneği 1935, m.21; Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m. 15, 16, 18, 21).

Yeni açılan Halkevlerinde şube yönetim komitesi seçiminin, açılış töreninden, en geç bir hafta sonra yapılmış olması gerekiyordu. Komite üyeliklerinden boşalma oldukça derhal yenisinin geçilmesi öngörülmüştü. Bu üyenin

görev suresi komitenin görev süresi sonuna kadardı (Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m.17, 19).

Seçimden sonra, her şubenin komitesi yıllık çalışma programı hazırlardı. Bu program, Genel Kurulun tasvibi ve Halkevi Yönetim Kurulunun onayından geçtikten sonra uygulanır ve programın bir nüshası Halkevinin bağlı olduğu parti yönetim kurulu'na verilirdi (Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m. 22). Bu hükümle Halkevi çalışmalarının Parti'nin kontrolü altında yürütülmesi amaçlanmıştır.

2.2.2. Halkevleri Yönetim Kurulu

“Halkevleri Yönetim Kurulu” deyiimi ile her halkevi biriminin yönetimini üstlenen kurul kastedilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi üst düzeyde ve genel nitelikte kararlar alan bir organ değildir. Yalnızca kendi birimi ile ilgili kararlar alabilir.

Halkevi Yönetim Kurulu şube (kol) komitelerinin kendi aralarında ayrı ayrı seçeceği birer delegeden oluşur. Yönetim Kurulu seçimleri de iki yılda bir yapılır (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, a.17; Halkevleri Öğreneği, 1935, m. 21). Buna göre, Halkevlerinin toplam 9 şubesi (kolu) bulunduğundan Halkevi Yönetim Kurulu en fazla 9 üyeden oluşacaktır. Bir Halkevi biriminde her kolda örgütlenme yapılmamışsa yalnızca örgütlenmiş olan kolların delegeleri yönetim kurulunu oluşturabilecektir.

1940 Yılında yapılan düzenleme ile delegelik sistemi kaldırılmış ve doğrudan doğruya şube komite başkanlarının ve Halkevi Başkanının yönetim kurulunu oluşturacağı hükme bağlanmıştır. Aynı yıl yeni bir hüküm konularak baba, ana ile çocukları ve kardeşlerle eşlerin bir arada yönetim kurulunda bulunmaları engellenmiştir (Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m. 32). Yönetim Kurulu ve şube komitesi üyelerinin başkana özrünü bildirmeksizin arka arkaya üç kez toplantılara katılmamaları halinde ayrılmış sayılacakları da belirtilmiştir (Halkevleri

Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi m.23; Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m.33).

Yönetim Kurulu Başkanlığını, Halkevi Başkanı yapar. Halkevi Başkanı ise Halkevi dışındaki bir kurumdan, Halkevi'nin bulunduğu yerdeki CHP Yönetim Kurulu üyeleri arasından seçilir (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m.19; Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m. 35). Böylece parti ile Halkevleri arasındaki bağılılık sağlanmış ve Halkevlerinin partinin kontrolü altına alınması bir kez daha güvence altına alınmıştır.

Haftada en az bir kere toplanması öngörülen Yönetim Kurulu'nun görevleri şu şekilde belirlenmiştir:

- a. Ulusal bayramlardaki gösterileri hazırlamak ve yönetme
- b. Halkevi müsamere programını düzenlemek,
- c. Şubeler (Kollar) arasında çalışma birliğini korumak,
- d. Anlaşmazlık halinde şubeler arasında hakemlik yapmak,
- e. Şubelerin kendi çalışmalarını düzenlemek için hazırlayacakları özel yönetmelikleri incelemek, onaylamak ve uygulanmasını denetlemek,
- f. Yönetmelik hükümlerine göre disiplin hakkında kararlar vermek,
- g. Halkevi hesaplarını tutmak ve demirbaşını gözetmek,
- h. Halkevi bütçesini hazırlayarak bağlı olduğu parti, yönetim kuruluna vermek ve uygulamak,
- i. Halkevi memur ve müstahdemlerini Başkan'ın teklifi ile atama, cezalandırma veya işinden çıkarma (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m. 20; Halkevleri Öğreneği, 1935, m. 25; Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m. 43).

Yönetim Kurulu kararları çoğunlukla alınıyor, oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılıyordu. Halkevleri ilk kurulduğunda Yönetim Kurulu'nun her üç ayda bir rapor hazırlaması öngörülmüştü, daha sonra bu süre 6 aya çıkarıldı (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m. 26; Halkevleri Öğreneği, 1935, m. 31; Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m. 46).

2.2.3. Genel Kurul

Halkevlerinin kuruluşunda, genel kurul, bir organ olarak düzenlenmemiştir. Bu dönemde genel kurulun tüm fonksiyonunu Halkevi Yönetim Kurulu yürütüyordu. 1940 Yılında yapılan düzenlemede her Halkevi'nin yılda bir defa genel kurul toplantısı yapacağından bahsedilmektedir (Halkevi Öğreneği, 1935, m. 24). Bu toplantıda Halkevi Başkanı bir yıllık çalışmalar hakkında bilgi verir, sonraki yılın çalışma programını izah eder.

2.3. HALKEVLERİ VE HALKODALARI AÇMADA İZLENEN YÖNTEMLER

2.3.1. Halkevleri Açmada İzlenen Yöntem

CHP'nin tek parti olarak yönetimi elinde bulundurduğu dönemde parti ile Halkevleri arasında organik bağ bulunuyordu. Halkevlerinin üst yönetimine egemen olan Parti, aynı şekilde, şubelerin açılmasını da tamamen denetimi altına almıştı. Bu durum, Halkevlerinin kuruluşunda partinin ideolojisinin kitlelere benimsetilmesi, yönetimle halk arasında diyalogun sağlanması amaçlarının güdüldüğü anımsanırsa doğal karşılanmalıdır. Köklü dönüşümler geçiren ve yeni kurulan Cumhuriyet rejimini kurumlaştırmak isteyen bir toplumsal yapının, resmi ideolojiyi yayan ve toplumsal kültürü de yeni dönüşümlerle değiştirmeyi amaçlayan Halkevleri gibi bir aracı kuruma gereksinimi vardı. Bu nedenle, Halkevleri ilk döneminde tamamen

Parti'nin güdümünde kalmıştır. Halkevlerinin ilk Yönetmeliğine göre bir yerde Halkevi şubesin açılması kararının alınması ve Halkevlerinin çalışmalarının sevk ve idaresi Parti (CHF) Genel Yönetim Kuruluna, Şubelerin kurulması, düzenlenmesi ve denetlenmesi de İl İdare Kurulu'na aittir (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m. 2). 1935 Yılında ise şubelerle ilgili bir değişiklik yapılarak şubelerin kurulması, düzenlenmesi, şubenin bulunduğu yerin il, ilçe, bucak Parti Yönetim Kurulu'na bırakılmıştır (CHP Halkevleri Öğreneği, 1935, m. 2). Ancak şubenin çalışmalarını sürdürmesine elverişli bina, para ve diğer maddi araçların bulunması ve en az üç kolda çalışmalar yapılması koşulları aranıyordu (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m. 6; Halkevleri Öğreneği, 1935, m. 10).

1940 Yılında yayınlanan Halkevleri İdare ve Teşkilat Yönetmeliği ise bu konuda, geçmiş denetimdeki aksaklıklardan ibret alarak Halkevi açılmasını bazı şekil koşullarına bağlamışlardır. Buna göre, bir yerde Halkevi açılmasında şu koşullar aranıyordu:

1. En az (200) kişiyi toplayabilecek bir salon, bir, kütüphane, bir-iki çalışma odası ve açık hava jimnastiği yapılmaya uygun bir bina bulmak ve bu binayı döşemek,
2. En az bir memur ve bir müstahdem aylığını karşı ayacak bir bütçeye sahip olmak.

Bu koşulların sağlanıp sağlanmadığını o yerdeki yerel Parti Yönetim Kurulu saptar ve açılma teklifi İl İdare Kurulu'na yapılır. Açılma kararını ise CHP Genel Yönetim Kurulu verir. Halkevinin yeni açılan şubelerinin açılış töreni kuruluş yıldönümü olan 19 Şubat'ı izleyen ilk pazar günü yapılır (Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, 1940, m. 4).

Halkevleri, tek parti döneminde Parti'nin ideolojisi ve prensipleri doğrultusunda hareket eden bir kurum olduğu için, daha önce de belirtildiği gibi bir genel merkez örgütü oluşturulmamıştır. CHF Genel Sekreterliği tarafından

Halkevlerinin açıldığı günlerde yayınlanan bir genelgede bu durum özellikle vurgulanmıştır. Genelgede aynen “Halkevlerinin genel merkezi yoktur. Her Halkevi kendi bulunduğu yerde çalışır... Ankara’da mevcut olan Halkevi yalnız Ankara Halkevi’dir.” Denilmektedir (CHF Genel Sekreterliği’nin 1.3.1932 tarih ve 23 sayılı genelgesinden, m. 9).

2.3.2. Halkodaları Açmada İzlenen Yöntem

Özellikle küçük yerleşim birimlerinde, Halkevi şubelerinin açılması, gerçekleştirilmesi zor koşullara bağlanmıştı. Kırsal kesimden, şube açılması için yoğun istekler gelmesine karşın en az üç kolda faaliyet gösterebilme koşulunu gerçekleştirecek olanaklar kısıtlıydı. Üye olabileceklerin sayısı da sınırlı kalıyordu. Ayrıca bucak ve köylerde, salonu da bulunan binaların temini hemen hemen olanaksızdı. CHP Beşinci kurultayı’nda bu konu tartışılarak, Halkevleri açılmasına olanak bulunmayan yerlerde Halkodaları açılması kararlaştırıldı (CHP 5. Kurultay, 1939, s.100). Halkodalarının çalışmaları 1939 yılında hazırlanan yirmi maddelik “Halkodaları Talimatnamesi” ne göre yürütülmüştür (CHP, 1939, s.5). İlk olarak 19 Şubat 1940 tarihinde 141 Halkodası açılmıştır.

Eleman bina ve para bakımından Halkevi açılmasına olanak görülmeyen yerlerde Halkodası açılabilir. Ancak bunun için en az 50 üyenin kaydedilmiş olması ve bir toplantı salonu ile bir okuma odasının bulunması, ayrıca burayı idare edecek bütçenin saplanması şarttır. Ayrıca bir okuma odası sağlanamazsa toplantı salonunun uygun bir yerine kitap dolabı konularak hem salon, hem okuma odası olarak kullanılabilir (CHP Halkodaları Talimatnamesi, 1939, m. 2, 3).

Bir yerde Halkodası açılması isteğini yerel parti örgütü, İl İdare Kurulu’na aksettirir. İl İdare Kurulu açılma koşullarının yerine getirilmiş olduğunu saptadığı takdirde Parti Genel Sekreterliği’ne durumu iletir. Bu konuda son kararı Parti Genel Sekreterliği verir (CHP Halkodaları Talimatnamesi, 1939, m. 5).

Halkevleri ile Halkodaları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, en büyük fark Halkodalarında çalışma kollarının olmamasıdır.

Halkodalarının yurt içindeki örgütlenme durumuna ilişkin rakamlar ve yerleri bölümün sonunda bir tabloda ve ekte gösterilmiştir. Ancak bu tabloyu ve eki incelerken bazı halkodalarının kâğıt üzerinde bulunduğunu, fiilen çalışmadığını da göz önün de bulundurmak gerekir. CHP Yedinci Kurultay'ında Trabzon delegesi Kemal Kefeli'nin “Halkodalarının o gün için ancak dörtte birinin çalıştığını” söylemesi bu kuşkuyu doğrulamaktadır (CHP 7. Kurultay, 1948, s.206).

Ülkü mecmuasında yayınlanan bir makalede de Köy Halkodalarında görülen bazı aksaklıklara değinilmiş; özellikle yöre ileri gelenlerinin yöneticilere hoş görünmek için Halkodalarını açmaları, ancak açılıştan sonra hiç bir çalışma göstermemeleri üzerinde durulmuştur (Tuğrul, 1946, s.10).

Kırsal kesimde bu tür sosyal çalışmaların öncülüğünü yapacak yeter sayıda yetişmiş elemanın olmaması, bu konudaki en büyük sorunu yaratmıştır (Kunter, 1948, s.5).

2.4. HALKEVLERİ VE HALKODALARI AÇMADAKİ ÖLÇÜTLER

Tüm yurttaki örgütlü kültür kurumları olarak yaygınlaşmak amacı taşıyan Halkevleri bu amacı gerçekleştirebilmek için şube sayısını hızla artırmalıydı; ancak yeni bir Halkevinin kurulması bazı şartlara bağlıydı.

“Halkevleri Yönetim Kuralları altı ayda bir Genel Sekreterliğe şubenin çalışmaları hakkında bir rapor göndermek zorundaydılar. Bu raporları CHP Genel Merkezinde kurulan bir büro düzenli çalışmalarla arşive işliyor ve istatistikî çalışmalar yaparak bazı genellemelere ve genel bir durum değerlendirmesine

gidiyordu” (Çeçen, 1990, s.142, 143). Toplanıp değerlendirilen çalışma raporları her yıl düzenli olarak kitapçık halinde yayımlanmıştır.

“1932 yılında 14 ildeki şubesiyle faaliyete başlayan Halkevlerinin sayısı bir yıl sonra 55’e ulaştı. 1940 yılında ise, Halkevlerinin sayısı büyük kısmı il ve ilçelerde olmak üzere 379’a ulaşmıştı. Öte yandan Halkevleri etkinliklerinden uzakta kalan yurt kesimlerinde aynı amaca hizmet etmek üzere 1939 yılından itibaren köy ve kasabalarda halkodaları açılmaya başlamıştır. Atatürk devrimlerinin halka götürülmesi ve halk ile devrim ilkelerinin kaynaştırılmasında Halkodaları da Halkevleri gibi çalışmalar yapacaklardı. Her Halkodası: yılda iki kez çalışma raporlarını genel merkez bürosuna Gönderecekti” (Çeçen, 1990, s.180, 181).

Halkevleri ve Halkodaları her yıl hızla artmışlar ve kapatıldıkları yıl olan 1951 yılında toplam 4780’e ulaşmışlardır. Aşağıdaki tabloda 1940 yılına kadar açılan Halkevi ve Halkodası sayısı verilmiştir (Dursunoğlu, 1949, s.2):

Tablo 1. 1940 Yılına Kadar Açılan Halkevi ve Halkodası Sayısı

Yıl	Toplam Halkevi Sayısı	Yeni Açılan Halkevi Sayısı	Toplam Halkodası Sayısı	Yeni Açılan Halkodası Sayısı
1932	32	34		
1933	55	21		
1934	80	25		
1935	103	23		
1936	136	33		
1937	167	31		
1938	210	43		
1939	373	163		
1940	379	6	141	141

Tabloda görüldüğü gibi en çok Halkevi 1938 ve 1939 yıllarında açılmıştır. 1940 yılından itibaren ağırlık Halkodalarına verilmiştir.

“Halkevlerindeki üyelerin meslek gruplarına ve cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında 1933 yılında 33626 üyenin 2983’ü çiftçi, 3339’u işçi, 4374’ü öğretmen, diğerleri doktor ve diğer meslek gruplarına ait kişilerdi. Üyelerin büyük çoğunluğu devlete bağlı çalışan kişilerdi(memur, öğretmen v.b.). 1940 yılında Halkevlerinin toplam üye sayısı 18000’i kadın olmak üzere 100000’i aşmış bulunuyordu, bunların 17000’i devlet memuru, 10000’den fazlası öğretmen. 27000’i ise işçi ve çiftçi idi” (Karpat, 1967, s.65). Karpat’a (1967, s.65) göre; çiftçi ve işçileri gösteren rakamlar yalnızca popülizm uğruna dahil edilenleri temsil ediyordu ve Halkevlerinde fazla ağırlıkları yoktu. Nitekim bir Halkevi broşüründe 31 kol başkanından yalnızca dördünün çiftçi olduğu, diğerlerinin çoğunun devlete bağlı çalışanlar olduğu belirtiliyordu.

Halkevleri, bağlı oldukları Parti Yönetim Kurullarının sağladığı ve saptadığı para ile yönetiliyordu. Bu nedenle örgüt hiçbir şekilde kendine gelir kaynağı yaratmak yükümlülüğünde değildi. Sadece balo, tiyatro temsilleri, çıkarılacak dergilerin satış gelirleri ile yapılacak bağışlar istisna tutulmuştur. Her Halkevi kendi bütçesini yaparak yerel parti teşkilatına onaylattırır (CHP, 1940, s.70).

“Halkevlerinin gelirinin önemli bir bölümü de ulusal bütçeden yapılan yardımlardan geliyordu. 1932 ile 1950 yılları arasında Halkevlerine ulusal bütçeden ayrılan ödenek miktarı 27.336.750 lira idi; bu da parti bütçesinin beşte birini oluşturuyordu. Bu yardımların büyük bir bölümü Halkevleri binalarının yapımında kullanıldı. 1951 yılında Halkevlerinin sahip olduğu gayrimenkullerin değeri yaklaşık 200 milyon lira olarak hesaplanmıştır” (Karpat, 1967, s.60).

Halkevlerinin en önemli görevi en fazla sayıda kişiyi çatısı altında toplamaktı. Halkevlerinin açılması dolayısıyla yayımlanan 01.03.1932 tarihli 23 sayılı genelgede, Halkevlerine sürekli olarak üye kaydedilmesi ve hem bilgin,

öğretmen, doktor, avukat, artist gibi aydınları Halkevlerinde çalışmaya ikna etmek, hem de okuması ve bilgi derecesi ne olursa olsun tüm vatandaşları Halkevlerinde toplamak için çaba harcanması isteniyordu (CHF Tamim,1932, s.41, 42).

Aynı genelgede Halkevi toplantı ve temsillerinde küçük yaşta çocukların bulunmayacağı, çünkü Halkevi çalışmalarının eğlence amacı ile değil, yetiştirme ve yetiştirme gibi yüksek idealler doğrultusunda yapıldığı belirtiliyordu (CHF Tamim, 1932, s.43).

Halkevlerine yüklenen misyonun önemi, örgütlenme ve çalışma esaslarının ciddiyetinden de anlaşılmaktadır. Halkevlerinin, insanların yalnızca eğlenmek ve hoş vakit geçirmek için gidecekleri yerler olmadığı, sıkı bir disiplin altında ve merkez tarafından kontrol edilen kurumlar olmalarından açıkça belliydi. Hatta 30 Eylül 1940 yılında Parti Genel Yönetim Kurulu'nun kabul ettiği yeni bir yönergeyle CHP teşkilatı kurulmamış illerdeki Halkevleri ve Halkodalarını denetlemek üzere bir denetim düzeni oluşturulmuştur. Bu yönerge ile daha çok doğu illerine yönelik olarak her il için Halkevleri ve Halkodalarını yılda en az 2 kez denetleyecek parti müfettişleri atanmıştır. İsmet İnönü yönergenin başında bu sistemin Halkevi ve Halkodalarının çalışmalarını yakından izlemek ve çalışmalara yön ve hız vermek amacıyla kurulduğunu belirtir. Yönergeye göre müfettişler kontrollerini yaparken Halkevi ve Halkodası idare heyetlerinin halk gözündeki sevgi ve saygı derecesi, yerel idare amir ve memurları ile aralarındaki iş ve fikir beraberliği derecesi, kadın ve erkek üye kaydına dikkat edilip edilmediği, Halkevlerine çevre halkı tarafından ne kadar ilgi gösterildiği, ayrılan ödeneklerin ihtiyaca göre iyi kullanılıp kullanılmadığı gibi soruların yanıtını arayacaklardı (CHP, 1940, s.3–8–9).

Burada parti müfettişlerinin bir anlamda halkla ilişkilerin geri besleme işlevini yerine getirdiği söylenebilir. Halkevleri devlet eliyle yani parti kanalıyla yapılan bir ideoloji aşılama çabası olduğu için tüm aşamaların hiyerarşik bir yapı içinde, bir emir-komuta zincirinde gerçekleştiği doğrudur. Ancak, müfettişlerin yaptıkları teftişte kullandıkları kıstaslar tamamen Halkevlerinin etkinliklerinin ne

kadar hedefine ulaştığı, yöneticilerinin halkta saygı ve sevgi uyandırıp uyandırmadığı, etkinliklere katılım derecesi gibi, bir halkla ilişkiler çabasının başarısını gösteren kıstaslardır. Ayrıca eksiklikleri görülen Halkevlerinde mevcut sistemden daha verimli ve daha çekici bir çalışma tarzının nasıl olabileceği konusunda fikirler üretmek üzere müfettişlerden; biçimsel bir teftiştten çok, Halkevinin bulunduğu çevrenin ve insanların yoklanması, yani kamuoyuna başvurulması istenmiştir.

Halkevleri yöneticilerinin en önem verdiği nokta etkinliklere katılım oranıydı. Çünkü daha çok katılım, daha çok insana ulaşmak demektir. Bu da ideolojinin öznelinin çoğalması, yani o ideolojiye inanan, onun için çalışan ve ona sahip çıkan bireylerin çoğalması anlamına gelecektir.

Parti yöneticilerinin Halkevi çalışmalarına çocukların getirilmemesini şart koşması da çalışmaların ciddiyetini gösterir. Aslında çocuklar dışında her yaş, kesim ve cinsiyetten insana açık olmasına karşın, Halkevlerinin asıl hedef kitlesi gençlerdir. Bunun açıklaması ise ideolojinin hangi koşullarda insanları etkileyeceği sorusunun yanıtındadır. Erik H. Eriksson'a göre, “Ergenlik çağı ideolojiler için özellikle uygun bir ortam yaratır” (Mardin, 1995, s.16). Çünkü ergenlik çağına gelen bir insan arayış içindedir, sürekli olarak sorular sormakta ve cevabını aramaktadır, üstüne üstlük en ihtiyaç duyduğu şeylerden biri de aidiyet duygusudur; yani bir çevreye, bir topluluğa, bir düşünce sistemine ait olma ihtiyacı hissetmektedir. Dolayısıyla bu yaş grubu bir ideolojiyi kolayca benimseyebilir. Yeni ideolojilere de en açık grup yine gençlerdir. Yeni yetişecek kuşakların da bu kesimlerin çocukları olduğu düşünülecek dursa yeni bir ideolojinin başarılı olmasında gençlere ne çok ihtiyaç duyulduğu anlaşılabilir. Bu nedenlerle Halkevleri çalışmalarında gençler esas hedef kitle olarak alınmıştır.

Aşağıdaki tabloda 1949 yılı itibarı ile illere göre Halkevleri sayıları ve açıldıkları yıllar verilmiştir (17. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, 1949, s.7, 8).

Tablo: Halkevleri ve Halkodalarının 1949 Yılında Yurt Genelindeki Sayıları

İLLER	AÇILIŞ TRH.	HALKEVİ	HALKODASI	İLLER	AÇILIŞ TRH.	HALKEVİ	HALKODASI
AFYON	1932	11	77	İZMİR	1932	22	174
AĞRI	?	4	18	KARS	?	7	123
AMASYA	1935	3	48	KASTAMONU	1933	12	51
ANKARA	1932	10	115	KAYSERİ	1933	6	129
ANTALYA	1933	10	57	KIRKLARELİ	1944	11	93
AYDIN	1932	15	21	KIRŞEHİR	1939	6	38
BALIKESİR	1933	10	141	KOCAELİ	1933	12	43
BİLECİK	1935	7	94	KONYA	1932	29	185
BİNGÖL	1935	3	28	KÜTAHYA	1933	11	158
BİTLİS	1935	3	11	MALATYA	1932	5	54
BOLU	1932	8	32	MANİSA	1938	15	86
BURDUR	1935	5	138	MARAŞ	1934	6	61
BURSA	1932	8	80	MARDİN	1934	7	26
ÇANAKKALE	1932	7	92	MUĞLA	1934	7	41
ÇANKIRI	1935	4	44	MUŞ	1944	3	31
ÇORUH	1935	3	66	NİĞDE	1932	5	131
ÇORUM	1934	6	24	ORDU	1933	6	54
DENİZLİ	1932	20	116	RİZE	1933	3	90
DIYARBAKIR	1932	6	14	SAMSUN	1932	8	89
EDİRNE	1933	8	35	SEYHAN	1932	4	68
ELAZIĞ	1935	4	62	SİİRT	1945	2	19
ERZİNCAN	1935	4	54	SİNOP	1932	4	9
ERZURUM	1933	5	113	SİVAS	1933	7	79
ESKİŞEHİR	1932	4	62	TEKİRDAĞ	1933	3	77
GAZİANTEP	1933	5	48	TOKAT	1933	6	63
GİRESUN	1933	7	105	TRABZON	1933	11	149
GÜMÜŞHANE	1933	5	73	TUNCELİ	?	3	55
HAKKARİ	?	1	7	URFA	1934	6	18
HATAY	1934	6	26	VAN	1932	2	17
İÇEL	1932	7	75	YOZGAT	1933	7	49
ISPARTA	1933	11	64	ZONDULDAK	1933	10	80
İSTANBUL	1932	17	26	LONDRA	1940	1	
				TOPLAM		474	4306

BÖLÜM V

HALKEVLERİNİN HALKEĞİTİMİ FAALİYETLERİ

Bu bölümde Halkevlerinin 1932–1940 yılları arasında gerçekleştirmiş olduğu halk eğitimi faaliyetleri incelenecektir. Halkevlerinin kuruluş amaçları arasında ilk sırayı halk eğitimi faaliyetleri almaktadır.

Cumhuriyetin ilanı ile halkın içinde bulunduğu zorlu problemlerin çözümü için onlara yardımcı olabilmenin tek yolunun halk eğitimi olduğu görülmüştür. Bu dönemde Mili Eğitim Bakanlığı da yapmış olan eğitimci İsmail Hakkı Baltacıoğlu halk eğitiminin amaçlarını üç başlık altında sıralamıştır (Ayhan, 1990, s.290): “Birinci amaç; Türk halkının kültür seviyesini yükseltmektir. Kültür seviyesi deyimi ile anlaşılması gereken noktalar; milliyet, insaniyet kavramlarını oluşturan kavramsal değerler ve bunların gelişimleri, bunların gerçekleri hakkında halka fikir vermek, zaten yaşamakta oldukları manevi hayatın bilincini ortaya çıkarmaktır. Bu tedrisatın asıl amacı çoğu kez yapıldığı gibi halkı geçmişe bağlamak değil, halka gelecek bilinci vermektir. İkinci amaç; Türk halkının medeni seviyesini yükseltmektir. Üçüncü amaç; Halkın mesleki seviyesinin yükseltmektir.”

Halkevlerinin halk eğitimi faaliyetlerinin şekillenmesinde İsmail Hakkı Baltacıoğlunun yukarıda ki görüşleri önemli rol oynamıştır.

Halkevleri eğitim çalışmalarını dokuz dalda yürütmüştür. Halkevlerinin ilk döneminde bu çalışma alanlarına “şube” denilmiştir. Ancak “şube” kavramı iki anlama birden gelmektedir. Bunlardan birincisi; Halkevlerinin çalışmalarda bulunduğu dokuz alanı, ikincisi ise Halkevlerinin ülke çapında örgütlenme ağının her bir birimini ifade eder. Bu durumun karışıklık oluşturmamasından dolayı çalışma alanlarına “kol” deyimi adı verilmiştir. Fakat bu araştırmada yönetmeliklerde de olduğu gibi “şube” deyimini kullanacağız. Çalışma alanlarının dokuz olarak oluşturulması güzel bir tesadüfü meydana getirmiş ve bunu Reşit Galip şu şekilde

dile getirmiştir; “Türklerde eski zamanlardan beri dokuz sayısı kutlu olarak bilinir. Bizim şubelerimizin sayısı da güzel bir tesadüfle dokuz oldu” (Ülkü Dergisi, 1933, s.8).

Halkevleri eğitim faaliyetlerini bu dokuz şubede gerçekleştirmişlerdir. Halkevlerinin dokuz şubesinin farklı yıllarda çıkarılan tüzük ve yönetmeliklere ve dönemlere göre aldıkları isimler aşağıdaki tabloda verilmiştir (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1932; CHP Halkevleri Öğreneği, 1935; Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940). Araştırmada Halkevleri şubelerinin çalışmaları açıklanırken başlık olarak 1932 yönetmeliğindeki belirlenen şube isimleri kullanılmıştır.

Tablo 3. Talimatnamelere Göre Halkevlerinin Çalışma Alanları

	HALKEVLERİ TEŞKİLAT, İDARE ve MESAI TALİMATNAMESİ (1932)	CHP HALKEVLERİ ÖĞRENEĞİ (1935)	HALKEVLERİ ÇALIŞMA TALİMATNAMESİ (1940)
1	Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi	Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi	Dil ve Edebiyat Şubesi
2	Güzel Sanatlar Şubesi	Ar Şubesi	Güzel Sanatlar Şubesi
3	Temsil Şubesi	Gösteri Şubesi	Temsil Şubesi
4	Spor Şubesi	Spor Şubesi	Spor Şubesi
5	İçtimai Yardım Şubesi	Sosyal Yardım Şubesi	Sosyal Yardım Şubesi
6	Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi	Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi	Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi
7	Kütüphane ve Neşriyat Şubesi	Kitapsaray ve Yayın Şubesi	Kütüphane ve Yayın Şubesi
8	Köycüler Şubesi	Köycülük Şubesi	Köycülük Şubesi
9	Müze ve Sergi Şubesi	Müze ve Sergi Şubesi	Tarih ve Müze Şubesi

1- DİL, TARİH, EDEBİYAT ŞUBESİ

Bu şubenin önemini Halkevlerinin açılış gününde Reşit Galip şu sözlerle vurgulamıştır; “Dilimiz, edebiyatımız, tarihimiz yabancı unsurların tesir ve istilasından en fazla korunmak gerekirken, en sürekli taarruzlara uğramış ve en derin yaralar almış milli kültür müesseseleridir. Milli benliği oluşturan, şekillendiren ve kudretlendiren kültür unsurları içinde dil, edebiyat ve tarih şubesi memleketin uzak ve yakın bütün köşelerinde bu sahalarda çalışanları birleştirmek maksadını güdecektir” (Hâkimiyeti Milliye, 1932, s.4).

Necip Ali ise yaptığı açılış konuşmasında şunları söylemiştir; “Kuşkusuz, bir milleti yalnızca maddi varlıklar oluşturmaz. Onu harekete geçiren ve yön veren bir güç vardır. Bu güç ise kültürdür. Kültür yaşamı için ise tarih ve dil çok önemli iki unsurdur” (Ülkü, 1934, s.7). Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi kültür seviyesinin yükseltilmesinde büyük bir işlev görmüştür.

Bu şube halkın genel bilgisinin artmasına, Parti prensiplerinin kökleşmesine, yurt sevgisinin, yurttaşlık ödevleri duygusunun yükselmesine yarayacak konuşmalar, konferanslar, törenler hazırlar ve genel olarak dil, edebiyat konularıyla yakından meşgul olur. Dil devriminin gelişmesine, dil yadigârlarının toplanmasına, edebi zevkin yayılmasına çalışır, güzel yazı yazma, güzel söz söyleme müsabakaları hazırlar. (...)Halkevlerinin çıkaracakları dergilerin yönetim işi de bu kolun ödevleri arasındadır (İğdemir, 1974, s.122). Dil, Tarih, Edebiyat şubesini başlıca amacı Türk Dilinin gelişmesi ve her türlü fikir ve duyguyu ifade etme özgürlüğünü kazanması ve ulusal dil aracılığıyla halk arasında ulusal birliğin oluşturulmasıdır (CHP, 1940, s.5).

Dil, Tarih, Edebiyat şubesi Halkevlerinin en etkin çalışan şubeleri olarak ortaya çıkmıştır. Dil birliğinin, el birliği, düşünüş birliği ve ülke birliğinin en sağlam temeli olduğu görüşünden hareket eden CHP dilin yeni derlenen sözcüklerle Türkçeleştirilmesine, sadeleştirilmesine ve halka mal edilmesine büyük özen

göstermiştir.

Dile ve Tarihe verilen bu önem çok yerinde bir politikadır. Çünkü kendi başına bir simgeleştirme işlemi olan dil, simgesel sistemimizin temelini oluşturur. Bu nedenle hem ideolojik hem de kültürel biçimlenme önce dilde meydana gelir. Humboldt'a göre “İnsan bir dereceye kadar, hatta münhasıran, dış çevresini dilinin o çevreyi sunduğu gibi yaşar”. Whorfa göre ise dilin grameri yalnız fikirleri ifade etmek için bir araç olmakla kalmaz, aynı zamanda dil kendi kendine fikir şekillendirir. Kısacası fikirlerin meydana gelişi tamamen rasyonel, bağımsız bir süreç değil, belirli bir gramerin parçasıdır (Mardin, 1995, s.94).

Dolayısıyla bir toplumun ideolojik ve kültürel yapılanması yeniden kurulmak ya da etkilenmek isteniyorsa önce dilden başlanmalıdır. Atatürk'ün de kurduğu ilk ve en önemli kurumlardan biri Türk Dil Kurumu olmuştur. Halkevleri de Türk Dil ve Tarih Kurumları ile çok sıkı bir ilişki kurmuştur. Yurdun dört bir yanında bulunduğu ve derlediği kelimeleri bu kurumlara ileterek bir kanal görevi yapmıştır. 1932–1935 yılları arasında tam 40000 yeni kelime Halkevlerince Türk Dil Kurumuna iletilmiştir (CHP, 1935, s.18). Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları ile Halkevleri üçü birlikte CHP'nin ideoloji üretme ve aktarma organları olarak görev yapmıştır. Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları ideolojiyi üreten, Halkevleri ise bu ideolojiyi aktararak onlara yardımcı olan örgüt niteliğindedir (Kongar, 1981, s.364).

Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi amaçlarını gerçekleştirmek üzere çalışma alanlarını kategorize etmiştir. Başlıca çalışma alanları; konferans ve tören çalışmaları, Türk dili ve folkloru üzerine çalışmalar, tarih çalışmaları, dergi çalışmaları, kitap ve kitapçıklardan oluşan çalışmalardır.

1.1. Konferans ve Tören Çalışmaları

Bu şubenin başta gelen amacı, yöre halkının genel kültür ve bilgisinin artmasına, cumhuriyet ve inkılâp prensiplerinin kökleşmesine, yurt sevgisi ve

yurttaşlık görev duygusunun yükselmesine yönelik konuşmalar, konferanslar düzenlemektir(Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m. 30). İlk metinde bu ifade yer almakta iken dilin özleştirilmesi akımı sarasında, Yönetmelik bu akıma uygun şekilde düzeltilirken “cumhuriyet ve inkılâp prensiplerinin kökleşmesine” şeklindeki ifade “parti prensiplerinin kökleşmesine” şeklinde değiştirilmiştir (CHP Halkevleri Öğreneği, 1935, m. 35).

Bu şubenin görevlerinden biri de tarihi ve ulusal günleri en canlı şekilde kutlamak, Türk büyüklerini anmak amacıyla çevrenin imkân ve koşulları çerçevesinde törenler ve toplantılar düzenlemektir. 1942 yılında Halkevlerinde bu amaçlarla 1370 tören düzenlenmiştir. Bu törenlere katılanların sayısı 750000’e ulaşmıştır (CHP, 1943, s.4). Bu tür toplantılarda yetkili hatipler bu günlerin anlam ve önemi üzerine konferanslar vermişler. Halkevleri bulundukları yerlerin kurtuluş günlerini bir coşku ve bayram havası içinde kutlayarak halk arasında ulusal bilincin oluşturulmasına ve ulusal birliğin pekiştirilmesine çalışmışlardır.

Halkevleri tarafından yaygın olarak kullanılan iletişim araçlarından biri, birçok değişik konuda üniversite öğretim üyeleri, profesyoneller, yazarlar ve diğer seçkin, aydınlar tarafından verilen halk konferansları idi. Konferansçılar kendi Halkevlerinin talepleri ya da CHP Genel Sekreterinin yaptığı program doğrultusunda bir kasabadan diğerine yolculuk yapıyorlardı. Kurallara göre her Halkevinin ayda en az iki konferans verme yükümlülüğü vardı (Karpat, 1974, s.79).

Konferanslar genellikle ulusal bayram ve günlerde bu günün anlam ve önemini belirtmek için, anma günlerinde de anılan kişiyi tanıtmak için verilmiştir. Bunun yanı sıra bilimsel konular ve yeni buluşlar üzerinde halkın anlayacağı bir dille konferanslar verilmesi teşvik edilmiştir.

Konferansçının yapacağı konuşmayı mutlaka önceden hazırlaması ve yazılı olarak Halkevine vermesi koşul olarak belirtilmiştir. Aksi halde konferans verilemezdi (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m.3). Bu koşul, konferansların

belirli bir düzeyin altına inmemesini sağlamak için çok yararlı olmuştur.

Verilen konferanslar üç kısımda toplanıyordu (CHP, 1940, s.10):

- a) CHP'ce profesörlere ve doçentlere verdirilen konferanslar,
- b) Halkevleri üyelerinin konularını kendileri seçerek verdikleri konferanslar,
- c) Asgari çalışma planına göre o yıl içinde bütün Halkevlerinden verilmesi istenen konferanslar.

Konular yöre ihtiyaçlarına göre değinilecek olan sorunlar ve çalışma planında her Halkevinin vermesi gereken konferans konularından oluşuyordu. Birinci kısmı oluşturan konuları Halkevleri kendileri belirlerken, ikinci kısım konular sağlık, eğitim, edebiyat, hukuk, ziraat, teknik, ekonomi, güzel sanatlar, tarih ve devrim başlıklarından oluşmaktaydı (CHP, 1940, s.10).

1933 yılında yurt çapında verilen konferans sayısı 915 iken bu sayı 1934'te 1547'ye çıkmıştır (CHP, 1935, s.204). Konferanslara halkın ilgisi değişkenlik gösteriyordu. Büyük kasabalarda canlı bir ilgi varken küçük yerlerde konuşmacıların akademik yaklaşımlarından, konuların uzmanlık gerektiren kuramsal doğalarından kaynaklanan bir çekingenlik vardı. 1939/40 yıllarında bu eksiklik dilin basitleştirilmesi ve konuların uygulamalı alanlara çekilmesiyle bir dereceye kadar giderildi ve halkın konferanslara ilgisi arttı. Sadece 1939 yılında toplam 917724 dinleyiciye tam 2835 konferans verildi (CHP, 1940, s.19). Konferans başına düşen dinleyici sayısı 327 idi. Konferanslarla güdülen temel amaç "yetişkin eğitimi" olmakla birlikte siyasi eğitim de ön plana çıkmıştır.

Aşağıda Halkevlerinin ilk yıllarındaki konferans sayıları çeşitli kaynaklardan derlenerek verilmektedir.

Tablo 4. Yıllara Göre Halkevlerinde Verilen Konferans Sayıları

YIL	VERİLEN KONFERANS SAYISI
1932	299
1933	915
1934	1547
1935	1503
1939	2835

Derlenen Kaynaklar: Ülkü, C.1, S. 2, Mart 1933:114; Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1934, s.122; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1935, s.202; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1936, s.210; CHP Halkevleri 1940, 1940, s.122.

Konferansı izleyenlerin sayısı hakkında bir fikir vermek için 1935 yılında 321,418; 1939 yılında ise 917,724 kişinin konferansları izlediğini söyleyebiliriz (Halkevlerinin 1935 Senesi faaliyet Raporları, 1935, s.210; Halkevleri, 1940, s.19).

Muğulkoç'a (1974, s.145) göre; toplumsal davranışlarda birliği ve çağdaşlaşmayı amaçlayan aile toplantılarına da önem verilmiştir. Bu toplantılarda batı müzik gruplarından, orkestradan, yoksa radyo ve gramofondan yararlanılarak dans edilebilirdi. Ayrıca mahalli danslar ve türkülerin de hep birlikte söylenip oynanması teşvik edilirdi (Kaplan, 1974, s.139).

Halkevleri bu özellikleriyle o dönemde kadın ve erkeğin birlikte bulunduğu ve etkinliklere aktif olarak katıldığı ilk toplumsal merkezler olmuşlardır. Halkla ilişkilerin önemli yöntemlerinden biri olan yüz yüze iletişimin sağlandığı etkinlikler olarak değerlendirilen bu toplantılar bireylerde bir topluma ait olma duygusunu geliştirmesi ve çağdaş toplumsal yaşam biçimlerinin oluşması bakımından önem taşımaktadır.

1.2. Türk Dili ve Folklor Üzerine Çalışmalar

Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi'nin ikinci işlevi, Türk dilinin günümüzdeki yazı ve edebiyatta kullanılmayan, fakat halk arasında yaşayan kelimeleri, terimleri, ulusal destanları, atasözlerini derleyip toplamak, eski ulusal gelenek ve görenekleri incelemektir (CHF, 1934, s.31). Halkevleri bu alandaki çalışmalarını Türk Dil Kurumu ile işbirliği halinde yürütmüştür. Türk Dil Kurumu'nun kurulmasından sonra da Halkevlerinin Türk dili üzerindeki çalışmalarını sürdürdüğü, aynı görevlerin T.D.K.'na da ait olduğu gibi bir düşünceyle bu çalışmalardan vazgeçilmediği görülmektedir. Halkevlerinin örgütlenmesi çok geniş düzeyde olduğu için her bir şubeden gelen dil üzerindeki yerel çalışmalar ve özellikle yerel sözcüklerin derlenmesi çalışmaları T.D.K. için çok yararlı bir kaynak olmuştur.

Halkevleri folklor ve etnoloji malzemesi de toplamışlardır. Bunlar arasında tarihi değeri olan eski yazılar, kitap kapakları, tezhipler, minyatürler, divanlar, çiniler, halılar, nakışlar, eski ulusal giysiler, oyalı yazmalar, çevreler, eski kılıçlar, yatağanlar, tüfekler, tabancalar, sedef altın gümüş kakmalar, oymalar bulunmaktadır (CHP, 1940, s.1).

1.3. Tarih Çalışmaları

Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi'nin tarih bölümü 1940 yılında düzenlenen Halkevleri Çalışma Talimatnamesi ile daha önceki Müze ve Sergi şubesiyle birleştirilip Tarih ve Müze Şubesi adını almıştır.

Başlangıçta, tarih çalışmaları Atatürk inkılâpları ve ilkeleri üzerinde yoğunlaştırılmıştır. 1940 Yılındaki düzenlemede ise ulusal ve yerel tarihle ilgili çeviri çalışmaları ve konferanslara ağırlık verilmiştir (CHP, 1940, s.113). Yerel tarihle ilgili araştırmalardan bazıları yayınlanmıştır. Fransızca olarak yayınlanan bir

broşürde bu yayınlara örnek olarak Gaziantep Halkevi'nin “Milli Mücadelede Gaziantep” Afyon Halkevi'nin “Milli Mücadelede Afyon” isimli yayınları, Adana Halkevinin Milli Mücadelede destan yaratan kahramanlıklara ilişkin bir araştırması, Kastamonu, Eskişehir, İzmir, Niğde, Isparta, Aydın, Adana, Erzurum, Ödemiş, Gümüşhane, Kadıköy, Konya, Tokat, Çorum, Maraş, Urfa, Mardin, Kütahya, Zonguldak, Bartın, Bafra, Amasya, Muğla Halkevlerinin kendi şehirlerinin tarihlerine ilişkin yayınları verilmiştir (Les Masisons, 1935, s.21).

Bu bölüm, ayrıca tarih gezileri de düzenlemiştir. Gezilerle yörenin tarihi yerlerinin daha yakından tanınması, bu vesile ile tarih bilgilerinin derinleştirilmesi amaçlanmıştır. Yukarıda bahsedilmiş olan kaynakta Afyon Halkevinin düzenlediği ve 255 kişinin katıldığı dört tarih gezisi ve Isparta Halkevinin düzenlediği 6 gün süren Söğüt gezisi üzerinde durulmuştur (Les Masisons, 1935, s.22). Aydın, Bolu, Söke ve Kırklareli Halkevleri de böyle geziler düzenlemişlerdir.

1.4. Dergi Çalışmaları

Halkevi dergileri Dil, Tarih, Edebiyat şubeleri tarafından çıkarılmıştır. 1940'da yeni yönetmelik düzenlenirken eleman ve teknik olanakların daha çok İl Merkezlerinde bulunmasından dolayı şimdilik yalnızca İl Merkezlerindeki Halkevi Şubelerinin dergi çıkarmasının yeterli olduğu ve bu derginin o ildeki bütün Halkevlerinin ortak yayını olduğu belirtilmiştir. Yönetmelikte dergilerin aylık olarak yayınlanması önerilmiştir (CHP, 1940, s.12-14). Halkevi dergilerinin toplumsal kültürün ve bilgi düzeyinin yükselmesinde, güzel sanatlara ilginin artmasında çok büyük yararı olmuştur. Halkevi dergilerinin koleksiyonları incelenirse bu durum açıkça görülecektir.

Halkevlerinin kurulmasından sonra her büyük taşra kentinin Halkevinde bir süreli yayın çıkması ve bu yayının bölgedeki diğer Halkevlerinin sesi olması

sağlanmıştır. Halkevleri dergilerinin en büyüğü Ankara Halkevi tarafından yayımlanan Ülkü Dergisiydi (Karpas, 1974, s.71).

Halkevlerinin kurulmasından bir yıl sonra Halkevleri Merkez Yayın Organı olarak yayımlanmaya başlayan Ülkü Dergisi, 1933–1950 yılları arasındaki 17 yıl boyunca üç ayrı dizi halinde çıkmıştır.

Bizzat Atatürk'ün adını verdiği Ülkü Dergisi, dönemin tek partisi olan CHP'nin ideolojik unsurlarının teorik olarak oluşturulması ve bunların kitlelere mal edilmesi amacıyla, hem kültürel hem de politik yapıya sahip bir dergi olarak çıkarılmıştır (Bayraktar, Alpar, 1982, s.5).

17 Kasım 1932 yılında CHF Kâtibi Umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatında Ülkü Dergisinin amacı Cumhuriyetin ilke ve düşüncelerini bilimsel ve ikna edici bir biçimde ifade etmek olarak belirtilmiştir. Ülkü Dergisi, amacına ulaşmak üzere yazarlarından dergiye hazırladıkları yazılarda şu ilkelere uymalarını istemiştir (Karpas, 1974, s.72, 96):

Yazıların umumi ve müşterek vasıfları hakkında muharrirlerimizden rica;

1.4.1. Dil: Yazının mümkün olduğu kadar sade alışılmış konuşma diliyle ve öz Türkçe kelimelerle, kısa cümleli, açık ve sarıh bir ifade ile yazılmış olması.

1.4.2. Mihverler: İnkılâpçılık, halkçılık, halk rehberliği, memleket ve millet sevgisi, neşe ve ümit, çalışma ve başarıya heyecanı vermek mihverlerinden ayrılmamak ve başkalarını düşünme ve başkalarıyla elbirliği yapma, milli tasanüt duygusunu telkin hedeflerini daima göz önünde bulundurmak, okuyucunun “mütehassıs” olmadığını hatırdâ tutarak yazıyı herkes için cazip olabilecek ve herkes tarafından zevk ve alaka ile

okunabilecek bir tarzda yazmak.

1.4.3. Yazı Taktiği: Telkinleri vakalar, mecazlar içine bürüyerek yapmak ve bu şekilde bile telkin edilmesi istenen ana fikir üzerine fazla yüklenerek fikri batıcı bir hale getirmemek, tedrici bir sindirme usulü takip etmek; telkinleri nasihat kılıklı ve çok söylenmiş ve yazılmış şekillerde yapmaktan bilhassa sakınmak; geniş umumi esaslar haricinde katı hükümlere varmakta çok teenni ile hareket ederek hür düşünceye daima yer bırakmak, tetkiklerde müspet müşahedelere istinat ederek mülahazalara yer vermemek.

Ülkü'nün yazarlarından uymalarını istediği kurallar gerek içerik, gerekse üslup açısından incelendiğinde yalnızca derginin yayın politikasını değil aynı zamanda Halkevlerinin çalışma prensiplerini de özetlemektedir. Örneğin telkinlerin doğrudan nasihat kılıklı bir biçimde diğer bir deyişle didaktik bir üslupla değil olaylar ve mecazlar içinde yapılması prensibi Halkevlerinde de halka verilmek istenen mesajların doğrudan değil, bizzat görev alacağı etkinlikler içerisinde verilmesi olarak görülmektedir. Ayrıca kullanılacak dil, verilecek mesajların içeriği açısından da dergi Halkevlerinin amaçlarının sergilendiği bir örnektir.

Ülkü dergisinin 1933–1941 tarihleri arasında çıkan sayıları gerek içeriği gerekse çıktığı dönem açısından önem taşımaktadır. Bu dönemde 350'ye yakın yazarın yazıları yer almış; konu başlıkları ise Edebiyat, Tarih. Dil, Güzel Sanatlar, Sosyoloji, Felsefe, Ekonomi, Spor, Köycülük, Yurt Koruma, Ziraat, Halk Sıhhati, Bibliyografya, Halkevleri Haberleri oluşturmuştur (Bayraktar, Alpar, 1982, s.5).

Halkevlerinin kurulmasından hemen sonra yayımlanmaya başlayan Halkevleri dergileri, kapatıldığı tarih olan 11 Ağustos 1951'e kadar yurdun değişik yerlerinde yayımlandılar. Ülkü dışında yayımlanan dergilerin sayıları ve yaptıkları tiraj hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Taranan kütüphanelerde, aynı Halkevinin yayını olan ve çoğu birbirinin devamı olan dergiler de dâhil 58 dergi

belirlenmiştir (Güz, 1995, s.159). Anıl Çeçen Halkevleri adlı eserinde 4 dergiden daha söz etmektedir (Çeçen, 1990, s.155). Ancak, bu bilgilerin herhangi bir kaynağa dayanmadığı iddia edilmektedir. Bu dergiler de dâhil edilecek olursa Halkevi dergilerinin sayısı Ülkü dâhil 62 olmaktadır (Güz, 1995, s.159). Aşağıda tabloda halkevleri dergilerinin adı ve yayın periyodu bulunmaktadır (Taner: 1944, s.25):

Tablo 5. Dergi Çıkaran Halkevleri ve Yayın Periyotları

HALKEVİ DERGİLERİ		
ÇIKARAN HALKEVİ	DERGİNİN ADI	YAYIN PERİYODU
Adana	Görüşler	Aylık
Adapazarı	Sakarya	Aylık
Afyon	Taşpınar	Aylık
Amasya	Yeşilirmak	Aylık
Ankara	Ülkü	Aylık
Antalya	Türk Akdeniz	2 Aylık
Artvin	Çoruh	
Bafra	Altınyaprak	
Balıkesir	Kaynak	Aylık
Bilecik	Devrimin Sesi	Aylık
Bolu	Duygular	Aylık
Burdur	Burdur	Aylık
Bursa	Uludağ	Aylık
Çanakkale	Anafarta	1934-1943 Yıll. Yayınlandı
Çorum	Çorumlu	Aylık
Denizli	İnanç	Aylık
Diyarbakır	Karacadağ	Aylık
Edirne	Edirne	1933-1936 Yıll. Yayınlandı
Edremit	Ege	1941 Tek Sayı Yayınlandı
Elazığ	Altan	Aylık
Eminönü	Halk Bilgisi	1929-1942 Yıll. Yayınlandı
Eminönü	Yenitürk	1932-1942 Yıll. Yayınlandı
Erzurum	Erzurum	

Erzurum	Atayolu	
Eskişehir	Halkevi	Aylık
Eskişehir	Porsuk	
Giresun	Aksu	Aylık
Gaziantep	Başpınar	Aylık
Hatay	Hatay	
Isparta	Ün	Aylık
İstanbul	İstanbul	Aylık
İzmir	Fikirler	Aylık
Kars	Doğuş	Aylık
Kayseri	Erciyes	Aylık
Kırklareli	Batıyolu	1934-1935 Yıll. Yayınlandı
Konya	Konya	Aylık
Malatya	Derme	1937-1939 Yıll. Yayınlandı
Manisa	Gediz	Aylık
Mersin	İçel	
Merzifon	Taşan	
Milas	Yeni Milas	Aylık
Muğla	Muğla	1937-1938 Yıll. Yayınlandı
Niğde	Akpınar	Aylık
Niksar	Ülker	Aylık
Ordu	Ordu	Aylık
Samsun	19-May	2 Aylık
Sinop	Dıranaz	Aylık
Sivas	Dört Eylül	Aylık
Tire	Küçük Menderes	
Trabzon	İnan	2 Aylık
Urla	Ocak	1939 İki Sayı Çıktı
Uşak	Uşak Halkevi	1936-1937 Yıll. Yayınlandı
Yozgat	Bozok	Aylık
Yozgat	Notlar	Aylık
Zonguldak	Kara Elmas	3 Aylık

Ülkü dergisi Merkez Yayın organı olmakla birlikte diğer Halkevleri tarafından çıkarılan dergiler için de yol gösterici olmuş, zaman zaman onları eleştirmiş ve genel merkezin belirlediği çizgide yayın yapmaları konusunda uyarmıştır. Ülkü için belirlenen yayın politikası diğer Halkevi dergileri için de geçerli olmuştur. Buna göre derginin ticari yönü olmayacaktır. Yazarlarına para verilmeyecektir. Çünkü ülkü bir mefkûre dergisidir. Burada yazarlar yazdıklarına karşılık para alamayacak, inandıkları davayı başkalarına duyurmayı amaç edineceklerdir (Güz, 1995, s.18–19).

17 Kasım 1932’de yayımlanan Tebligatta CHF Halkevi dergilerinin editörlerine sosyal çevreleri ile özdeşleşmelerini, dergilerinde en yetenekli yazarları çalıştırmalarını, köylülerin ilgisini çekmelerini ve kitleler arasında kültürel reformları kökleştirmelerini öneriyordu (Karpas, 1974, s.72).

Dergiler yoğun olarak 1932–1940 yılları arasında çıkmıştır. Yayımlanan dergilerin %50’i bu döneme aittir. II. Dünya Savaşı yıllarında dergilerin önemli bir kısmı kâğıt sıkıntısı ve maddi yetersizlikler nedeniyle kapanmak veya yayınına ara vermek zorunda kaldı.

Dergilerin yazar kadrosunu yayımlandıkları illerdeki öğretmen, doktor, avukat, hâkim, mühendis gibi eğitim öğretim seviyesi yüksek olan meslek gruplarından kişiler oluşturdu.

Dergilerde birçok konuya yer verildi. Dergilerin tamamına yakın bir bölümünde ülke genelini ilgilendiren konular ele alındı, ayrıca Halkevleri çalışmalarına yer verildi (Güz, 1995, s.163, 164).

Küçük yerlerde basılan Halkevi dergilerinin sıradan insanlarla yakın bağları olan köy ya da kasabalarındaki yaşam koşullarının bilincinde olan editörlerce basılması, onlara yaşama canlı bir bakış açısı ve ulusal gazetelerde bulunmayan bir gerçekçilik ve uygulanabilirlik hissi verdi. Ayrıca Halkevi dergileri yazarlarını arı

bir, dil ve doğrudan ifade kuşanmaya teşvik etti. Dergiler halkbilimi konulu yayınlar yapıyor, kentli alt sınıflar, köylüler ve aydınlar arasında yaşam hakkındaki görüş farklılıklarını ifade ediyor; bu gruplar arasında iletişim kanalı olarak hizmet ediyordu (Karpat, 1974, s.74).

Dergilerin başlıca eksiklikleri, parti talimatlarına sıkı sıkıya bağlılıkları, resmi dilleri ve halkın gerçek düşünce ve duygularını ifade etmekten uzak oluşlarıydı. Ancak, çok nitelikli olmamalarına karşın bu dergiler, antropoloji, folklor (halk bilimi), sosyoloji, edebiyat ve eğitim alanlarında önemli miktarda özgün materyal yayımladı; ayrıca farklı sosyal gruplar ile köy ve kasaba hayatı üzerine yararlı bilgiler sağladı (Manka, 1997, s.65).

1.5. Kitap ve Kitapçıklar

Dil ve Edebiyat kolunun görevlerinden biri de kütüphane ve yayın kolu ile çalışmalarını birleştirerek yörenin tarih, folklor, sanat, edebiyat, iktisat v.b. özelliklerine ait önemli araştırmaları yayımlamaktı (Karpat, 1974, s.74). Konular bu kadarla sınırlı kalmıyor, her çeşit uygulamalı konuda bilgiler de bu kitapların kapsamına girebiliyordu.

Yayımlanacak bir kitabın öncelikle Halkevinin Yönetim Kurulu tarafından onaylanması gerekiyordu. Basımı ve dağıtımı kütüphane ve yayın kolunun sorumluluğunda bulunan kitaplar basıldıktan sonra kopyaları Halk Partisi Sekreterliğine, tüm Halkevlerine/Halkodalarına ve Halkevi dergilerine gönderiliyordu. Kitap dağıtımı Halkevleri tüzüğünde bulunan bir gereklilikti ve ücretsiz olarak yapılmaktaydı. Her kitap ya da kitapçık, halkevi, halkodası ve dergi sayısına göre en az 4–5 bin tane basılıyordu (Karpat, 1974, s.76).

Halkevleri tarafından yayımlanan kitap ve kitapçıklar kabaca 4 kategoriye ayrılabilir:

1. CHP'nin siyasi ideolojisini yaymak amacıyla hazırlanan kitaplar. Bunların kapsamında daha çok konuşmalar, yıldönümü kutlamaları haberleri ve diğer siyasi etkinlikler vardır.
2. Halkevi faaliyetlerini anlatan kitaplar. Bu kitaplar (her zaman çok objektif bir biçimde değilse de) Ankara'da partinin merkez bürosu tarafından yayımlanan bir genel raporla pekiştiriliyordu.
3. Edebi çalışmaları, yerel şiirler, yazarlar ve ozanlar hakkında monograflar, yerel folklor ve müzik koleksiyonlarını kapsayan kitaplar.
4. Yerel toplulukların tarihi ve yapısı üzerine araştırmaları kapsayan kitaplar. Bazıları çok yüksek niteliklidir ve Türk toplumunun en titiz araştırmacıları tarafından bile göz ardı edilemez (Karpas, 1974, s.77).

Halkevi yayınlarının hepsini kapsayan bir bibliyografya yoktur. Halkevi yayınlarını topluca gösteren ilk bibliyografya 1939'da, ikincisi de 1941 yılında yayımlanmıştır. İkisi de Avni Çandar'a aittir. Halkevleri yayınlarının tümünü ele alan üçüncü ve son bibliyografya 1944 yılında Hasan Taner tarafından yayımlanmıştır. Bu bibliyografyaya göre 1932'den 1944'e kadar olan sürede yayın yapan Halkevi sayısı 83'tür. Bu Halkevlerinin çıkardığı eserler ise büyük-küçük toplam 492 kitap ve broşürdür.

Bundan başka CHP Halkevleri Bürosunun yayınları ile CHP Genel Sekreterliği tarafından çeşitli Halkevlerinde memleket aydınlarına verdirilmiş olan konferansların metinleri de bulunmaktadır. Bu metinler, "Konuşmalar" adlı kitapçıklar halinde bastırılmıştır. Bu yayınların her ikisinin sayısı 246'yı bulmaktadır (Taner, 1944, s.3).

Biraz ilkel de olsalar, bu çalışmalar ve ürünleri olan yayınlar, alt gruplar arasındaki sosyal hareketlilik ve Türkiye'de yeni sosyal grupların doğması hakkında çok değerli sosyolojik bilgi ve görüş açısı sağlamaktadır. Kırsal kesime ilişkin sorunları konu alan çalışmalardan yararlanılarak nitelikli yöneticilerce birçok rapor

yazılmış ve Türk köyleri için kalkınma projeleri önerilmiştir. Örneğin 1944 yılında Aydın’da yayımlanan “Köycülük ve Köy Davası Hakkında bir Etüt” isimli kitabın yazarı olan Saim Gündoğan, Aydın valisidir (Karpaz, 1974, s.78).

“Halkevlerince çıkarılan kitap ve kitapçıklar yalnızca ideoloji aşılama ya da yapılan araştırmaların sonuçlarını yayımlama amaçlı olmamıştır. Bir grup yayın, özellikle kitapçıklar, insan ve hayvan sağlığı, yeni yasal prosedürlerin ve el becerilerinin öğretilmesi gibi uygulamalı konuları ele almıştır. Örneğin: Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma Öğütleri, Hukuk ve Ceza Davaları Nasıl Açılır? Halkımıza Miras İşlerini Öğretir, Köylüler Kendi Yakacakları ve Satacakları Odunu Nasıl Alabileceklerdir? v.b.)” (Karpaz, 1974, s.78).

Halkevlerince kitap ve dergilerin yayımlanmasının genel olarak yazma ve gazetecilik konularına büyük ilgi doğurduğu söylenebilir. Ayrıca yeni matbaaların kurulması, profesyonel baskıcıların doğması, 1928’de yaşama geçirilen Latin Alfabesinin yaygınlaşması ve sonuçta taşrada yerel olarak yayımlanan dergi, gazete ve kitapların hızla çoğalmasına neden olmuştur. Böylesine yaygın bir iletişim sistemi Türkiye’de ilk kez Halkevleri tarafından geliştirilmiştir (Karpaz, 1974, s.70).

Halkevlerinin yayımladığı kitap ve dergiler, yine Halkevlerinde kurulan kütüphaneler ve Halkevlerinde açılan okuma-yazma kursları ile birlikte, Türkiye’de sözlü kültürden yazılı kültüre geçilmesi doğrultusunda planlı ve birbirini tamamlayıcı faaliyetler olarak görünmektedir. İdeolojinin tarihsel gelişiminde de en büyük rolü gelişen kitle iletişim araçlarının ve eğitim sistemlerinin oynadığı düşünülürse, Halkevlerinin basılı iletişim araçlarına niye bu denli önem verdiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Dil, Tarih, Edebiyat Şubesinin üye sayısı hakkında bir fikir vermek üzere aşağıda bu şubeye üye olanların sayısı verilmiştir (Derlenen Kaynaklar: Necip Ali, Halkevlerinin Yıldönümü Nutku, Ülkü, 1933, s.110; Halkevleri Faaliyet Raporları, 1933, s.85; Halkevleri Faaliyet Raporları, 1934, s.143; Halkevleri Faaliyet Raporları, 1935, s.129).

Tablo 6. Dil, Tarih, Edebiyat Şubesinin Üye Sayısı

YIL	Üye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	1419		
1933	2508	242	2226
1934	3762	338	3424
1935	4018	600	3418

2.GÜZEL SANATLAR ŞUBESİ

“Bu şube, güzel sanatlara halkın sevgisini artırmak, güzel sanatların memlekette gelişmesine çalışmak amacını güder. Müzik, resim, heykel, mimari, süsleyici sanatlar alanlarında çalışan profesyonel veya amatör unsurları bir araya toplar. Batı müziğinin ve batı müzik tekniğinin kökleşmesine, halk arasında söylenen halk türkülerinin derlenmesine ve batı tekniğine göre Türk müziğinin icra edilmesine ve gelişmesine çalışır. Milli oyunları teşvik eder, bu oyunların özgün kıyafet, saz, türkü ve edalar ile oynanması ve gösterilerde bunlara yer verilmesi konusunda çalışma yapar. Koroların, orkestraların ve bandoların kurulmasına ve çalışmasına yardım eder (İğdemir, 1974, s.122).” Bu şube, 1935 yılındaki yönetmeliğin öztürkçeleştirilmesi sırasında “Ar Şubesi” adını almış, ancak daha sonra, 1940'da yeniden eski ad kullanılmaya başlanmıştır.

Halkevlerinin ilk yönetmeliğinde Güzel Sanatlar Şubesi'nin resim, heykeltıraşlık, mimarlık gibi alanlarla süsleme sanatları ve diğerlerinde sanatçıları ve yetenekli gençleri bir araya toplayıp himaye ve gelişmelerini sağlayacağı belirtilmiştir. Ayrıca Halkevlerinin müsamere programlarının müzik kısmını da bu şube hazırlamakta idi (CHF, 1934, s.34, 33). Müzik çalışmalarında halkın müzik zevkini arttırmak ve yükseltmek amaçlanarak uluslararası modern müzik ve halk türkülerinin esas tutulması sağlanmıştır.

Halkevleri oluşturulurken güzel sanatlar şubesine büyük bir önem verilmiştir. İsmet İnönü değişik konuşmalarında güzel sanatların ve bu şubenin öneminden bahsetmiştir. Birinci Kuruluş Yılı dönümü nedeniyle yaptığı bir konuşmada İsmet İnönü bu şubenin önemini şu şekilde vurgulamıştır: “Halkevlerinde güzel sanatlar için memleketin en derin alakasını uyandırmayı ve güzel sanatlara olan muhabbeti milletin içinde her tabakaya her vesile ile yayıp öğretmeyi maksatlarımızın başında sayıyoruz. İlim ve fen kadar güzel sanatları cemiyet içinde birinci itibar derecesinde göstermek, tatbik etmek Halkevlerinin başlıca vazifelerinden biridir” (İnönü, 1945, s.5).

İsmet İnönü Halkevlerinin ikinci kuruluş yıldönümünde Halkevlerinin güzel sanatlar şubesinin önemini, şöyle dile getiriyordu: “Halkevleri, vatanda güzel sanatlara sevgiyi, güzel sanatlardan vatandaşın terbiyesi için, vatandaşın azminin kuvvetlendirilmesi için nasıl yararlanılacağını telkin eden toplantı yeri olmalıdır. Güzel Sanatlar, yalnız yüksek bir insan cemiyetinin temeli olan ince ve güzel hisleri terbiye eden bir vasıta değildir. En sert iradeleri de yetiştirmeye aracı olan başlıca bir uyarıcı, başlıca bir yürütücüdür. Halkevleri, güzel sanatları vatandaşları terbiye eden, onları çalışmaya hırslandıran, onları vatani güzelleştirmek için teşhiz eden başlıca bir terbiye vasıtası saymalıdır. Burada, bütün Halkevlerini, güzel sanatları sevmeleri, sevdirmeleri ve yaymaları için bir heyecan duymaya teşvik ediyorum” (Ülkü, 1934, s.3). Aynı şekilde Halkevlerinin üçüncü kuruluş yıldönümünde yeni Halkevlerini açarken de şunları söylemiştir: “Güzel Sanatlar için Halkevlerinin hakiki bir örnek olmaları, memleketin güzel sanatları sevmesi, güzel sanatlardan zevk alması için çalışmaları lâzımdır. Halkevleri, Türk cemiyetini yükseltmek, inceltmek, moralini arttırmak, verimini çoğaltmak için açılmıştır. Yalnız moral yolunda değil, maddî ihtiyaç yolunda da kudretli, cevherli bir halt gelmek için güzel sanatları başlıca bir vasıta olarak görmelidir. Onun içindir ki Halkevlerinde güzel sanatlara sarf edilen bütün, emekler çok verimlidir. Bu hususta emek sarf edenler vatana hizmet etmeğe çalışan adamlar gibi saygı ile muamele görmelidirler” (Ülkü, 1935, s.2,3). Cumhuriyetin kurucusu Atatürk ise Onuncu Yıl Nutku’nda “Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir” demişti.

Bu şubenin bir diğer etkinlik alanı ise güzel sanatlarla ilgili kurslar açmak, milli marşları öğretmektir. Halk arasında ve köylerde söylenen milli türküler ve bunların notaları ile milli oyunlar bu kolun etkinlik programındadır.

Güzel Sanatlar Şubesi şu araçlardan yararlanır: Koro, bando, orkestra, radyo, gramofon.

“Halk türkülerine keman, ut, cümbüş, kanun, ney vs. sazlar refakat edemez” şeklindeki hüküm ilginçtir. Ayrıca halk oyunlarında kadınlı erkekli beraber oynamanın tercih edileceği belirtilmiştir (CHP, 1940, s.23,26).

Güzel Sanatlar Şubesi çalışmaları içinde müziğin yanı sıra resim çalışmaları da yer almıştır. Sergi açmak, atölyeler kurmak bu bölümün görevleri arasındadır. Bundan başka fotoğrafçılığın teşviki ile ilgili hükümler de yer almıştır.

Tüm bu çalışmaların amacı kuşkusuz tek bir hedefte odaklanmaktadır; Ulusal bir sanat anlayışı geliştirmek, ulusal değerlerimizi batı tekniğiyle işleyerek daha rafine, daha yüksek nitelikli eserler yapmak ve bunları tüm ülkeyle paylaşmak. Yapılan her çalışma ulusal kültürün ve sanat eserlerinin oluşması yolunda atılan adımlardır.

Güzel Sanatlar Şubesinin Kullandığı iletişim araçları; daha çok organizasyona yönelik etkinliklerdir. Resim, heykel, fotoğraf sergileri ve oluşturulan koro, orkestra ve bandoların verdiği konserlerle, çalışmaların kitlelere yayılması amaçlanmıştır. 1936 yılında Halkevlerinde 75'i resim sergisi olmak üzere toplam 147 sergi açılmış, 1049 konser verilmiştir. 1938 yılında ise toplam 267 sergi açılmış, 1420 konser verilmiştir (CHP, 1939, s.28).

Ulusal kültürümüzün en zengin değerlerinden biri olan Halk oyunları da Halkevlerinin açılmasıyla dirilmiştir. Halkevlerinin 1932–1950 yılları arasındaki çalışmaları sırasında ülke çapında 1500 halk oyunu ortaya çıkarılmış, özgün

kıyafetlerle oynanmış ve öğretilmiştir. Ayrıca derlenen halk türkülerinin batı tekniğiyle çok seslendirilerek çağdaş eserler icra edilmesi de bu kolun önemli etkinliklerinden biri olmuştur.

Halkevlerinde özellikle üyelere müzik dinletmek amacı ile radyo ve gramofondan yararlanılmıştır. 1939 yılında 373 Halkevinden 208'inde radyo, 13'ünde amplifikatör, 76'sında hoparlör ve 101'inde bando bulunmaktadır. Güzel Sanatlar Kolu'nun çalışmaları arasında 1946 yılında hazırlanan "Halkevlerinde Halk Müziği ve Halkoyunları" adlı rehber broşür, Halkevleri şubelerine radyo gönderilerek radyo aracılığı ile müziğin sevdinilip yaygınlaştırılması da gelmektedir. 1940 yılına kadar 162 Halkevi şubesine radyo gönderilmiştir. Bunun yanı sıra 1940 yılında 38, 1945 yılında 44 ve 1948 yılında da 49 Halkevi'nin sinema makinesi bulunuyordu. 1940 yılına kadar ise 109 ev bando takımı oluşturmuştur. Karagöz oyununun canlandırılması için de şubelere karagöz takımları ve ilgili broşürler gönderilmiştir (CHP, 1941, s.35).

Halkevlerinin halk kitlelerine seslenerek ideoloji yaymak üzere kullandığı araçlardan biri de hoparlörlerdir. Bazı Halkevlerinin dışına kurulan hoparlör tesisatı ile Ankara Radyosunun yayınları halka dinletilirken ayrıca Halkevi tarafından hazırlanan kısa konuşmalar ve öğütler de yayımlanmıştır. Hoparlörle yapılan yayınlarda 1944 yılında Balıkesir ve İzmit Halkevleri göze çarpan bir varlık göstermiştir. Bu yayınlar arasında şiirler, halk türkeleri, atasözleri ile türlü meseleleri bir kaç kelime ile ifade eden güzel öğütler de vardır (CHP, 1945, s.8, 9).

Halkevlerinin yayınladığı kitap ve dergilerde güzel sanatlara ilişkin çok sayıda incelemeler yayımlanmıştır. Şubenin üye sayısı hakkında bir fikir edinmek üzere aşağıdaki rakamlar verilmiştir (Derlenen Kaynaklar: Necip Ali Bey'in Nutku, Ülku, 1933, s.111; Halkevleri 1933 Senesi Faaliyet Raporlara Hılasaları, 1934, s.119; Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporlar Hılasası, 1935, s.144; Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, 1936, s.137).

Tablo 7. Güzel Sanatlar Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı

YIL	Üye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	1852		
1933	3244	396	2848
1934	4776	545	4231
1935	5828	747	5081

3.TEMSİL ŞUBESİ

Temsil şubesi Halkevleri şubelerinin en önemlilerinden biridir. Halkevlerinin en büyük amacı halk terbiyesi olduğuna göre temsil kolu bu terbiyenin en verimli araçlarından biridir. Bu kol memlekette tiyatro sevgisini ve tiyatro zevkini kökleştirmeye çalışır. Yetenekli gençleri bir araya toplayarak temsiller hazırlar. Ahlaki, terbiyeci ve milli temsillerle halka iyi şeyler telkin etmeye çalışır. Kukla ve Karagöz gibi halk sanılarının da faydalanmayı ihmal etmez (İğdemir, 1974, s.123).

Halkevlerinin ilk yönetmeliği olan Teşkilat, İdare ve Mesai Yönetmeliğinde, şubeler arasında en az bahsedileni temsil şubesi olmuş ve yalnızca iki madde halinde düzenlenmiştir. Bu maddelerde Halkevlerin de temsil grubu oluşturulacağı ve oynanacak oyunların Genel Yönetim Kurulu tarafından saptanacağı ya da onayından geçeceği belirtilmiştir.

Bu kol, tiyatro sevgisinin ülkede kökleşmesinde öncü bir rol üstlenmiştir. Hevesli ve yetenekli gençlerin oluşturduğu temsil grupları, başta oyunların sahneleneceği salon, dekor ve köstün malzemeleri, sahneye konulacak piyes metinleri olmak üzere her konuda desteklenmiştir.

1940 Yılında hazırlanmış olan Halkevleri Çalışma Yönetmeliğine göre bu kolun başlıca görevleri şunlardır;

- a. Halkevlerinde bir hayat ve hareket uyandırmak,
- b. Yörenin tiyatro gereksinimini karşılamak,
- c. Gençleri güzel ve serbest konuşmaya alıştırmak,
- d. Gençlerin fikir, dil, sanat alanında eğitilmesine katkıda bulunmak,
- e. Tiyatro oyuncusu olabilecek yeteneklerin ortaya çıkarılmasını sağlamak,
- f. İyi hatipler (konuşmacılar) yetiştirmek,
- g. Yurt ve toplum için yararlı telkinlerde bulunmak(CHP, 1940, s.43).

Görüldüğü gibi, temsil kolunun işlevi yalnızca oyunlar sahneye koymakla kalmamış, bu kol kültür düzeyinin yükseltilmesi, görsel öğelerin desteğiyle eğitsel çalışmalarda bulunulması, boş zamanların en iyi şekilde değerlendirilmesi ve sosyal dayanışmanın geliştirilmesi hususlarında çok önemli bir işleve sahip olmuştur.

Halkevlerinin açılmasından önce, tiyatrolarda kadın oyuncuların rol üstlenmesi büyük bir sorun yaratıyordu. Töresel baskılar nedeniyle kadınlar tiyatrolarda oynamak istemiyor, ancak azınlıklara mensup olanlardan bir kaç kişi bu işi yürütüyordu Bu nedenle zorunlu olarak kadın rollerini de kılık değiştirmek suretiyle erkekler üstlenmek zorunda kalıyordu. Halkevleri açıldıktan sonra, Yönetmeliğe özellikle eklenmiş olan “piyeslerdeki kadın rolleri hiç bir bahane ile erkeklere verilemez” şeklindeki hüküm çok etkili oldu ve bu konudaki tabu yıkıldı (CHP, 1940, s.4-6).

Geleneksel sahne sanatlarımızdan olan Kukla-Karagöz'ün desteklenmesi için de özel hüküm konulmuştur (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m. 48). Böylece Karagözün büsbütün unutulup belleklerden silinmesi önlenmiştir.

Bu kolun bir diğerk etkinlik alanı da sinema olmuştur. Temsil kolunun görevleri arasında sinema ile halka eğlendirici ve eğitici filmler göstererek dolaylı bir halk eğitiminde bulunmak da vardır. Sinemanın halkın fikir ve zevkini yükseltmesi ve bilgi düzeyinin yükselmesinde aracı olması amaçlanmıştır. Göze ve kulağa hitap eden iletişim araçlarından olan sinema Halkevlerine 1935'lerden itibaren girmeye başlamıştır. Bütçesi imkân veren her Halkevi sinema makinesi almıştır. Bir çok Halkevi raporunda en önemli dilek olarak sinema veya projeksiyon makinesi belirtilmiştir. Halkevlerinin sinemayı bir gelir kaynağı olarak değil, tiyatroda, karagöz ve kuklada olduğu gibi yeni ve cazip bir aşılama aracı olarak almaları bir tamimle Halkevlerine bildirilmiştir (CHP, 1940, s.16). 1939 yılında Halkevlerinde 1557 sinema gösterimi yapılmıştır (CHP, 1940, s.20).

Tiyatro ve sinema çalışmalarıyla kesinlikle ticari amaç güdülemeyeceği, filmlerin parasız olarak gösterileceği hükme bağlanmıştır. Ancak filmlere küçük bir konser, piyes veya yerli türkü eklenerek müsamere şekli verildiği takdirde sosyal yardım amaçlı olarak para alınabileceği, fakat bu şekildeki müsamerelerin sayısının yılda 12'yi geçemeyeceği kurala bağlanmıştır (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m. 49 – 52).

Halkevi sahnelerinde hangi tür oyunlar sahnelenip, filmler gösterilecektir? Bu soruya, Halkevlerinin açılış töreninde konuşma yapan Reşit Galip şu sözleriyle açıklık getirmiştir: “Halkevi sahnelerinde yalnız milli tezleri savunan konularda piyesler temsil edilir. Bizim konularımız genel Türk tarihi ile ulusal mücadelenin her biri bir millete edebiyat, şeref ve iftihar sermayesi olabilecek sayısız safhaları, Türkün güzel ahlâkı, yüksek faziletleri gibi kaynaklardan alınacaktır. Saltanatla cumhuriyetin, irtica ile inkılâbın, modern okulla köhne medresenin, iyi vatandaş ile fena vatandaşın, toplum çıkarlarıyla şahsi çıkarların, yeis ve bedbinlikle ümit ve nikbinliğin mukayesesi gibi daha sayılabilecek mevzular da Halkevlerinin temsil mesaisine zemin teşkil edeceklerdir” (Hâkimiyeti Milliye, 1932, s.3). Ayrıca Yönetmelikte piyeslerin seçimini CHP Genel Yönetim Kurulu'na bırakan bir hüküm vardır (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m. 45).

“Halkevlerinde oynanan piyesler, Parti Genel Sekreterliğince kabul edilip bastırılan veya tavsiyeye değer görülen piyeslerdir. Özel bir komisyon tarafından incelendikten ve resmi formalitesi da tamamlandıktan sonra Halkevlerine gönderilen bu piyeslerle Halkevleri repertuarı meydana getirilmektedir (CHP 1943 Halkevleri ve Halkodaları, 1944, s.7).” 1938 yılında Halkevleri tiyatro repertuarında 85 tiyatro eseri vardı (CHP 1939’da Halkevleri, 1939, s.14, 15, 16, 17).

1945 Yılında yayınlanan “CHP Halkevleri Temsil Kolları İçin Kılavuz” isimli broşür bu kolun çalışmaları için yönlendirici bir kaynak olmuştur.

Halkevlerinde ilk sahnelenen oyun Faruk Nafiz Çamlıbel’in yazdığı “Akın” isimli oyun olmuştur. Halkevlerinin açılışında hazırlanan bu oyunu Ankara’da beş günde altı bin kişi izlemiştir. Aşağıda, halkevlerinin ilk döneminde sahneye kopan piyeslerle yazarlarının isimlerini belirten bir liste verilmiştir (Listede yer alan piyesler Halkevi mecmualarından derlenmiştir).

Tablo 8. Halkevlerinde Sahnelenen Piyeler ve Yazarları

<u>PİYESİN ADI</u>	<u>YAZARI</u>
Babaların Günahı	Mühendis Galip
Beyaz Kahraman	Aka Gündüz
Sönmeyen Ateş	Nahid Sırrı Örik
İstiklal	Reşat Nuri Güntekin
İkizler	Aka Gündüz
Mavi yıldırım	Aka Gündüz
Özyurt	F. Nafiz Çamlıbel

Mete	Yaşar Nabi Nayır
Sakaryanın Tayyarecisi	Milli Savunma Bakanlığı
Himmetin Oğlu	A. Nuri Sekizinci
Hedef	Yunus Nüzhet
Ergenekon	Nihad Şevki
Çoban	B. Kemal Çağlar
Son	A. Nuri Sekizinci
Knok	Ali Suha
Kozanoğlu	Abdullah Ziya Kozanoğlu
Belkıs	A. Nuri Sekizinci
Tırtıllar	Münir Hamdi
Düşünüş Ayrılığı	Servet Şefik
Akın	F. Nafiz Çamlıbel
Kahraman	F. Nafiz Çamlıbel
İnkılap Çocuklar	Yaşar Nabi Nayır
Şeriye Mahkemesi	A. Nuri Sekizinci
Uyanış	Kazım Nami Duru
10 Yılın Destanı	Halid Fahri Ozansoy
Köy Muallimi	Aka Gündüz
Yarım Osman	Aka Gündüz
Atilla	B. Kemal Çağlar

Bir fikir vermek üzere Halkevlerinin sahneye koyduğu temsillere ve izleyici sayısına ilişkin bir liste aşağıda yer almaktadır (Derlenen Kaynaklar: Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1934, s.222; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1935, s.202; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s.200, 208; Necip Ali Halkevleri Yıldönümü Notlar; Ülkü, 1934, s.111; Halkevleri 1940, 1940, s.20):

Tablo 9. Temsil Şubesinde Sahnelenen Temsil Sayısı

YIL	Sahneye Konulan Temsil Sayısı	İzleyici Sayısı
1933	511	478000
1934	539	
1935	847	
1939	2921	918400

Halkevi sahnelerinde verilen temsiller her yıl giderek artmış, 1933 yılında 511 temsil verilmişken, bu sayı 1939'da 2921'e yükselmiştir (CHP, 1945, s.20, 21).” Temsillere verilen önem öyle büyüktür ki; bir Halkevinin Halkevi olabilmesi için sahip olması gereken temel öğelerden biri sahne olmuştur.

1935 Yılında en fazla temsil, 73 temsille Ankara'da verilmiştir. Ankara'yı 67 temsille İstanbul ve 34 temsil ile Kastamonu izlemektedir. Kastamonu Halkevinin bu koldaki yoğun çalışması dikkati çekicidir.

1940 yılına ait Halkevleri broşüründe sahneye konan temsiller gösterilen ilgi şöyle anlatılmaktadır: “Halkevlerinin eğlenip görmeye, telkin edilip öğrenmeye hazır kalabalıkları en kolay kendine çeken çalışmaları başında temsil gelmektedir. İlkel dekor ve makyajlarla yapılan temsiller bile bir kaç defa daha oynamayı gerektirecek bir ilgi ile karşılanmaktadır. Yapacakları telkin muhasebelerine ve fikir

hasbühallerine toplu bir ilgi çekmek isteyen Halkevleri en tesirli çare olarak o günkü programlarına büyük küçük bir temsil ilavesini düşünmektedir (CHP, 1940, s.14).”

Görüldüğü gibi temsiller ve sinema filmleri, dramatik yapıları nedeniyle halkın belki de en fazla ilgisini çeken iletişim araçlarıydı. Halkın günlük yaşamdan uzaklaşarak eğlenirken öğrenebilecekleri ve düşünebilecekleri etkinliklerdi.

Kültür ve ideoloji aşlamak için en fazla kullanılan iletişim araçlarından biri de sinemadır. Oysa 1930'lu-1940'lı yıllarda tam bağımsızlıkçı bir politikaya sahip Türk devleti Halkevlerinde kendi ulusal kültürünü oluşturmaya çalışıyor, sinema ve temsilleri bu politika doğrultusunda özenle seçiyor, hatta kendi eliyle çektiği filmleri gösteriyordu. Örneğin bir Halkevi tarafından Kırkpınar güreşlerini anlatan bir film çekilmiş; ayrıca Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından çekilen on beş filmin faydalı görülen bölümleri seçilerek yeni bir film yaptırılmıştır. Dışardan sağlanan filmler de bulunmaktadır; ancak bu filmler, Halkevlerine uygun kültür filmleri arasından seçilmektedir (CHP, 1945, s.14).

Temsil kollarınca sahneye konan piyesler nitelikleri açısından bazı eleştirilere de uğramıştır. Örneğin: Sabahattin Eyüboğlu, Mavi ve Kara adlı kitabında, Halkevinde sahneye konan piyeslerden şöyle söz etmektedir: “Bir zamanlar okullarda Halkevlerinde bir yerli tiyatro salgını vardı. Sahneye sözüm ona Memleketimizin insanları konurdu. İnsan olmadıkları için Türk de olamayan yerli kılıklara bürünmüş birtakım yersiz kahramanlar, en büyük sözlerle, en küçük gerçeğe varamadan yürekler acısı bir oyuna girer, seyirciyi tiyatrodan da, yerli gerçekten de soğuturlardı. O yoldan ne memlekete gidebilirdik, ne de tiyatroya” (Eyüboğlu, 1994, s.252).

Sabahattin Eyüboğlu'nun bir sanatçı duyarlılığı ile getirdiği bu eleştirinin belki haklılık payı vardır; ancak Halkevi sahnelerinin belli amaçlarla kurulmuş amatör sahneler olduğu ve salt temsil sahneye koymaktan öte işlevler üstlendiği de

unutulmamalıdır. Nitekim 1939’da yayımlanan Halkevi kitapçığında bu konuya değinilerek şöyle denmiştir: “Halkevi sahneleri, elbette Türk milletinin ideali bir sahne değildir. Ancak, kadının sahneye çıkışının ve alelumum sahnenin bu memlekette yakın zamanlara kadar haksız yere uğradığı lanetlemeyi göz önüne getirince, Devlet ve Parti eliyle tutulan bir sahne hareketinin ne derin bir manayı ihtiva edeceği kolaylıkla anlaşılabilir. Sadece bu bakımdan bile önemli bir ifade olan Halkevi sahnesinin gayretli amatörler elinde yer yer muvaffak olduğunu da söylemek zevkli bir kadirşinashık olur (CHP, 1939, s.4).”

Temsil şubesinin üye sayısı hakkında bir fikir edinmek üzere aşağıdaki rakamlar verilmiştir (Derlenen Kaynaklar: Necip Ali Bey’in Nutku, Ülkü, 1933, s.111; Halkevleri 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1934, s.89; Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1935, s.155; Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s.145).

Tablo 10. Temsil Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı

YIL	Üye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	1433		
1933	3033	422	2611
1934	4072	437	3635
1935	4974	716	4258

4.SPOR ŞUBESİ

“Spor şubesinin amacı, spordan milli karakteri kökleştirmeye, milli bünyeyi sağlamlaştırmaya, memlekete sıhhatli, ahlaklı ve mert insanlar yetiştirmeye yarayan bir araç olarak yararlanarak belirli ilkeler doğrultusunda çalışmalar

yapmaktır. Milli sporlarımızın canlanmasına çalışmak, mahalli şartlar ve imkânlardan faydalanarak sporun her çeşidini gençler arasında yaymak, yarışmalar düzenlemek bu şubenin çalışma programını oluşturur (CHP, 1939, s.4).”

Halkevlerinin kuruluşundan beri ismi hiç değiştirilmemiş olan iki şubesinden biridir.

Spor şubesi açılırken öncelikle, sporun ve bütün beden hareketlerinin bilimsel yöntemler ve kurallar içinde sistemli ve planlı bir şekilde yapılması gerektiği düşüncesinden hareket edilmiştir (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934: m. 42,43). Spor kulüplerinin yurdun her bir tarafında açılması ve gençlerin bu kulüpler bünyesinde çalışmalarının yararlı olacağı düşünülerek Halkevlerine bunu sağlamak görevi verilmiştir. Devletleştirilmiş olan “beden eğitimi” alanında Halkevlerine verilen görev, Beden Eğitimi Kanunu'nun 14. maddesine göre şu şekilde belirlenmişti: “Halkevleri kendi mensuplarına ve arzu edenlere kapalı veya açık salonlarında, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü ile müşterek olarak tertip edilecek programlara göre jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, salon oyunları ve milli rakslar gibi beden eğitimi hareketlerini yaptırabilirler”. Yasa ve yönetmeliklerden de anlaşılacağı gibi Halkevlerinin spor şubeleri kendilerine mahsus bir spor kulübü açmayı hedeflememiş, mevcut bütün spor kulüplerini desteklemek ve yardımda bulunmayı amaçlamıştır.

Bu şube çalışmalarında dikkati çeken bir başka husus, o zamana kadar sporun yalnızca gençliğe mahsus bir uğraş sayılması düşüncesini ortadan kaldırması olmuştur. Halkevi şubelerinde her yaştaki kişilerin kendine göre yapabilecekleri spor hareketleri olduğu düşüncesi egemendir. “Sağlam fikirler, sağlam insanların arasında bulunur” prensibiyle hareket edilmiş ve spor ulusal karakteri kökleştirmeye, memlekete sıhhatli, ahlaklı mert insanlar yetiştirmeye hizmet eden bir araç olarak görülmüştür (İğdemir, 1974, s.123).

Spor dalları içinde jimnastik en başta sayılmıştır. Haftanın belli günlerinde arzu edenlere belli bir program çerçevesinde jimnastik yaptırılacağı, derslerin alanında uzman kişiler, beden eğitimi öğretmenlerinin vereceği açıklanmıştır, “Jimnastik” bugünkü anlamında kullanılmamıştır(Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m. 55). Jimnastikle zindeliği sağlayan ve organları çalıştıran spor hareketleri kastedilmiştir.

Ulusal sporlarımızdan olan güreş ve ciride özel bir önem verilmiştir. Halkevlerinde yapılacak diğer sportif çalışmalar arasında eskrim, boks, dağcılık, kayak, yüzmeye, kürek, yelken, avcılık, bisiklet, yürüyüş, okçuluk sayılmıştır. Halkevleri Çalışma Talimatnamesinde belirtilen spor dalları yanında atletizm, voleybol, basketbol, tenis ve güreş atma gibi dallarda da etkinlikler gerçekleştirilmiştir (CHP, 1943, s.13).

Ülkeyi tanımak için geziler yapılması da bu şubenin görevleri arasındadır.

Spor çalışmaları için 1940 yılında 50 Halkevinde salon, 60 Halkevinde avlu, 18 Halkevinde avlu ve jimnastik aleti, 15 Halkevinde güreş mineleri, 50 Halkevinde Voleybol aracı, 7 Halkevinde basketbol aracı, 30 Halkevinde satranç takımı, 6 Halkevinde kayak malzemesi, bulunmaktaydı. 12 Halkevi şubesi dağcılık, 14 Halkevi şubesi su sporları ve 30 Halkevinde cirit dalında çalışmalar yapıyordu (CHP, 1940, s.17).

1939 yılında kayak sporuna ağırlık verilmiş, Bursa Halkevi ne 30, Kütahya Halkevi ne 24 çift, Kars, Sarıkamış, Sivas, Kayseri. Van, Bitlis, Muş, Ağrı, Hasankale, Bolu, Gerede, Halkevlerine 10'ar çift, Erzurum ve Ankara Halkevlerine ise yirmişi çift kayak ve kayak ayakkabısı gönderilmişti (CHP, 1941, s.44).

1935 Yılında 47.579 kişiye 1867 kursla spor dersi verilmiştir. 1940 yılında ise 612 spor gezisi düzenlenmiş ve bu gezilere 21.723 kişi katılmıştır. Geleneksel sporlarımızdan yağlı güreşi desteklemek amacıyla Kırkpınar güreşleri yıllarca

Halkevleri tarafından düzenlenmiştir (CHP Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, 1940, s.45).

Şubenin üye sayısı ise şu şekildeydi (Derlenen Kaynaklar: Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1934, s.117; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1935, s.161; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s.153):

Tablo 11. Spor Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı

YIL	Üye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	2944		
1933	6568	138	6430
1934	9156	145	9011
1935	13367	280	13087

Rakamlardan anlaşıldığı gibi tüm uğraşlara karşın kadınların sosyal çalışmalara katılmaları oldukça kısıtlı olmuş, özellikle spor şubesinde çok az sayıda kadın üye yer almıştır.

5. İÇTİMAİ YARDIM ŞUBESİ

Bu şubenin ilk adı “İçtimai Yardım Şubesi” iken, 1935 yılında Sosyal Yardım Şubesi adını aldı. Şube varlığını Halkevlerinin ilk kez kapatılışına kadar sürdürmüştür.

Sosyal yardım kolları Türk milletinin en büyük özelliği olan, muhtaçlara, din ve millet farkı gözetmeksizin yardım elini uzatma özelliğinin teşkilatlı ve en yararlı şekilde geliştirilmesine çalışmıştır. Muhtaçlara yardım etmek, dispanserler veya gezici doktorlarla hastaların imdadına koşmak, okullardaki çalışkan ve fakir

çocukları koruyarak ihtiyaçlarını sağlamak, işsizlere iş bulmak, halkın sağlık bilgisini artırmak için konferans, kitap, broşür, levha ve filmlerden yararlanmak, sosyal yardım için gereken bütün tedbirleri almak ve memlekette sosyal yardım fikrini yaymak bu kolun belli başlı amaçları arasındadır (İğdemir, 1974, s.124).

Bu amaçlardan yola çıkan birçok Halkevi yalnız kendi şubelerine verdiği paralı müsamere kaydından yararlanarak diğer şubelerle el ele toplantılar, eğlenceler düzenlemişler ve elde ettikleri kazancı en gerekli yerlere harcamak için tedbirler almışlardır (CHP, 1937, s.14).

Şubenin amacı, yönetmelikte ise bu şekilde belirtilmiştir: “Halkevinin bulunduğu yerdeki yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, malûller, yaşlılar ve hastalar gibi kişiler hakkında toplumun şefkat ve yardım duygularını uyandırmak ve yükseltmek”(Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m. 47). Bu amaca ulaşmak için öncelikle yapılacak çalışmalar ise şu şekilde sayılmıştır;

- a. Yurtta bulunan hayır kuruluşlarının daha yararlı ve verimli şekilde çalışmalarını sağlamak üzere ilişkilerde bulunur. Kimsesizler yurdu, çocuk doğum ve bakım evleri, kreş, işçi tedavi ve öğrenci yurtları gibi sosyal yardım kuruluşlarının açılmasını teşvik eder.
- b. Kimsesiz öğrencilerin elbise, yemek ve barınmalarıyla ilgilenir.
- c. Tedavi, kurumlarında yatırılarak bakılmaları gereken muhtaç hastaların hastanelere kabul ve tedavilerini sağlar.
- d. Evlerinde yatan kimsesiz hastalara ve doğum yapan muhtaç kadınlara yardım yapar.
- e. Köylerden gelen tedaviye muhtaç çiftçi ve ailelerinin şehir ve kasabalarda barındırılmasına ve tedavisine yardım eder yoksul işçiler ve aileler hakkında aynı yardımlarda bulunur.

- f. İşsizlerin iş bulmalarına yol gösterir, darlık içinde kalmış vatandaşlara yardım eder.
- g. Çocukların dilencilik etmemeleri için gereken yardımları yapar.
- h. Cezaevlerindeki muhtaçları gözetir.
- i. Halkın sağlık bilgisini artıracak konferanslar verir, bu konuda filmler gösterir.
- j. Halkevlerinde parasız muayene yeri açar, buna olanak yoksa devlet hastanelerinde belli günlerde ücretsiz muayene yapılmasını organize eder. Köy gezilerine doktorların da katılmasına ve gidilen köylerde sağlıkla ilgili sorunların saptanmasına aracılık eder (CHP, 1940, s.67).

Bu hizmetlerin yürütülebilmesi için gerekli kaynaklar müsamere, balo, gezi organizasyonları, temsil şubesinin yılda üç defayı geçmemek üzere bu şube yararına vereceği temsiller, aynı şekilde güzel sanatlar şubelerini yılda üç defayı geçmemek üzere bu şube yararına vereceği konserlerden sağlanır. Halkevlerinin uygun yerlerine yardım kutuları da asılabilir.

1940 Yılında 44.596 kişinin muayenesi yapılmış, 11.668 kişiye ilaç verilmiştir. Yardımda bulunulan kişi sayısı 32.838, olup 33.983 lira para yardımı, 37589 kilo yakacak, 37.393 takım giyecek, 59.171 kilo yiyecek yardımı yapılmıştır (CHP, 1940, s.73-74).

1945 Yılında ise 25.000'den fazla insanın muayenesi yapıp 12.000 kişiye ilaç, yiyecek, giyecek ve para yardımı yapılmıştır (CHP, 1945, s.18).

1940 Yılında 270 Halkevinin bu şubesi vardı (CHP, 1940, s.49).

Aşağıda üye sayısı hakkında derlenebilen rakamlar verilmiştir (Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1934, s.93; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet

Raporları H lasası, 1935, s.167; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları H lasası, 1936, s.161; Necip Ali Bey'in Nutku,  lk , C.1, S.1, Mart 1933, s.112):

Tablo 12. Sosyal Yardım Şubesini Yıllara Göre  ye Sayısı

YIL	�ye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	2533		
1933	5057	536	4521
1934	6640	880	5760
1935	7844	1103	6741

1940 yılında Halkevi çalışmalarına bakıldığında sosyal yardım etkinliklerinin  n sırada yer aldığı görülür. Devletin sosyal hizmet ve sağlık örgütlerinin zayıf kalması nedeniyle aradaki boşluğu Halkevleri kapatmaya çalışmış, devletle vatandaş arasında bir bağ kurmuştur.

6. HALK DERSHANELERİ VE KURLAR ŞUBESİ

Bu kolun amaçları, okuma ve yazmayı halk arasında geniş  l de yaymak, halkın bilgisini artıracak dil ve uzmanlık kursları açmak, teknik bilgileri halk arasında yaymak, el sanatlarını teşvik etmektir (İğdemir, 1974, s.124).

Bu şubenin öncelikli hedeflerinden biriside halkın bilgisini yükseltecek her türlü yetiştirme hareketlerinin ilerleyip genişlemesini sağlamak ve korumaktır. Açılan kurslar şunlardır; Türkçe, temel fizik, temel kimya, dikiş, nakıs,  t -kola, şapkacılık,  i ek ilik, muhasebe, bağcılık, arıcılık, elektrikçilik, yabancı dil, hesap, daktilo, tarih ve yurt bilgisi, müzik, resim, fotoğrafçılık, itfaiyecilik, köy kâtiplerini yetiştirme, telgrafçılık, bahçıvanlık, kitap ciltlemek (CHP, 1940, s.66–67).

İlke olarak, kursları Halkevi mensuplarının fahri olarak vermeleri benimsenmiştir. Eğer Halkevlerinde böyle biri bulunmazsa ücretli öğretmen tutulabilir (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m.82). Kurs sonunda başarılı olanlara Halkevi salonlarında törenle diploma verilmiştir.

Halkevi şubeleri arasında en yoğun çalışmalarda bulunanların başında bu şube gelmektedir. Bu şubenin açtığı kurslarla yetişkin nüfusun okuma yazma oranı yükselmiş, ayrıca toplumsal kültür düzeyinin yükselmesi de sağlanmıştır. Atatürk, bu şubeye büyük önem veriyordu. Halkevlerinin açıldığı, gün gönderdiği mesajda şunları söylemişti: “Millet, şuurlu birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlanmalıdır. En kuvvetli ders vasıtalarına, en yetişkin muallim ordularına malik olmak kâfi değildir. Halkı yetiştirmek, halkı bir kütle haline getirmek için ayrıca bir milli halk mesaisinin tanzimini ihmal etmeyeceğiz”. Halkevleri bu amaca ulaşmış, çağdaş insan yaşayışının doğduğu, belirlediği bir ortam olmuştur (Göğüş, 1974, s.176).

Halkevleri; halkçılık ilkesine bağlı kalınarak Türk halkını uyandırmak, bu uyanışın gücüyle, halkı gerçek bir halk yönetimi sürecine hazırlamak işlevini bilhassa bu şube aracılığı ile yerine getirmiştir. Atatürk, Halkevleriyle, devrimin haksız olamayacağı, haksız gelişmeyeceği, halk yönetiminin ancak somut, bilinçlenmiş halk kaynağıyla gerçekleşebileceğini göstermek istemiştir (Kansu, 1974, s.184, 185).

Bu şubenin çalışmaları hakkında aşağıdaki rakamlar verilebilir (CHP: 1940, s.63):

Tablo 13. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubelerinde Kurs Açan Halkevleri Sayısı ve Katılan Kişi Sayısı

YIL	Kurs Açan Halkevi	Katılan Kişi Sayısı
1938–1939	87	5034
1939–1940	118	13747

Kursların en önemlisi Türkçe okuma yazma kursu olmuştur. Yeni bir alfabenin benimsendiği, okuma-yazma oranının düşük olduğu bir ortamda okuma-yazma kursları büyük hizmet görmüş ve ilgi çekmiştir.

Türkçe okuma-yazma kurslarından sonra en fazla ilgi gören kurslar yabancı dil, biçki dikiş, müzik, çiçekçilik-şapkacılık, stenografi kursları olmuştur. Kurs konulan, yörelere göre değişiklik göstermiştir. Örneğin; Aydın Halkevi konservecilik, Tekirdağ Halkevi bağcılık, Bursa Halkevi İpek Filatür, Erzurum, Gümüşhane, Kars ve Ağrı Halkevi dokumacılık kursları açarak halkı çevrenin özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirmişlerdir (CHP, 1945:15).

Halkevlerinin kursları özellikle halka Türkçe okuma-yazma öğretme konusunda çok önemli bir işlev görmüş, halk eğitimini yurdun dört bir köşesinde halkın ayağına kadar götürmüştür. Halkevlerinin bulundukları yörelerin ekonomik ve coğrafik özelliklerine göre açtıkları kurslar da yöre halkının ekonomik faaliyetlerinde ve günlük yaşamlarında faydalı olarak tam anlamıyla bir halk eğitimi örneği vermiştir.

Üye sayısı ise, Halkevlerinin ilk yıllarında şöyleydi (Derlenen Kaynaklar: Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1934, s.113; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1935, s.173; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s.169; Necip Ali Bey'in Nutku, Ülkü, C.1, S.2, Mart 1933, s.112):

Tablo 14. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı

YIL	Üye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	2509		
1933	3646	488	3158
1934	4519	603	3916
1935	3339	403	2936

7.KÜTÜPHANE VE NEŞRİYAT ŞUBESİ

Her Halkevinde bir kütüphane ve okuma odasının bulunması Halkevinin ilk şartlarından sayılır. Halkevinin bulunduğu yörede başka kütüphane varsa bunlarla işbirliği yapılması, Halkevi dışındaki farklı yerlerde ve yakın köylerde de okuma odaları açılması, seyyar kütüphaneler düzenlenmesi, bu kolun görevleri arasındadır. Ayrıca kahvelerde sahiplerinin onayıyla okuma günleri düzenlenir ve güzel okuma yeteneğine sahip bir yurttaşa uygun görülen eserler yüksek sesle okutularak halka dinletilirdi (CHP, 1940, s.18).

Kütüphane ve neşriyat şubesinin bir görevi de Halkevlerinin bütün yayınlarını bastırmak ve dergiler hariç tüm yayınları parasız olarak dağıtmaktır (CHP, 1940, s.27).

Bu şubeye büyük önem verilmiş ve bir yerde Halkevi açılabilmesi için mutlaka bu şubenin bulunması koşulu aranmıştır. Buna gerekçe olarak da kütüphanelerin halkın bilgi düzeyinin ilerlemesinde en büyük etken olması gösterilmiştir (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m. 89).

Gerçekten, halk terbiyesiyle uğraşan kültür kurumlarının ilk önce kuracakları şey, bir kütüphane olmalıdır. Halkın kültür seviyesini yükseltmenin halka Kemalizmin esaslarını, milli tarihimizi öğretmenin ve her türlü bilgiyi halk arasında yaymanın ancak bu konuları dair yazılmış kitapları halka okutmakla mümkün olacağı düşünülürse, Halkevlerinin bu koluna düşen ödevin önemi daha iyi kavranır (İğdemir, 1974, s.124).

Halkevleri kütüphaneleri için rehber bir kitap hazırlatmıştır. “Hazırlanan bu küçük rehberde bazı Halkevlerinin ayrıca mütehasıs bir kütüphane memuru bulunduramayacağı keyfiyeti göz önünde tutularak kütüphanecilik metotları oldukça sadeleştirilmiş ve herkesin anlayabileceği bir şekle konmuştur. Bu metotlara riayet

edildiği takdirde de her Halkevi modern bir surette tasnif edilmiş idaresi kolay bir kütüphaneye malik olabilir. Zengin ve çok kitabı olan Halkevleri ayrıca mütehassıs bir kütüphane memuru bulundurabilirler”(İğdemir, 1939, s.5).

Halkevlerinin, kütüphanelerini bütün halka açabilmek ve halkın azami derecede faydalanmasını sağlamak için düzenlemeler yaptığını gene bu kılavuzda görüyoruz. “Halkevleri kütüphaneleri mümkün olursa sabah 9’dan gece 21, 22’ye kadar açık bulundurulmalıdır. Çünkü Halkevleri kütüphanelerine devam edecek memur, işçi, esnaf vesaire gibi halk kitleleri ekseriya akşam iş saatlerinin dışında okumak için vakit bulabilirler. Esasiye Halkevi kütüphaneleri de bu sınıf halk için en ziyade faydalı olacak müesseselerdir. Cumartesi ve Pazar günleri kütüphanelerin açık olması lazımdır. Kütüphanelerin tatil günleri başka günler olmalıdır” (İğdemir, 1939, s.61).

Halkevlerine alınan kitaplar şu kaynaklardan sağlanmaktaydı:

- 1- Devlet Dairelerinden
- 2- Dil ve Tarih Topluluklarından
- 3- CHP Genel Sekreterliğinden
- 4- Vatandaş bağışları ile
- 5- Satın alma yolu ile

Vatandaşlardan gelen ve satın alınan kitaplar temel kriterlere uyup uymadıklarının kontrolü için Halkevi başkanlarınca incelenirdi. Koşulları yerine getirmeyenler CHP'nin Genel Sekreterliğine gönderilirdi. Yurtdışından gelen resim ve reklâm içeren tüm yayınların da hemen Genel Sekreterliğe gönderilmesi gerekiyordu (Karpat, 1973, s.81).

Kütüphaneye girmesi yasaklanan kitaplar ise şu tür kitaplardır;

- a. Türk inkılâbı ideolojisine uymayan kitaplar,
- b. Dini nitelikte olan kitaplar,
- c. Yabancı rejim ve ideolojileri tasvir eden kitaplar,
- d. Hurafeleri, geri ve irticai zihniyeti amaçlayan kitaplar,
- e. Bedbinlik telkin eden, cinayet, intihar gibi olayları tasvir eden kitaplar,
- f. Şehvet ve ihtiras eğilimlerini kamçılayan ve gençleri kötü alışkanlıklara teşvik eden kitaplar (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m. 90).

Tüzükler, Halkevi Kütüphanelerinde bulunabilecek kitap tiplerini katı bir şekilde düzenliyordu. Tüm dini yayınlar, Türk devriminin ideolojisine karşıt kitaplar, Türklerin ulusal çıkarlarına ve bilime aykırı görüşleri veya yabancı rejim ve ideolojileri anlatan kitaplar kütüphanelerde bulunmuyordu. Aynı şekilde kütüphanelerin gerici eğilimleri yansıtan, moral bozucu, kötümser ya da cinayet ve intiharları anlatan ya da gençlere kötü alışkanlıklar öğreten kitaplar bulundurması da yasaktı (Karpas, 1973, s.80).

Düşünce kontrolünün başta gelen temsilcisi olan Genel Sekreter ve Basın Genel Müdürlüğü periyodik olarak, ahlaki, siyasi ve toplumsal eksiklikleri yüzünden Halkevi Kütüphanelerine alınmayacak kitap ve oyunların listesini yayımlıyordu (Karpas, 1973, s.80).

Kütüphanede aynı kitaptan birden fazla sayıda varsa, fazla nüshalar değiştirilir. Değişik vesilelerle, örneğin bazı, şair ve yazarların doğum ve ölüm yıldönümlerinde, belli olayların Yıldönümlerinde kitap sergileri açılır (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m. 100, 103.).

Halkevleri ilk açıldığında okuma-yazma oranı çok düşük olduğu için okuryazar olmayanların da kitaplardan yararlanabilmesini sağlamak amacı ile

yönetmeliğe, uygun zamanlarda okuma günleri düzenleneceği, mahalle ve köy odalarında okuma yeteneği iyi olan bir vatandaşın uygun görülen bir yapıtı yüksek sesle vatandaşlara okuyacağı hükmü konulmuştur (Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi, 1934, m.58). Bu hüküm 1940 Yılında kabul edilen yönetmelikte yer almamıştır.

Kütüphanelerden okuyucuların en üst düzeyde faydalanabilmeleri için kütüphane rehberinde “okuyucuya tavsiye” başlığında şu hususlar belirtilmiştir”;

Bu tavsiyeler Halkevleri kütüphanelerinde levha halinde göze görünecek yerlere asılırsa iyi olur:

1. Vazifeniz zamanında kitap okumayınız. Uzun müddet te okumayınız; zira dimağınız yorulur ve lâzım olan dikkatten mahrum olursunuz; kitabın ruh ve manasına nüfus edemezsiniz.
2. Yalnız iyi kitapları okuyunuz. Mütalâaya hasredeceğiniz vaktin kıymeti vardır. Fena kitaplar zevkinizi bozar, istifadenizi mucip olmaz; hâlbuki iyi kitapların mütalâasıyla istifadeniz daimî olur.
3. Yasınıza ve izanınıza elverişli olmayan kitapları okumayınız. Her mide kuvvetli yemekleri hazmedemediği gibi; her dimağın da hazmedemeyeceği efkâr ve malûmat mevcuttur. Güçlülkle anlayabileceğiniz kitapların mütalâa sına kendinizi tedrici surette alıştırtınız.
4. Hissiyat ve efkârınızı yükseltecek kitapları daima iki kere okuyunuz, bu suretle daha iyi anlarsınız. Tekrar okunan bir kitap fazla zevk bahşeder.
5. Mütalâa ettiğiniz asar hikâye ve romanlara münhasır olmasın. Eş'ar ve manzumeleri, malûmatı umumiyeiyi tevsî eden asarı da okuyunuz. İnsanlık ve tabiatın tarihi, herkesin bilmesi icap eden malûmatın esasını teşkil eder. Çocukluk devresinde sizi alâkadar etmeyen birçok şeylere tesadüf edersiniz ki sizin için bir kıymeti haizdir.

6. Yavaş ve dikkatle okuyunuz. Kitap yapraklarını çevirirken parmaklarınızı tükürüklemeyiniz. Sâri hastalıklılara ödünç kitap vermeyiniz. Birçok hastalıklar kitap vasıtası ile bulaşır (İğdemir, 1939, s.67).

Kütüphane ve Neşriyat Şubesinin kitap ve okuyucu sayısı da şöyleydi (Derlenen Kaynaklar: Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları, 1934, s.21; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları, 1935, s.124; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları, 1936, s.204; CHP 1940 Halkevleri, 1940, s.74–75):

Tablo 15. Kütüphane ve Neşriyat Şubesinin Kitap ve Okuyucu Sayısı

YILLAR	KİTAP SAYISI	OKUYUCU SAYISI
1933	59.444	149.949
1934	97.187	428.274
1935	106.551	620.687
1940	389.618	1.719.292

CHP, Halkevlerini desteklemek için çok sayıda kitap göndermiştir. Halkevlerinin kütüphanecilik girişimi 1933 yılında 59444 kitapla başlamış, bu ilk yıl kütüphanelerden 150000 kişi yararlanmıştır (CHF, 1935, s.204). Her sene hızla artan kitap sayısı 1939'da 349000'e çıkmış, okuyucu sayısı 2 milyonu aşmıştır.

1939 yılında Halkevi başına 1133 kitap, 5454 okuyucu düşmektedir (CHP, 1940, s.19). İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre 1944–1945 yılları arasında Halkevi Kütüphanelerinden en fazla yararlananlar, sırasıyla öğrenciler, öğretmenler, sivil, askeri memur ve subaylardır. Aynı istatistiğe göre; 1945 yılında Halkevlerinde 395, Halkodalarında 366 kütüphane bulunmaktadır. Buralardaki toplam kitap sayısı ise 722 bine ulaşmıştır (TC.Başbakanlık, 1946, s.37).

Şubenin üye sayısına ilişkin olarak da şu rakamları vermek mümkündür (Derlenen Kaynaklar: Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları, 1934, s.97;

Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları, 1935, s.179; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları, 1936, s.177; Necip Ali Bey'in Nutku, Ülkü, C.1, S.2, Mart 1933, s.113):

Tablo 16. Kütüphane ve Neşriyat Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı

YIL	Üye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	1199		
1933	2338	396	2848
1934	3354	545	4231
1935	3334	382	2952

Kütüphaneleri en çok kullananlar öğrencilerdir. Böylece Halkevleri, vatandaşları daha çok öğrencilik yıllarında onlara uygun ders çalışma ortamları sağlayarak kendisine çekmiştir. Birçok şehir ya da kasaba ve köy kütüphaneyi Halkevi ile tanımış, gazete ve dergi okumak için bile olsa halk kütüphanelerden yararlanmış ve okuma alışkanlığı edinmiştir. Kültürü yazılı olarak saklayan ve ileten en önemli öğeler olan kitaplar kütüphanelerde halka sunulurken yararlanmaları ve belli bir doğrultuda olsa da bu kültürü edinmeleri amaçlanmıştır. İnkılâplara karşı olan yayınların ve farklı ideolojilere ait kitapların bulunmaması, halkı öncelikle ülkede var olan sistem ve bu sistemin ideolojisi hakkında bilgilendirmek ve farklı yönelimlere karşı sistemi korumak amacını taşımaktadır.

8.KÖYCÜLER ŞUBESİ

Köycülük şubesi asıl görevi; köylerin toplumsal, sıhhi, ruhsal gelişmelerine ve köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve birlik duygularının güçlenmesine çalışmaktır (İğdemir, 1974, s.125).

Halkevlerinin temel amacı olan kitlelerin inkılâp ilkeleri uyarınca eğitimi, Köycülük şubesi sayesinde gerek düşünüşte gerekse yaşayışta modernleşme

abalarının en yavaş yürüdüğü kırsal kesim insanına ulaşmayı hedeflemektedir. Ayrıca, halk ile aydın kesim arasındaki uçurumu kapatmak, aydınlara halkın öz değerlerini yani ulusal kültürü tanıtırken halka da uygarlığı ve Cumhuriyet rejiminin ilkelerini aşlamak yönündeki ikili hedef bu kolun çalışmalarında belirleyici olmuştur (Karpat, 1973, s.55).

“Halkevlerinin Atatürkçü karakterini yansıtan etkinliklerinden önde geleni olan Köycülük şubesi taşıdığı önem, hizmetlerin köye götürülmesi, çalışmaların köyde yapılmasıdır” (Gedikoğlu, 1974, s.145). Köye yönelik organizasyon faaliyetlerinde en çok kullanılan yöntem ise yüz yüze iletişim ve toplum önderlerinden yararlanmadır. Dolayısıyla Köycülük kolunun etkinlikleri tam anlamıyla bir halkla ilişkiler çabasıdır.

Halkevliler bu faaliyetler kapsamında sık sık köylere giderler, uygun mevsimlerde köylerde törenler, bayramlar düzenleyerek temsiller verirler. Doktorlarıyla hasta köylüleri muayene ve tedavi ederler. Belirli bir köyü ele alarak bu köyün kalkınması için gereken çalışmaları yaparlar, köyün iktisadi durumunu düzeltmeye sıhhat işlerini yola koymaya çalışırlar, suyu ile, okulu ile meşgul olurlar. Halkevli Köylünün şehirdeki işlerine aracılık eder. Devlet dairelerindeki işlerini takip eder. Kısacası, talimatnamenin çizdiği programa göre köy kalkınması, köylü ile kentli arasındaki bağlılığın artması, temiz ve zengin Türk köyünün yaratılması ülküsü Halkevlerinin bu kollarına düşen en önemli ödevdir (İğdemir, 1974, s.125).

Halkevlerinin Köycülük Şubesi Dershane ve Kurslar Şubesi ile işbirliği yapmış ve köylülerin mektuplarının yazılması, muhtaç köylü çocuklarının okutulmasını sağlamıştır. Köy öğretmenleri ve eğitimcileri bu şubenin doğal üyeleri sayılmıştır. Halkevlerinin kurulduğunda Türkiye'de 40 binden fazla köy olduğu, nüfusun dörtte üçünün köylerde yaşadığı ve köylerde okuma yazma oranının çok düşük olduğu göz önünde tutulursa, bu şubenin önemi ve işlevi ortaya çıkar.

1940 Yılında 317 Halkevinde bu şube vardı (CHP, 1940, s.53). Köycülük şubesinin; köy gezileri, kurslar ve mektup yazma etkinliklerinin dışında köylerde tarımla ilgili, konferanslar verilmesi, kukla, karagöz oynatılması, ödünç kitap verilip okuma odaları açılması, köylerde tiyatro oynanması, film gösterilmesi çalışmaları olmuştur. Üye sayısı şu şekildedir (Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasaları, 1934, s.101; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1935, s.185; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s.185):

Tablo 17. Köycüler Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı

YIL	Üye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	2968		
1933	6033	110	5923
1934	9335	407	8928
1935	10.594	348	10.206

“İlk açıldıklarında bu amaçlarla 400 köye hitap eden Halkevleri, 1940 yılında 1900 köye ulaşmıştır” (Muğulkoç, 1974, s.145). Kemal Karpat (1974, s.61) Halkevleri makalesinde, tüm bu çalışmalara karşın, köylerin ihmal edilmiş olduğunu ve köycülük kolunun programının kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerle karşılaştırılamayacak kadar yetersiz olduğunu söyler.

9. MÜZE VE SERGİ ŞUBESİ

Bu şube 1940 Yılında yönetmelik değişikliği sırasında “Tarih ve Müze Şubesi” adını almıştır. Başlangıçta ise bu şube Halkevi müzesi ve sergiler grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştı. Müze grubunun görevleri şunlardı;

1. Mensup olduğu Halkevi yöresindeki tarihi eser ve anıtların korunması için resmi makamları aydınlatmaktır.
2. Eğer Halkevinin bulunduğu yerde müze varsa onları zenginleştirmeye yoksa anıtların fotoğraflarını aldırır, küçük modellerini yaptırır. Anıtların üzerindeki yazıları alarak okunmasını sağlar.
3. Tarihi önemi olan eski yazı, cilt, tezhip, divan, minyatür, çini, halı, nakış, eski milli giysi, yazmaları toplamaya çalışarak yerel müzelerin açılmasına hizmet eder (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, m. 113).

Sergi grubu ise güzel sanat eserlerinin sergilenmesi ve halka tanıtılması, bunu yanı sıra yerli malı ürünlerinin tanıtılıp kullanılmasına önderlik eder. Birçok Halkevinin Müze ve Sergi Şubesi, yörelerinin tarihine ilişkin yapıtlar yayınlamışlardır. Ayrıca birçok halkevi yöresinin tarihini ve atasözleri, maniler, milli masallar, yerel gelenekler gibi kültürel öğelerini araştırmış; sonuçları kitaplarda, broşürlerde ya da dergilerde yayımlanmış, elde ettiğı tarihi eserler ve belgelerle devlet müzelerine katkıda bulunmuştur (CHP, 1948, s.15).

Müze ve Sergi şubesi yapılan araştırma sonuçlarını basılı yayın, konferans gibi iletişim araçlarıyla geniş halk kitlelerine yayar. Bulunduğu yerde resmi müze varsa arkeolojik eserlerle onu zenginleştirmeye çalışır, yoksa en yakın resmi müzeye gönderir. Eski eserlerin bol olduğu yerlerde resmi müze kurulması için ilgililerle işbirliğı yapar (CHP, 1940, s.29).

Müze ve Sergi şubesi, folklor ve etnografya eşyalarının toplanarak birer müze kurulması yolunda önemli çalışmalar yapmıştır. 1943 yılında 33 Halkevinde folklor ve etnografya müzesi bulunmaktadır (CHP, 1940, s.14). Türk Tarih Kurumu bu şubelerin çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Aşağıda üye sayısı ile ilgili derlenebilen sayılar verilmiştir (Derlenen Kaynaklar: Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları, 1934, s.105; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları, 1935, s.191;

Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları, 1936, s.193; Necip Ali Bey'in Nutku, Ülkü, C.1, S.2, Mart 1933, s.113):

Tablo 18. Müze ve Sergi Şubesinin Yıllara Göre Üye Sayısı

YIL	Üye Sayısı	Kadın	Erkek
1932	1852		
1933	3244	396	2848
1934	4776	545	4231
1935	5828	747	5081

Halkevlerinin bu şubesi aracılığı ile ulusal kültürü geliştirme amacına dönük olarak pek çok gezici sergi açılmış ve genç sanatçıların yeteneklerinin geliştirilmesine aracılık edilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ

Bu bölümde, araştırmadan çıkarılan sonuç sunulmuştur.

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması ve Cumhuriyetin ilanı ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti hızlı bir değişme ve gelişme dönemine girmiştir. Tekke ve zaviye kapatılması, Saltanat ve Halifeliğin kaldırılması, ardından yeni alfabe ve medeni kanunların kabulü ve yapılan inkılâplar köklü ve geniş toplumsal değişim sürecini başlatmıştır. Yapılan inkılâpların ve yeniliklerin halka benimsetilmesi, yayılması ve hükümet ile halk arasında iletişimi sağlayacak bir kurum gerekli hale gelmiştir. Türk Ocakları milli mücadele yıllarında ve Cumhuriyetin ilk yıllarında bu görevi üstlenmiştir. Atatürk Türk Ocaklarının görev ve işlevini tamamladığına karar vermiş ve ardından ilk olarak Türk Ocaklarını iktidar partisi Cumhuriyet Halk Partisinin kontrolü altına girmesini sağlamıştır. CHP Türk Ocaklarının deneyim ve birikiminden faydalanarak yeni bir kurum oluşturma çabalarına başlamıştır. Bu amaçla Avrupa ülkelerine eğitimciler gönderilmiş ve bu ülkelerin kitle eğitim çalışmaları incelenmiştir. Bu eğitimcilerden özellikle Vildan Aşır Savaşır'ın raporu dikkat çekmiş ve bu rapor doğrultusunda Halkevleri 19 Şubat 1932 yılında on dört ilde ki şubeleri ile faaliyetlerine başlamıştır.

Başlangıçta on dört il merkezinde kurulan Halkevleri hızla çoğalmış, il merkezlerinde ve ilçelerde yeni şubeler açılmış ve Halkodaları ile de köylere kadar ulaşmışlardır. Halkevleri “Halk için halk içinde, halkla birlikte, çağımızın bilim ışığına doğru ulusal ülküye doğru” şeklindeki sözleri parola olarak benimsemiştir. Bu

ifade büyük çapta katılımın sağlanmasına sebep olmuş ve böylece genç Cumhuriyetin ideal ve ülküleri aydınlar tarafından halka anlatılmaya başlanmıştır.

Batılı eğitim sistemleri incelemiş fakat Halkevlerinde birebir bu eğitim sistemleri uygulamamıştır. Bu eğitim sistemlerinin bilimsel düşünüş ilkeleri örnek alınmıştır. Bunda o dönemde Batının teknikte ve sanayide ilerlemiş olmasının büyük etkisi vardır.

Halkevleri halka hizmet kurumlarıdır bu çerçevede üye kabul ederken sınıf, katman, etnik köken, siyasal görüş ve bunun gibi ayrılıkçı tutumlardan uzak durmuşlardır. Halkevleri halkı birleştirici ve kaynaştırıcı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Mali yapıları düzenlenirken hassas davranılmış, bütçelerinin kendi kendine yetmesi hedeflenmiş ve özellikle yardım, bağış alınırken dikkat edilmesi kararlaştırılmıştır. Örgütsel yapısında, Halkevlerinin her hareket tarzı en ince ayrıntısına kadar belirtilmiş, yönetmeliklere ve tüzüklere bağlanmıştır. Bu yönetmelik ve tüzükler CHP tarafından çıkarılmaktadır ve bu konuda tek hâkim CHP'dir. Halkevlerine getirilen eleştirilerin başında da sivil bir halk eğitimi kuruluşunun, tamamen iktidar partisi CHP'nin kontrolü altında faaliyetlerini gerçekleştirmiş olmasıdır.

Halkevlerinin temel amacı halka genç Türkiye Cumhuriyetinin ideolojisini anlatmak, halkta ulusal bilinci oluşturmaktır. Bu sayede Cumhuriyet rejimi halk arasında destek görmeye başlayacaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için ülke çapında eğitim faaliyeti başlatmışlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ki halk eğitimi girişimleri okuma-yazma öğretimiyle sınırlı tutulmuş olmasına karşın, Halkevlerinde halk eğitimi çeşitlilik göstermektedir. Halkevleri eğitim faaliyetlerini 9 şubede (kol) sürdürmüştür. Dönemlere göre bu şube isimleri küçük farklılıklar göstermekle beraber temelde görevleri değişmemiştir. Şube faaliyetleri dürüst, çalışkan, öğrenme isteğiyle dolu insanlarla gerçekleştirilmiştir.

Eğitim faaliyetleri bakımından dil, tarih, edebiyat, kütüphane ve yayın şubeleri önemli hizmetler vermiştir. Verilen konferanslar ve açılan kurslarla halkın bilgi düzeyinin artırılması sağlanmıştır. Bu kurslardan Doğu Anadolu da açılan Türkçe okuma-yazma kursları Türkçe'nin buradaki vatandaşlarımıza öğretilmesini sağlamıştır. Verilecek konferanslar titizlikle CHP tarafından kontrol edilmiş ve seçilmişlerdir. Bu şubelerin önemli faaliyetlerinden biride dergilerdir. O dönemin imkânsızlıkları içinde farklı illerdeki Halkevlerinin 50'den fazla dergi çıkarmaları dikkat çeken bir çalışmadır. Bu dergiler arasında Halkevi Genel Merkezinin çıkardığı ve uzun süre yayınlanan Ülkü dergisinin ayrı bir yeri vardır. Türk folkloru üzerine yapılan çalışmalarla unutulmuş destanlar yeniden derlenmiştir. Türk dili üzerine Halkevi şubelerinin yaptığı araştırmalar ve derleme çalışmaları pek çok sözcüğün sözlüğümüze kazandırılmasını sağlamıştır.

Güzel Sanatlar şubeleri resim, müzik, heykel, mimari ve süsleyici sanatlara yetenekli gençlerin toplanıp eğitilmesini sağlamışlardır. Bu şubelere CHP yetkililerince önem verildiği görülmektedir. İsmet İnönü'nün yaptığı çeşitli konuşmalarda fen eğitimi kadar güzel sanatlar eğitime de önem verilmesi gerektiğini söylediğini görüyoruz. Bu şubelerde ki müzik çalışmalarında keman, ut, cümbüş, kanun, ney vs. sazlar refakat edemez hükmü dikkat çekicidir. Bu şubelerin en önemli amacı ulusal kültür ve ulusal sanat anlayışının yerleştirmeleridir.

Temsil şubeleri ile halka tiyatro ve sinema sevgisi aşılanmıştır. Tiyatro konusunda yetenekli gençler bu şubede toplanmış, eğitilmişler ve temsiller sahneye koymuşlardır. Sahnelenen temsiller ile Milli Ahlakın oluşması, gençlerin akıcı ve güzel konuşması sağlanmıştır. Tiyatro çalışmalarına özellikle kadınların katılması teşvik edilmiş, bu yönde çalışmalar yapılmış ve bu konuda belli bir mesafe alınmıştır. Sinema salonları halk tarafından doldurulmuş ve filmler halk eğitimine uygun seçilmiştir. Bu filmler görsel eğitim aracı olarak kullanılmış ve vatandaşların sosyalleşmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca sinema ve tiyatro gösterileri Halkevlerinin cazibe merkezlerini oluşturmuşlardır. Bu şubelerde aynı zamanda

sahnelenen tiyatro oyunları ve filmlerle diğer şubeler arasında en çok sayıda vatandaşa ulaşmayı başarmıştır.

Spor şubelerinde gençlerin jimnastik, güreş, eskrim, bisiklet, yüzme, dağcılık, yelken, yürüyüş ve milli rakslar gibi beden eğitimi hareketlerinde kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Gençlerin yetenekli oldukları spor dallarında mahalle aralarından kurtulmaları ve müsabakalara katılmaları bu şubenin çalışmaları sayesinde sağlanmıştır. Spor şubeleri temsil şubeleri gibi halka ulaşmakta başarılı olan şubelerden birisidir. 1935 senesinde 1867 kursla 47.579 kişiye ulaşması bunu göstermektedir.

İçtimai Yardım şubeleri, toplumda sosyal dayanışmanın artmasını, fakirlere yardım edilmesini, özellikle fakir okuma imkânı olmayan çocukların eğitim masraflarının ve eğitimlerinin üstlenmesi gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu şubelerin o tarihlerde sokaklarda dilencilik yapan çocuklara yardım elini uzatması ve çocukları sokaklardan kurtarmaya çalışması bu günkü yaygın eğitim faaliyetlerine ve sosyal yardım kuruluşlarına örnek olması açısından önemlidir.

Halk Dershaneleri ve Kursları şubeleri okuma-yazma kursları, çeşitli teknik eğitim kursları ve el becerisi kursları açmışlardır. Bu kursların yanında temel fizik, temel kimya, dikiş, nakıs, ütü-kola, şapkacılık, çiçekçilik, muhasebe, bağcılık, arıcılık, elektrikçilik, yabancı dil, hesap, daktilo, tarih ve yurt bilgisi, müzik, resim, fotoğrafçılık, itfaiyecilik, köy kâtiplerini yetiştirme, telgrafçılık, bahçıvanlık, kitap ciltlemek gibi konularda da kurs verilmiştir. Bu kursların parasız olması ve bitirenlere diploma veya sertifika verilmesi bu şubeye olan ilgiyi artırmıştır.

Kütüphane ve Neşriyat şubeleri halkın kültür seviyesinin yükselmesine çalışmışlardır. Kütüphaneye alınacak kitaplar CHP tarafından çok sıkı bir denetimden sonra alınmaktadır. Bu şubeye ideolojiye karşı çıkan ve dini anlatan kitaplar kesinlikle alınmamıştır. Bu durum bugün ki demokratik bakış açısından

eleştirilse bile o günün şartları içerisinde bunun normal karşılanması gerektiği Halkevi araştırmacıları tarafından vurgulanmıştır.

Köycüler şubeleri köylüye okuma-yazma, yeni tarım teknikleri kullanma metotlarını öğreten kurslar düzenlemişlerdir. Aynı zamanda köylü ile şehir merkezlerinde yaşayan halk arasındaki kopukluğun giderilmesi için çalışmışlardır. Bütün bu çalışmalara rağmen köycülük şubelerinin çalışmaları yeterli değildir. Müze ve Sergi şubeleri ile Milli değerlerimizin korunması, ülkemizin sahip olduğu tarihi eserlerin sergilenmesi sağlanmıştır.

Halkevi şubelerinin üye kayıtlarını incelediğimizde; üyelerin yarısının sosyal etkinlikler olan İctimai Yardım, Spor ve Köycüler şubelerine kaydolduklarını görmekteyiz. En az üyesi bulunan şubeler ise Dil, Tarih, Edebiyat şubeleri, Müze ve Sergi şubeleri ve Kütüphane ve Neşriyat şubeleri olduğunu görüyoruz. Buradan üyelerin kültürel faaliyetlere, sosyal faaliyetler kadar ilgi göstermedikleri görülmektedir.

Halkevleri, halk eğitiminin görev ve kapsamında yer alan uygulamalardan gösteri, alan gezileri ve düz konuşma yöntemlerini kullanmışlardır. Ancak bugün ki halk eğitiminde yer alan takım tartışması, açık oturum, rol oynama, alıştırma ve küme tartışması gibi yöntemleri kullanmamışlardır. Özellikle takım tartışması ve küme tartışmasının olmaması Halkevlerinin Demokrasi eğitiminde yeterince başarıya ulaşamadığı iddialarını güçlendirmektedir. Bunu yanında halk eğitiminin ana görevlerinden olan köylüyle aydın arasındaki kopukluğun giderilmesi, değişmeye uyum sağlama, boş zamanların değerlendirilmesi eğitimlerinde başarıya ulaşılmıştır. Halkevlerinin en önemli başarısı ise Cumhuriyet ilke ve inkılâplarının halka anlatılması ve geniş halk kitlelerinin yenilikleri kabul etmesidir.

KAYNAKLAR

ALİ, Necip (1934). Halkevleri Yıldönümü Konuşması. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Mart 1934 C.1 S.3.

ALKAN, Cevat (1987). **Öğrenme- Öğretme Süreçleri İlkeler**. Ankara Ün. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi C.20 S. 1-2.

AKSOY, İsmail, Halis YEŞİL ve Mehmet ÖZTÜR (1997). **Çalışma Hayatı ve Meslek Eğitim Sisteminde Çıraklık Eğitimi**. Ankara: MEB Yayınları.

AYHAN, Serap (1990). “İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Halk Eğitimi İle İlgili Görüşler”. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Ankara: Ankara Ün. Yayınları S.23.

AZCAN, İbrahim (1999). **Halkevleri ve Trabzon Halkevi Örneği**. Ankara: Ankara Üniversitesi. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı (1950). **Halkın Evi**. Ankara: C.H.P. Halkevleri Bürosu.

BAŞGÖZ, İlhan (1995). **Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları. Başbakanlık Basımevi.

BAŞKAN, Seyfi (1994). **Osmanlı Ressamlar Cemiyeti**. Ankara: Çağdaş Yayınları.

BAYRAKTAR, Zerrin ve Cem ALPAR (1982). **Ülkü Dergisi Seçmeler**. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Yayınları.

BİNGÖL, Vasfi (1993). **Atatürk'ün Milli Eğitimimizle İlgili Düşünce ve İstekleri**. İstanbul: Cem Yayınevi.

CHF (1932). **Tamim**. Ankara: Cumhuriyet Halk Fırkası Katibi Umumiliği.

CHF (1932). **Halkevleri Talimatnamesi**. İstanbul: Hâkimiyeti Milliye Matbaası.

CHF (1934). **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hûlasası**. Ankara: Hâkimiyeti Milliye Matbaası.

CHF (1934). **Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi**. Ankara: Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 3.Basım.

CHF (1935). **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hûlasası**. Ankara: Hâkimiyeti Milliye Matbaası.

CHP (1935). **CHP Halkevleri Öğreneği**. Ankara: Ulus Basımevi.

CHP (1935). **Halkevleri Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?**. Ankara.

CHF (1936). **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hûlasası**. Ankara: Hâkimiyeti Milliye Matbaası.

CHP (1937). **CHP 1937 Yıldönümü Broşürü**. Ankara.

CHP (1939). **Halkodaları Talimatnamesi**. Ankara: Ulus Basımevi.

CHP (1939). **Beşinci Büyük Kurultay Zabıtları**. Ankara

CHP (1939). **1939'da Halkevleri**. Ankara: Ulusoglu Basimevi.

CHP (1940). **Halkevleri 1940**. Ankara: Zerbaat Matbaası.

CHP (1940). **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**. Ankara: Zerbaat Matbaası.

CHP (1940). **CHP Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi**. Ankara: Zerbaat Matbaası. S.70

CHP (1940). **CHP Teşkilatı Kurulmamış Vilayetlerdeki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Talimatnamesi**. Ankara: Ulus Basimevi.

CHP (1941). **Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**. Ankara: Halkevi Yayınları.

CHP (1943). **Halkevleri ve Halkodalarının 1942 Çalışmaları**. Ankara: Halkevi Yayınları.

CHP (1944). **1943 Halkevleri ve Halkodaları**. Ankara: Ulus Basimevi.

CHP (1945). **Halkevleri ve Halkodalarının 1944 Çalışmaları**. Ankara: Ulus Basimevi.

CHP (1948). **16. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**. Ankara: Ulus Basimevi.

CHP (1948). **Yedinci Kurultay Tutanakları**. Ankara: Ulus Basimevi.

.... (1932). Halkevleri Niçin Açıldı. Cumhuriyet Gazetesi. 21 Şubat 1932

ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1936). **1935 Halkevleri**. Ankara: Ulus Matbaası.

ÇEÇEN, Anıl (1990). **Halkevleri**. Ankara: Gündoğan Yayınları.

DUMAN, Ahmet (1999). **Yetişkinler Eğitimi**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

DURSUNOĞLU, Cevat (1949). “**Halkevlerinin 17. Yıldönümü**”, *Ülkü Dergisi*. Ankara: C. 3, S.27.

ERDOĞAN, Ahmet (1989). **Türkiye’de Yaygın Eğitim**. Ankara: MEB Yayınları.

ERGUN, Mustafa (1982). **Atatürk Devri Türk Eğitimi**. Ankara: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

EYÜBOĞLU, Sabahattin (1994). **Mavi ve Kara**. İstanbul: Çağdaş Yayınları 4. Basım.

GALİP, Reşit (1932). Halkevleri Açılış Konuşması. **Hâkimiyeti Milliye Gazetesi**. Ankara: 20 Şubat 1932.

GALİP, Reşit (1933). Halkevleri Açılış Konuşması. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi. Şubat c.1., S. 1

GEDİKLOĞLU, Şevket (1979). **Kemalist Eğitim İlkeleri Uygulamalar**. İstanbul. Çağdaş Yayınları.

GEDİKLOĞLU, Şevket (1974). “Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim”, **Atatürk ve Halkevleri**. Ankara: Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları.

GÜZ, Nurettin (1995). **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri**. Ankara: Bilge-İletişim Dizisi Yayınları.

HALKEVLERİ GENEL MERKEZİ (1971). **Halkevlerinin Doğuşu**. Ankara: Halkevleri Genel Merkezi Yayınları.

İĞDEMİR, Uluğ (1939). **Halkevleri Kütüphaneleri İçin Rehber**. İstanbul: Matbaai Ebuzziya.

İĞDEMİR, Uluğ (1974). “Halkevleri ve Halkodaları”, **Atatürk ve Halkevleri**. Ankara: Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları.

İsmet İnönü (1934). Yeni Halkevlerini Açma Nutku, **Ülkü**. Ankara: S. 13, C.3.

İsmet İnönü (1935). Yeni Halkevlerini Açma Nutku, **Ülkü**. Ankara: S. 15, C.5.

İNÖNÜ, İsmet (1945). **Milli Şefimiz İsmet İnönü’nün Üç Nutku**. Ankara: Maarif Matbaası 2 Basım.

KANSU, Ceyhun Atıf (1974). **Atatürk ve Halkevleri**. Ankara: Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları.

KAPLAN, Kadri (1974). “**Halkevleri**”, **Atatürk ve Halkevleri**. Ankara: Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları.

KARAER, İbrahim (1992). **Türk Ocakları (1912-1931)**. Ankara: Türk Yurdu Neşriyatı.

KARPAT, Kemal (1974). The Impact of the People’s Houses on the Development of Communication in Turkey, 1931-1951. **The Middle East Journal**. Vol:17. p. 60,65

KARPAT, Kemal (1967). **Türk Demokrasi Tarihi**. İstanbul: İstanbul Matbaası.

KAYA, Şükrü (1938). **“Halkevlerini Açma Konferansı”** Ülkü Dergisi Mart 1938, 1-9. Ankara: Halkevi Yayını.

KAYA, Yahya Kemal (1984). **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**. Ankara: HÜ Sosyal Bilimler Sermayesi İşletmesi Yayını.

KONGAR, Emre (1981). **Atatürk ve Devrim Kurumları**. Ankara: İşbankası Yayınları.

KUNTER, Halim Baki (1948). Halkevleri ve Halkodaları. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi. Sayı 15. s.5.

.....(1935). **Les Masions du People du Parti Pepublicain du People**. Ankara: Ulus Maatbası.

LEVEND, Agah Sırrı (1951). **Türk Ocaklarından Halkevlerine**. Ankara: Ulus Gazetesi 17.01.1951.

LOWE, Jhon (1985), **Dünyadaki Yetişkin Eğitime Toplu Bakış**, Çev: Turhan Oğuzkan, Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.

MANKA, Ayşe Gülçin (1997). **Halkla İlişkilerin İdeoloji Aşılama İşlevi “Örnek Olay: Halkevleri”**. Ankara: Ankara Üniversitesi. İletişim Fakültesi. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

MARDİN, Şerif (1995). **Toplu Eserleri 3: İdeoloji**. İstanbul: İletişim Yayınları.

M.E.B. (1992). **Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler**. Ankara: Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Eğitim Okulu Matbaası.

M.E.B. (1994). **Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Mevcut Durum ve Gelişmeler**. Ankara: MEB Hizmet İçi Dairesi Genel Müdürlüğü Yayınları.

M.E.B. (1994). **İl Milli Eğitim Müdürleri Koordinasyon Toplantısı ve Çıraklık Eğitimi**. Ankara

MUĞULKOÇ, Ziya (1974). **Halkevlerinin Gelişme Dönemi, Atatürk ve Halkevleri**. Ankara: Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları.

OKAY, Sevat (1993). “**Atatürk ve Plastik Sanatlar**” Kültür Dergisi, S.102

OKÇABOL, Rifat (1966). **Halk Eğitimi**. İstanbul: Der Yayınları.

OZANKAYA, Özer (1994). **Cumhuriyet Çınarı**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

PEKER, Recep (1933). Halkevleri Açılma Nutku. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi. Şubat c.1., S. 4.

SARAOĞLU, Reşat (1990). **Toplumsal Değişmenin Bir Aracı Olarak Halkevleri**. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

ŞAPOLYO, Enver Behnan (1935). Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi. Kasım c. 6.

ŞAPOLYO, Enver Behnan (1974). “**Atatürk ve Halkevleri**”, **Atatürk ve Halkevleri**. Ankara: Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları.

ŞİMŞEK, Ali (1999). **Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması**. Ankara: TÜSİAD Yayınları.

TANER, Hasan (1944). **Halkevleri Bibliyografyası**. Ankara: Halkevi Yayınları.

TC.Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, **Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler ile, Halkevleri Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri, 1944-1945**, Ankara , 1946 , s. II, 37

TEKİN, Mehmet (1988). **Ankara İlinde Yetişkinleri Örgün Yetişkin Eğitimi Programlarına katılmaya Güdüleyen Etmenler ve Yetişkinlerin Katılmada Karşılaştıkları Güçlükler**. Ankara: Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmış Doktora Tezi).

TEVETOĞLU, Fethi (1986). **Hamdullah Suphi Tanrıöver**. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara: Sevinç Matbaası.

TUĞRUL, Mehmet (1946). Köy Halkodaları. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi. Sayı 109.

TURGUT, Erol (1998). **Halkevleri ve Halk Eğitimi (1932–1950)**. Ankara: Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

..... (1933). Necip Ali Bey’in Nutku. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi. Mart C.1, S. 2.

..... (1933). 1932’ yılında Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Üye Sayısı. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi C.1, S. 2.

..... (1933). 1932’ yılında Verilen Konferans Sayıları. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi C.1, S. 2.

..... (1934). Necip Ali, Halkevleri Yıldönümü Notlar. **Ülkü Dergisi**. Ankara: Ulus Basımevi. C. 3, S. 13.

VARIŞ, Fatma (1988). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Ankara Üniv. Basımevi.

EKLER

Ek-1: Halkevleri Ve Halkodalarının 1945 Yılı Yurt İçi Dağılımı

İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ	İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ
AFYON	Bolvadin	Çay-Çoğu	AYDIN	Nazilli	
	Dinar	Başmakçı			Germencik
	Emirdağ	Bayat			İncirliova
	Sandıklı				Kılavuzlar
		İncehisar			Sultanhisar
		Dereçine			Kuyucak
ANKARA	Bala		BALIKESİR	Ayvalık	
	Beypazarı			Balya	
	Kalecik			Bandırma	
	Keskin			Burhaniye	
	Kırıkkale			Edremit	
	Kızılcahamam			Erdek	
	Nallıhan			Gönen	
	Polatlı			Sındırğa	
AĞRI	Eleşkirt			Susurluk	
	Doğubeyazıt		BİLECİK	Bozüyük	İnönü
	Tutak			Gölpazarı	
AMASYA	Gümüşhacıköy			Osmaneli	
	Merzifon			Söğüt	
ANTALYA	Akseki				Pazarcık
	Alanya		BİNGÖL	Çapakçur	
	Elmalı			Kığı	
	Finike		BİTLİS	Ahlat	Adilcevaz
	Gündoğmuş		BOLU	Akçakoca	
	Kaş			Düzce	
	Korkuteli			Gerede	
	Manavgat			Göynük	
	Serik			Mudurnu	
AYDIN	Bozdoğan	Yenipazar	BURDUR	Bucak	
	Çine			Tefenni	Çavdar
	Karacasu		BURSA		Kestel

İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ	İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ
BURSA	Gemlik		DİYARBAKIR	Çermik	
	İnegöl			Ergani	
	Kemalpaşa			Lice	Hani
	Karacabey			Silvan	
	Mudanya		EDİRNE	İpsala	
	Yenişehir			Keşan	
ÇANAKKALE	Bayramiçi			Meriç	
	Biga			Uzunköprü	Kırcasalih
	Gelibolu				Ömerbey
ÇANKIRI	Çerkeş				Havsa
	Ilgaz		ELAZIĞ	Maden	
		Dümelî		Palu	
ÇORUH	Hopa				Harput
	Fındıklı		ERZİNCAN	Kemah	
ÇORUM	Alaca			Kemaliye	
	İskilip				Cimin
	Mecitözü		ERZURUM	Aşkale	
	Osmancık			Oltu	Örtülü
	Sungurlu			Pasinler	
DENİZLİ	Acıyapan	Kızılhisar	ESKİŞEHİR		Çifteler
	Buldan	Güney			Mahmudiye
	Çal	Bekili	GAZİANTEP	İslahiye	Fevzipaşa
	Çivril			Kilis	
	Sarayköy	Babadağ		Nizip	
	Tavas	Kale	GİRESUN	Alucra	
		Kızılca		Bulancak	
		Bekili		Görece	
		Haçalar		Karahisar	
		Süler		Tirebolu	
		Zeyve	GÜMÜŞHANE	Bayburt	
		Yeşilova		Kelkit	

İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ	İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ
GÜMÜŞHANE	Şiran		İSTANBUL	Üsküdar	
	Torul			Yalova	
HATAY	Antakya		İZMİR	Bayındır	
	İskenderun	Belen		Bergama	Kınık
	Kırıkhan			Çeşme	
	Reyhanlı			Dikili	
	Yayladağ			Kemalpaşa	
İÇEL	Mersin	Arslan		Menemen	
	Anamur			Ödemiş	Adagide
	Gülnar			Seferihisar	
	Mut			Tire	
	Silifke			Torbalı	
	Tarsus			Urla	
ISPARTA	Eğirdir				Birgi
	Şarlıkaraağaç				Bornova
	Sütçüler				Buca
	Uluborlu		KARS	Ardahan	
	Yalvaç	Sücutlü		Arpaçay	
		Atabey		Iğdır	
		Gönen		Kağızman	
		Keçiözü		Sarıkaya	
İSTANBUL	Eminönü			Tuzluca	
	Bakırköy	Yeşilköy	KASTAMONU	Daday	
	Beyoğlu	Şişli		İnebolu	
	Beşiktaş			Taşköprü	
	Eyüp			Tosya	
	Fatih			Küre	
	Kadıköy		KAYSERİ	Bünyan	
	Kartal			Develi	
	Sarıyer			İncesu	
	Şile			Ürgüp	

İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ	İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ
KAYSERİ	Pınarbaşı		KONYA	Karapınar	
KIRKLARELİ	Babaeski	Mandıra		Seydişehir	Sarayönü
	Demirköy				Manastır
	Lüleburgaz				Dere
	Vize				Ortakaraviran
		Pınarhisar	KÜTAHYA	Emet	
		Üsküp		Gediz	
KIRŞEHİR	Avanos			Simav	
	Çiçekdağı			Tavşanlı	
	Kaman			Uşak	Karahallı
	Hacıbektaş				Şaphane
	Mucur				Ulubey
KOCAELİ	Adapazarı		MALATYA	Adıyaman	
	Gebze	Hereke		Arapkir	
	Geyve	Değirmendere		Besni	
	Gölcük			Darende	
	Hendek			Pötürge	
	Kandıra		MANİSA	Akhisar	Gölmarmara
	Karamürsel			Alaşehir	Sarıgöl
	Sapanca			Demirci	
KONYA	Akşehir			Gördes	
	Beyşehir	Doğanbey		Kırkağaç	
	Bozkır	Akise		Kula	
	Cihanbeyli			Salihli	
	Çumra	Akören		Soma	
	Ereğli			Turgutlu	
	Ermenek				Muradiye
	Hadım	Taşkent			Yayaköy
	Ilgın	Derbent	MARAŞ	Afşin	
	Kadıhanı			Andırın	
	Karaman			Elbistan	

İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ	İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ
MARAS	Göksun		SAMSUN	Vezirköprü	
	Pazarcık		SEYHAN	Adana	
MARDİN	Cizre			Ceyhan	
	Derik			Kozan	
	Gergüş			Osmaniye	
	Midyat		SİİRT	Şırnak	
	Nusaybin		SİNOP	Ayancık	
	Savur			Boyabat	
MUĞLA	Bodrum			Gerze	
	Fethiye		SİVAS	Divriği	
	Köyceğiz			Gürün	
	Marmaris			Suşehri	
	Milas			Şarkışla	
MUŞ	Bulanık			Zara	
		Varto	TEKİRDAĞ	Çorlu	
NİĞDE	Aksaray			Malkara	
	Bor		TOKAT	Erbaa	
	Nevşehir			Niksar	
	Ulukışla			Zile	
ORDU	Fatsa				Turhal
	Gölköy		TRABZON	Akçabat	
	Mesudiye			Maçka	
	Ünye			Of	
		Perşembe		Sürmene	Araklı
RİZE	Çayeli			Vakfikebir	Beşikdüzü
	Pazarcık			Çaykara	
SAMSUN	Bafra	Alaçam	TUNCELİ	Pertek	
	Çarşamba			Pülümür	
	Havza		URFA	Birecik	
	Ladik			Siverek	
	Terme			Suruç	

İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ	İL ÖRGÜTÜ	İLÇE ÖRGÜTÜ	BUCAK-KÖY ÖRGÜTÜ
URFA	Viranşehir		ZONGULDAK	Ereğli	
VAN	Erciş			Safranbolu	Karabük
YOZGAT	Akdağmadeni			Kilimli	
	Boğazlıyan			Ulus	
	Sorgun				Kozlu
ZONGULDAK	Bartın				
	Çaycuma		LONDRA	1940'da açıldı	
	Devrek				